

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**VADY POŘÍZENÍ PRO PŘÍPAD SMRTI A JEJICH
PRÁVNÍ NÁSLEDKY**

Zpracovala: Kateřina Králíková

Plzeň 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kateřina KRÁLÍKOVÁ**
Osobní číslo: **R16M0128P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Vady pořízení pro případ smrti a jejich právní následky**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Právní jednání
  - 2.1. Náležitosti právního jednání
  - 2.2. Vady právních jednání
  - 2.3. Právní následky vad právních jednání
3. Právní následky vad pořízení pro případ smrti
  - 3.1. Pořízení pro případ smrti
  - 3.2. Vady závěti a jejich právní následky
  - 3.3. Vady dědické smlouvy a jejich právní následky
  - 3.4. Vady vydědění a jejich právní následky
  - 3.5. Vady odkazu a jejich právní následky
  - 3.6. Vady darování pro případ smrti a jejich právní následky
  - 3.7. Vady povolání správce či vykonavatele a jejich právní následky
4. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 20. července 2020

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma *Vady pořízení pro případ smrti a jejich právní následky* zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2021

Kateřina Králíková

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala na prvním místě vedoucímu této diplomové práce, JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D., za odborné vedení, pomoc a cenné rady. Velký dík patří také advokátce JUDr. Evě Machové a celé ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘI Kříženecký & partneři, s.r.o., za dlouhodobou spolupráci a možnost nehlédnutí do advokátních spisů i odborné literatury.

Obsah

Úvod	1
1 Právní jednání a jeho vady	3
1.1 Obecně k právnímu jednání	3
1.2 Vady právního jednání.....	7
1.3 Náležitosti právního jednání	8
1.3.1 Náležitosti subjektu.....	8
1.3.2 Náležitosti vůle	9
1.3.3 Náležitosti projevu vůle	10
1.3.4 Náležitosti předmětu	11
1.3.5 Obecné náležitosti	12
1.4 Platnost a účinnost právního jednání	12
2 Následky vad právního jednání.....	13
2.1 Zdánlivost	16
2.2 Neplatnost	18
2.2.1 Absolutní neplatnost	19
2.2.2 Relativní neplatnost.....	21
2.3 Relativní neúčinnost	22
3 Pořízení pro případ smrti a jejich vady	26
3.1 Pořízení pro případ smrti – obecně.....	26
3.2 Obecné náležitosti pořízení pro případ smrti.....	28
4 Závěť, její náležitosti a vady	32
4.1 Závěť – obecně	32
4.2 Vady závěti	32
4.2.1 Vady subjektu	32
4.2.2 Vady vůle	34
4.2.3 Vady projevu vůle	35
4.2.4 Vady předmětu	38
4.3 Zvláštní pravidla týkající se výkladu závěti	40
4.4 Zrušení závěti.....	42
5 Dědická smlouva, její náležitosti a vady.....	44
5.1 Dědická smlouva – obecně	44
5.2 Vady dědické smlouvy	45
5.2.1 Vady subjektu	45
5.2.2 Vady vůle	46
5.2.3 Vady projevu vůle	46

5.2.4 Vady předmětu	47
5.3 Konverze na závět'	49
5.4 Zrušení dědické smlouvy	50
6 Dovětek, jeho náležitosti a vady	51
6.1 Odkaz	53
6.2 Vedlejší doložky v závěti	56
6.2.1 Podmínka	58
6.2.2 Doložení času	59
6.2.3 Příkaz	60
6.3 Povolání správce pozůstalosti	61
6.4 Povolání vykonavatele závěti	63
7 Darování pro případ smrti, jeho náležitosti a vady	65
7.1 Darování pro případ smrti – obecně	65
7.2 Vady darování pro případ smrti	66
7.2.1 Vady subjektu	66
7.2.2 Vady vůle	68
7.2.3 Vady projevu vůle	69
7.2.4 Vady předmětu	70
7.3 Kolize s ostatními pořízenými pro případ smrti	71
8 Prohlášení o vydědění, jeho náležitosti a vady	73
9 Zřeknutí se dědického práva, jeho náležitosti a vady	77
9.1 Zřeknutí se dědického práva – obecně	77
9.2 Vady zřeknutí se dědického práva	78
9.2.1 Vady subjektu	78
9.2.2 Vady vůle	79
9.2.3 Vady projevu vůle	79
9.2.4 Vady předmětu	80
10 Příkázání započtení na dědický podíl, jeho náležitosti a vady	82
Závěr	85
Resumé	87
Seznam použitých zdrojů	89

Seznam zkratek

Listina	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
NotŘ	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
ObčZ; občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OGH	Oberste Gerichsthof; Rakouský nejvyšší soudní dvůr
OZO	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
SJM	společné jmění manželů

ÚVOD

O překvapivých momentech pozůstalostního řízení, které tvoří zápletku tolika románů, ví snad každý jedinec už od útlého věku. Zná pojmy jako dědictví, závěť, pozůstalí. Avšak když se laika zeptáte, jakým způsobem hodlá uspořádat své majetkové poměry pro případ smrti, zjistíte povětšinou, že nezná krom závěti žádný prostředek platného práva, kterým by svou vůli projevil navenek.

Už starobylé římské právo vytvořilo nejrůznější cesty, jak může člověk s majetkem získaným v průběhu celého svého života nakládat do budoucna, pro případ vlastní smrti. Tyto možnosti se po staletí vyvíjely, zdokonalovaly či naopak mizely z právních řádů. V době socialismu byly způsoby, jak pořídit o majetku *mortis causa*, v našem právním řádu natolik limitovány, že to patrně mělo za následek výše uvedené omezené povědomí běžných občanů o posledních pořízeních.

Nový občanský zákoník se k radosti mnohých (nejen) právních teoretiků vrací k ideji svobody vůle v dědickém právu, přičemž právě dědické právo doznalo v nové úpravě nejzásadnějších změn. Kategorie zahrnující pořízení pro případ smrti se s jeho účinností značným způsobem rozšířila. Přinesl tak zpět do platné právní úpravy některé prastaré instituty (např. dědickou smlouvu, odkaz, darování pro případ smrti a další) a zavedl též určité novoty. Jeho tvůrci nacházeli v oblasti dědického práva inspiraci především v obecném zákoníku občanském, který platil na našem území od 1. 1. 1812 do 31. 12. 1950,¹ ale také v některých moderních právních rádech okolních států.

Jak nalezneme v úvodu téměř každé odborné publikace na toto téma, smrt je jistá a kvůli tomu se s dědickým právem setká ve svém životě nutně každý. Právě díky posílenému principu autonomie vůle má člověk velkou škálu možností, jak o svém jmění rozhodnout. To ale může přirozeně vést k chybám, zvláště u těch osob, které odmítnou odbornou právní pomoc a bez potřebných znalostí učiní nesrozumitelná či jinak vadná pořízení.

Je tedy hlavním cílem této práce poskytnout podrobný a zároveň přehledný popis toho, jak může člověk rozhodnout o svém majetku pro případ smrti

---

¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 17.

a především, jaké náležitosti u toho musí být splněny. S tím se pevně pojí také to, jaké vady může takové poslední pořízení mít, jakož i právní následky, které tyto vady způsobují.

Pro pořízení pro případ smrti, jako způsob právního jednání, stanoví zákon řadu náležitostí, podmínek a pravidel. Tato práce si tak dále klade za cíl obecně vysvětlit materii týkající se právního jednání a jeho možných vad. Následně aplikuje tuto obecnou úpravu na zmíněný institut dědického práva. Čtenář zde nalezne i stručný popis institutu posledních pořízení jako takového a následně i krátkou charakteristiku všech jednotlivých druhů posledních pořízení. Ústředním záměrem této práce je pak přehledně a zevrubně vylíčit, jaké náležitosti musí splňovat každé bezvadné poslední pořízení, včetně toho, jakým chybám se vyvarovat.

Tato práce tedy může sloužit jednak jako základní pomůcka pro všechny právní profese, ve kterých se lze dostat do kontaktu s dědickým právem, jednak jako odborný text pro širokou veřejnost. Záměr autorky pak spočívá také v rozšíření povědomí o posledních pořízeních mezi oběma výše zmíněnými skupinami a ideálně i v reálném využívání těchto bezpochyby přínosných institutů.

1 PRÁVNÍ JEDNÁNÍ A JEHO VADY

1.1 Obecně k právnímu jednání

Ještě předtím, než bude přistoupeno k explikaci hlavní části této práce, tedy samotných pořízení pro případ smrti, jejich náležitostí, vad i následků těchto vad, shledává autorka práce jako nezbytné poskytnout alespoň základní výklad aktuální úpravy týkající se institutu právního jednání. Neméně důležitý pro hlavní téma této práce bude také popis náležitostí právního jednání a následků jeho vad, jež následuje. A to z toho důvodu, že veškerá pořízení pro případ smrti jsou právním jednáním, tudíž se na ně aplikuje úprava obecné části občanského práva² zahrnující právě výše zmíněnou materii.

Právní jednání je jednou z občanskoprávních skutečností, tedy takovou objektivní skutečností, *kteřou objektivní právo uznává za relevantní příčinu právních následků*.³ Těmi se běžně rozumí vznik změna nebo zánik subjektivních práv a povinností, což plyne z ustanovení § 600 ObčZ. Za všeobecnou příčinu právních následků můžeme označit tzv. právní titul, nebo také právní důvod. Jedná se o důvod s takovou mírou právní významnosti, že je podle platného práva schopen způsobit právní následky. Rozlišujeme pouze dva právní tituly, a to zákon, který vyvolává změny či zánik subjektivních práv a povinností, a právě výše zmíněné právní skutečnosti.⁴

Právní skutečnosti pak můžeme dělit dle toho, zda u nich byla přítomna vůle jednajících osoby na subjektivní a objektivní.⁵ U subjektivních právních skutečností vůle jednajících osoby existuje, přičemž u objektivních právních skutečností jakákoliv lidská vůle absentuje. Do subjektivních právních skutečností řadíme právní jednání a konstitutivní rozhodnutí orgánu státu. K objektivním právním skutečnostem pak patří právní události (v souladu s právními normami) a protiprávní stavy (v rozporu s právními normami, vyvolávají škodlivý následek).⁶

---

² LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1941.

³ ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.: komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2013, s. 12.

⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 154.

⁵ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 1940.

⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 314.

Pojmy „právní skutečnost“ a dokonce ani „právní jednání“ nemají v současné zákonné úpravě, občanském zákoníku, legální definici, ačkoliv je sám užívá. Definice těchto pojmů lze ovšem snadno dovodit pomocí znaků v ObčZ uvedených. Pojem právní skutečnost je již vysvětlen výše. Právní jednání pak můžeme dle jeho zákonných znaků, kterými jsou projev vůle jednajícího, zaměření projevu vůle na vyvolání právních následků a aprobace takového projevu vůle právním řádem, chápat jako *projev vůle, který směřuje k vyvolání právních následků, které právní řád s takovým projevem vůle spojuje*.⁷

Právní následky, které vyvolává právní jednání jsou uvedeny přímo v zákoně. *Právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran* (§ 545 ObčZ). Zvyklostí je míněna určitá skutečnost, která je zachovávána v právním styku dlouhodobě a pravidelně do takové míry, že je *spravedlivé očekávat její dodržování i v případech, kdy se na ni strany výslovně neodvolávají*.⁸ Zvyklosti jsou ustálené v širším měřítku oproti zavedené praxe stran. Ta představuje pravidla vytvořená a zachovávána pouze v rámci jednajících stran.⁹

Z ustanovení § 551-553, § 556 a § 548 ObčZ plyne, že základem právního jednání je projev vůle. Vůli rozumíme vnitřní psychický vztah jednající osoby k zamýšlenému právnímu následku. Vůle je založena na tom, jaké právní následky chce účastník svým jednáním vyvolat. Má-li vůle vyvolat zamýšlené následky, musí být projevována navenek, a to způsobem objektivně poznatelným.¹⁰ *Právní jednání je založeno na jednotě vůle a jejího projevu*.¹¹ Nepostačuje tedy pouze existence vůle bez jejího vnějšího projevu, nebo naopak, jak také vyplývá z ustanovení § 551 ObčZ.

Právně jednat lze různými způsoby. Především lze způsoby právního jednání rozdělit dle formy na pozitivní, tj. konání a negativní, tj. opomenutí (§ 546 ObčZ). Mezi způsoby konání pak patří dání (*dare*) nebo činění (*facere*). Opomenutí

---

⁷ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 1941.

⁸ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. s. 59.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 158.

¹¹ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 1941–1942.

je pak možné jednak pouhým nekonáním, kdy osoba, která je povinna konat jednoduše nekoná (*non facit*), jednak v případě, kdy má osoba nějaké právo, a to buď zdržet se konání (*omittere*) nebo strpět, aby někdo jiný její právo omezoval (*pati*).¹²

Způsoby jednání pak lze dále rozlišit na jednání výslovné a konkludentní.¹³ V případě výslovného právního jednání se jednáající osoba vyjadřuje slovy. Pokud se osoba chová takovým způsobem, ze kterého je zřejmé, jakou vůli chce projevit, aniž by použila slov, jedná se o konkludentní způsob jednání. Také mlčení může vyvolat právní následky a lze jej v určitých případech považovat za právní jednání. Nikdy ale nepůjde o jednání pozitivní. *Mlčení může být projevem vůle jen tehdy, lze-li z něj vyvodit, že se skutečně jedná o projev vůle.*¹⁴ Mlčení tak lze podřadit pod nekonání (*non facit*). Od právních následků, které vyvolává právní projev vůle provedený mlčky, je nutné odlišit ty následky, které jsou přirozenou součástí právního jednání a není proto třeba, aby v něm byly v rámci projevu vůle vyjádřeny. Mluvíme o takových následcích, které právní jednání vyvolává i přesto, že v něm nejsou vyjádřeny (a nikoli proto, že se o nich mlčí).¹⁵

V poslední řadě lze způsoby, jak právně jednat, rozčlenit podle toho, zda dané jednání objektivní právo schvaluje či zakazuje, na jednání po právu a jednání protiprávní.

Kromě způsobů, jak lze právně jednat rozlišujeme podle různých kritérií i druhy právních jednání. Základním z nich je rozdělení podle počtu subjektů, kdy odlišujeme právní jednání jednostranné, dvoustranné a vícestranné, přičemž na jedné straně může vystupovat jeden či více účastníků.¹⁶ Pro projev vůle pouze jedné strany používá ObčZ v některých ustanoveních označení „prohlášení“. Jednostranným právním jednáním je například závět' nebo návrh dědické smlouvy. Dále rozlišujeme právní jednání adresované, které vyžaduje pro svou perfekci doručení zamýšlené osobě (adresátovi) a neadresované, která jsou hotová pouze jejich učiněním a nevyžadují tedy, aby se předtím dostaly do dispozice adresáta.¹⁷

---

¹² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 156.

¹³ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* op. cit. s. 1952.

¹⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 156.

¹⁵ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* op. cit. s. 1953.

¹⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 165.

¹⁷ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 149.

Právní jednání můžeme rozdělit také podle toho, zda jednající osoba jedná vůči živému (*inter vivos*) nebo jedná pro případ své smrti (*mortis causa*). Tato práce pojednává o druhém z uvedených. Rozlišit lze rovněž jednání na formální a neformální. Neformální jednání je takové, pro které zákon ani ujednání stran neurčuje žádnou formu. Právní jednání, které na základě zákona či ujednání stran vyžaduje určitou formu je pak jednáním formálním. Konečně lze rozlišit právní jednání na pojmenované (nominátní) a nepojmenované (inominátní). Kritérium tohoto rozdělení je prosté. Jde totiž pouze o to, zda má určité právní jednání v zákoně příslušné pojmenování či nikoliv.¹⁸ K tomuto je podstatné dodat, že právní jednání se posuzuje podle obsahu, nikoliv podle pojmenování (§ 555 ObčZ).

Současná právní úprava je založena na zásadě autonomie vůle, která v podstatě znamená, že účastníci občanskoprávních vztahů si mohou svá vzájemná práva a povinnosti sjednat libovolně tak, jak sami chtějí, přičemž ObčZ nastavuje pouze určité obecné mantinely, v nichž se účastníci občanskoprávních vztahů musí pohybovat. *Právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu* (§ 547 ObčZ).

Pro účel této práce bude potřebné dále vysvětlit rozdíl mezi právním jednáním a právním úkonem. Pojem právní úkon byl užíván v předešlé právní úpravě, tedy v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, který jej vymezil jako „*projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují*“ (§ 34 ObčZ 1964). Autoři ObčZ zastávají názor, že pojem právní jednání zahrnuje širší obsah oproti pojmu právní úkon.¹⁹ Pokud porovnáme výše uvedenou definici právního úkonu s definicí právního jednání, můžeme vyvodit závěr, že právní jednání vyvolávají širší právní následky. Odborná veřejnost se ovšem víceméně shoduje, že pojem právní jednání a právní úkon nelze úplně ztotožnit, nicméně jsou si svou podstatou velmi blízké, a tudíž je zásadně lze v aplikační praxi zaměňovat.²⁰ Z důvodové zprávy pak vyplývá, že ObčZ opustil od předešlé terminologie pro návrat pojmosloví, jež je tradiční na našem území. Byť tradičním je bezpochyby i pojem právní úkon, který používal například OZO již od roku 1811.

---

¹⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 167.

¹⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. op. cit. s. 58.

²⁰ Např. KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. s. 332.

Vedle obecné úpravy právního jednání stanoví ObčZ ve svých zvláštních částech ustanovení obsahující úpravu speciální. Úprava týkající se závazkových práv, která se nachází ve čtvrté části ObčZ nazvané „relativní majetková práva,“ má mezi těmito speciálními úpravami právního jednání zvláštní postavení. Vyplyvá z ustanovení § 11 ObčZ, podle kterého se obecná ustanovení o vzniku, změně a zániku práv a povinností ze závazků obsažená v části o závazkových právech použijí přiměřeně i na vznik, změnu a zánik jiných soukromých práv a povinností. Z této konstrukce vyplývá, že na právní jednání, která se týkají jiných než závazkových práv, se použije právní úprava obsažená v obecné části ObčZ a přiměřeně, tedy s nezbytnými změnami reflektujícími odlišný charakter a specifika těchto práv, také obecná úprava právních jednání obsažená v části o závazkových právech.²¹ Tento závěr bude mít zásadní význam právě v rámci hlavní část této práce, jejíž předmětem bude aplikace obecných a speciálních ustanovení o právním jednání na jednotlivé instituty pořízení pro případ smrti.

1.2 Vady právního jednání

Pokud právní jednání splňuje výše zmíněné náležitosti, je bezvadné, a tudíž schopné vyvolat zamýšlené právní následky. Naopak v případě, kdy některá z náležitostí právního jednání schází, je právní jednání stiženo vadou, v jejímž důsledku může být jednáním zdánlivým, neplatným či relativně neúčinným.²² Povaha či závažnost konkrétní vady má pak vliv právě na to, který z těchto následků vad právního jednání nastane. Taktéž konkrétní vada může způsobit pouze jeden určitý následek. Je totiž vyloučena jejich tzv. kumulace v rámci jednoho právního jednání. To znamená, že jedna konkrétní právní vada nemůže mít vícero následků, respektive nejtěžší následek zkonsumuje následky méně závažné. Nic však nebrání tomu, aby jedno právní jednání bylo částečně neplatné, částečně zdánlivé i částečně relativně neúčinné. Zákaz kumulace nelze chápat absolutně.

Vady právního jednání lze nejnázve kategorizovat podle toho, kterou náležitost právního jednání postihují, na vady obsahu, vady vůle a vady formy právních jednání. Nicméně lze je také rozlišit podle toho, zda se týkají samotné existence právního jednání, nebo pouze platnosti či účinnosti již existujícího jednání. Konečně lze vady rozlišit také podle toho, zda existovaly již od vzniku

---

²¹ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* op. cit. s. 1941.

²² TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva.* op. cit. s. 290.

právního jednání (tzv. počáteční), nebo zda postihují až samotné uskutečňování právního jednání.²³

Podle závažnosti vad právních jednání zpřísňuje zákonodárce zpravidla i jednotlivé sankce, kterými tato jednání postihuje. Zvláštním případem jedné z nich je sankce způsobující nicotnost právního jednání a postihuje tak samotnou jeho existenci. Některé vady způsobují, že právní jednání je platné jen podmíněně (tedy za splnění určitých podmínek). Zákon zná i vady mající za následek pouze relativní neúčinnost a vady, které vůbec do samotného právního jednání nezasahují.²⁴

1.3 Náležitosti právního jednání

Za náležitosti nebo také předpoklady právního jednání považujeme takové požadavky na právní jednání kladené, jejichž splnění je podmínkou existence, popřípadě platnosti právního jednání.²⁵ Občanskoprávní teorie obvykle dělí náležitosti právního jednání na náležitosti subjektu, vůle, projevu vůle a předmětu projevu vůle.²⁶ *Nikoliv všechny předpoklady právních jednání mají stejný význam. Při absenci některých mnohý zákonodárce takové jednání vůbec za právní jednání nepovažuje.*²⁷

1.3.1 Náležitosti subjektu

K náležitostem subjektu řadíme podmínku, že osoba, která právně jedná, tedy subjekt, má právní osobnost a je svéprávná alespoň ve vztahu k onomu právnímu jednání. *Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti* (§ 15 odst. 1 ObčZ). Svěprávností se pak rozumí způsobilost svým vlastním jednáním nabývat práva a zavazovat se k povinnostem, jakož i nést následky za své jednání. Z toho lze vyvodit, že každý odpovídá za své jednání v míře odpovídající stupni své vlastní svéprávnosti.²⁸

---

²³ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. op. cit. s. 242.

²⁴ Ibidem. s. 293.

²⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 158.

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009., sp. zn. 30 Cdo 2585/2007.

²⁷ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. op. cit. s. 225.

²⁸ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

1.3.2 Náležitosti vůle

Základním předpokladem právního jednání je existence vůle jednající osoby. Vůle právní jednání řídí. Chápeme ji jako vnitřní vztah jednající osoby k následku, který zamýšlí právním jednáním vyvolat. Lze ji také označit za chtění či zájem, jehož smyslem je vyvolání určitého následku.²⁹

Ne vždy je nezbytně potřebná vůle pro dosažení určitého *právního* následku. Může se např. stát, že jednající osoba právně jedná, aniž si je toho vědoma.

Aby vůle mohla právní následky vyvolat, musí být především svobodně utvořená, vážná a prosta omylu a tísně.³⁰ K podmínce, aby se vůle jednající osoby utvořila svobodně, dospějeme výkladem ustanovení § 587 ObčZ *a contrario*. Projev vůle pak není svobodný v případě působení fyzického násilí (*vis absoluta*) i psychického násilí (*vis compulsiva*). Z ustanovení § 552 ObčZ vyplývá, další náležitost právního jednání, tedy ta, že vůle musí být myšlena vážně. Vůle projevená při hře, v žertu, či pouze simulovaná žádné právní následky nemá.³¹ Svobodná a vážná vůle musí být dále prosta omylu. Každý omyl není pro dané jednání právně relevantní. Rozlišuje se omyl podstatný a nepodstatný a dále prostý a úmyslně vyvolaný. Podstatný omyl se týká pro právní jednání rozhodující okolnosti (předmětu plnění, jakosti plnění, osobě, resp. smluvní straně, jednání samotného). Nepodstatný se týká vedlejší skutečnosti. Omyl úmyslně vyvolaný nebo také vyvolaný lstí má pro právní jednání negativní důsledky (§ 583 ObčZ). Samotný prostý omyl negativní následky nevyvolává.³² Konečně je třeba, aby vůle jednající osoby nebyla projevena v tísní, případně za přítomnosti nevýhodných podmínek. *O tíseň se jedná nejen v případě, kdy je někdo ohrožen ve své fyzické či ekonomické existenci nebo prakticky donucen k určitému jednání. Postačí taková vážná nesnáze, že strana přistoupí na lichevní smlouvu jako na „menší zlo“.*³³ Pohnutí či motiv (ani omyl v nich) není pak pro existenci právního jednání relevantní.

²⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 158.

³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 28/96.: „Náležitostí vůle jednající osoby je svoboda a vážnost při jejím projevu při zachování absence omylu a tísně.“

³¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 160.

³² *Ibidem.*

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ve Vídni ze dne 14.5.1969, sp. zn. č. 5 Ob 60/69.

1.3.3 Náležitosti projevu vůle

Také projev vůle musí splňovat určité náležitosti. Musí být dostatečně určitý, srozumitelný a mít náležitou formu.

Určitost spočívá ve vlastnosti právního jednání jednoznačně vyvodit přesný obsah vůle, tedy jaká práva a povinnosti právní jednání vyvolává a s jakými právními následky bude spojeno.³⁴ Dopadá na obsahovou stránku projevu vůle.

Srozumitelnost se naopak pojí s výrazovou stránkou projevu vůle. *Projev vůle není srozumitelný, pokud výrazům, kterými je vůle navenek komunikována, nelze porozumět, takže se nelze seznámit s obsahem projevené vůle.*³⁵ Srozumitelnost rozlišujeme na absolutní (tj. pro každého) a relativní (tj. pouze pro někoho). Pouze absolutní nesrozumitelnost je právně relevantní.³⁶ Přitom současně platí, že *o právní jednání nejde, nelze-li pro neurčitost nebo nesrozumitelnost zjistit jeho obsah ani výkladem* (§ 553 ObčZ).

Za další náležitost projevu vůle je považována jeho forma. ObčZ je postaven na zásadě neformálnosti (bezformálnosti) právního jednání, jež vyplývá z principu autonomie vůle. Projev této zásady spatřujeme v možnosti účastníka zvolit si podle svého rozhodnutí kromě obsahu a adresáta právního jednání také jeho formu.³⁷ Ve svobodné volbě formy může být účastník omezen pouze zákonem nebo dohodou s druhou smluvní stranou. Rozlišuje se tedy forma stanovená zákonem, resp. kogentní normou a forma určená dohodou.

Právní jednání může mít formu ústní, písemnou či přísnou písemnou, případně i konkludentní.³⁸ Ústní formu zákon předvídá na několika místech, například tam, kde mluví o prohlášení (např. prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku, prohlášení otcovství). Prohlášením tedy ObčZ rozumí zpravidla jednostranné ústní právní jednání. Ne pro všechna prohlášení, která ObčZ zná, postačuje ústní forma (příkladem může být prohlášení o vydědění v kapitole 8 této práce).

---

³⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, s. 249, nebo také DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 161.

³⁵ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 1978.

³⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 161.

³⁷ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 2009.

³⁸ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. op. cit. s. 234.

Písemná forma představuje právní jednání vyjádřené v psané podobě na jakémkoli materiálu, i v elektronické podobě. *K platnosti právního jednání učiněného v písemné formě se vyžaduje podpis jednajícího* (§ 561 odst. 1 ObčZ). Zákon všeobecně vyžaduje písemnou formu pro právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí (příp. mění či ruší) věcné právo k nemovité věci (§ 560 ObčZ).

Zvláštní pravidla, vztahující se pouze k formě právního jednání, stanoví ObčZ pro osoby, které nemohou číst a psát.³⁹ Pokud se tyto osoby mohou seznámit se s obsahem právního jednání, připojí k němu svůj podpis. Osoby, které nejsou schopny podpisu, mohou připojit k písemnému právnímu jednání vlastní znamení.⁴⁰

Přísnou písemnou formou se rozumí forma veřejné listiny. *Vyžaduje-li právní jednání formu veřejné listiny, rozumí se jí notářský zápis; nahrazen může být rozhodnutím, kterým orgán veřejné moci v mezích své pravomoci schvaluje smír nebo jiný projev vůle, jehož povaha to nevyklučuje* (§ 3026 odst. 1 ObčZ). V případech, kdy je veřejná listina postižena takovými vadami, které způsobují její nicotnost, se nepovažuje za veřejnou listinu.⁴¹ Dále platí, že v případě, kdy je určitá forma pro dané právní jednání vyžadována zákonem, lze jeho obsah měnit nejméně ve stejné nebo přísnější formě. Pokud ale vyžaduje určitou formu právního jednání pouze ujednání stran, lze jeho obsah měnit i v jiné formě.⁴²

1.3.4 Náležitosti předmětu

Konečně jsou stanoveny i podmínky předmětu právního jednání, tedy toho, čeho se právní jednání týká, resp. čeho se týkají práva a povinnosti jím založené. Za náležitosti předmětu se považuje jeho možnost a dovolenost.⁴³ Možným je to, co je objektivně možné (reálné, uskutečnitelné), přičemž právně relevantní je pouze to, co je možné v současné době, nikoli do budoucna. Nedovoleným je naopak taková situace, kdy plnění není možné, zejména vylučuje-li to zákon. Od

---

³⁹ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* op. cit. s. 2027.

⁴⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 162.

⁴¹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář.* op. cit. s. 353.

⁴² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 163.

⁴³ *Ibidem.* s. 164.

nedovolenosti předmětu je nutné odlišit nedovolenost (čili protiprávnost) právního jednání.⁴⁴

1.3.5 Obecné náležitosti

V poslední řadě je třeba také zmínit obecné náležitosti právního jednání vyjádřené v ustanoveních § 6-8 ObčZ. Každý má povinnost jednat v právním styku poctivě, tedy v dobré víře v objektivním smyslu.⁴⁵ Pokud někdo jednal nepoctivě nebo protiprávně, nesmí z toho mít prospěch. Předpokládá se, že osoba, která právně jednala, jednala poctivě a v dobré víře (v subjektivním smyslu). Pokud někdo zneužije svého práva, je mu odepřena právní ochrana (§ 8 ObčZ).

Jak je z rozsahu této kapitoly patrné, zákon i občanskoprávní teorie klade na právní jednání velké množství požadavků. Nicméně ne všechny nedostatky právního jednání mohou způsobit níže uvedené důsledky (právní vady). Dle přesvědčení autorky této práce jsou tyto požadavky reálné a k bezproblémovému právnímu styku naprosto potřebné, a to zvláště v rámci dědického práva, kde předmětem jednání může být častokrát rozhodování o svém veškerém jmění.

1.4 Platnost a účinnost právního jednání

Platné právní jednání vyvolává ty právní následky, které byly vůlí jednajících osoby zamýšleny. Platnost je vlastností právního jednání a je zásadně vázána na splnění konkrétních požadavků (jeho náležitostí uvedených výše). Ve výjimečných případech může být jednání platné, i když u něj určitá náležitost absentuje. Platnost právního jednání je podmínkou pro další vlastnost – účinnost. *Účinné je takové právní jednání, které bezprostředně vyvolává příslušné právní následky. Je-li právní jednání platné, je také způsobilé vyvolat odpovídající právní následky, jeho účinnost však může být vázána na naplnění určitých skutečností, které se projeví teprve v budoucnu (podmínky, doložky času).*⁴⁶ Předpokladem obojího je tzv. perfekce, tedy hotovost právního jednání.⁴⁷

---

⁴⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 164.

⁴⁵ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* op. cit. s. 74.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 185.

2 NÁSLEDKY VAD PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

Jaké následky může vadné právní jednání mít, je již nastíněno výše. Jedná se o zdánlivost, neplatnost a relativní neúčinnost. Tyto následky můžeme do omezené míry považovat za určité sankce, které jsou nastaveny pro takové případy, ve kterých by docházelo k porušování pravidel, tedy nedodržení náležitostí právního jednání.⁴⁸ Ruban a Kukul chápou následky vad právního jednání jako normativní konstrukci, která skutečnému a existujícímu projevu vůle na základě nenaplnění zákonných kvalitativních podmínek upírá právní účinky.⁴⁹ Základ koncepce důsledků vad právního jednání stojí na zásadě právní jistoty. Osoby, které se právního jednání účastní, jsou tak spolu s třetími osobami chráněny před následky, které by jinak vadné právní jednání způsobilo.

ObčZ 1964 byl postaven spíše na zásadě absolutní neplatnosti jako obecného následku vadného právního jednání, byť znal rovněž neplatnost relativní (§ 40a ObčZ 1964) a odporovatelnost (§ 42a ObčZ 1964). ObčZ se od této koncepce lehce odklání a s vadami právních jednání spojuje různé následky, přičemž do popředí vstupuje naopak relativní neplatnost, což je ovlivněno především zásadou *in favorem negotii* (§ 574 ObčZ).⁵⁰ ObčZ přináší do právní úpravy i naprosto nový typ následku, který předchází občanský zákoník neznal – zdánlivost.

Zásada *in favorem negotii* je stěžejní pro institut následků vad právních jednání. Jedná se o zásadu říkající, že na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.⁵¹ *Podstatou této zásady je snaha o zachování právního jednání ve všech případech, kdy je to možné, a omezení počtu případů, ve kterých může být existence nebo platnost právního jednání zpochybněna nebo ve kterých může být právní jednání předčasně ukončeno. Důvodem je uznání, že navzdory nedostatkům, které mohou v průběhu sjednávání či realizace právního jednání vzniknout, je pravidelně v zájmu obou stran učinit vše pro to, aby právní jednání zůstalo zachováno.*⁵² Toto pravidlo je projevem autonomie vůle a potlačením formalismu v současné úpravě soukromého práva vůbec. Stejně jako

⁴⁸ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. op. cit. s. 289.

⁴⁹ RUBAN, R., KUKAL, P. *Několik poznámek k otázce nicotnosti v občanském právu*. *Právní rozhledy*. 2011, č. 23, s. 860.

⁵⁰ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 1967.

⁵¹ To znamená, že právní jednání je platné, ledaže bude postaveno najisto, že je vadné.

(DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 188.)

⁵² LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 2056.

se toto pravidlo užije u neplatnosti (resp. platnosti) právního jednání, užije se obdobně i na další následky vadných právních jednání, jako je zdánlivost a relativní neúčinnost.⁵³

Obsah právního jednání můžeme poznat prostřednictvím jeho interpretace (výkladu). Interpretace právního jednání je taktéž prostředkem pro posouzení, zda je určité právní jednání stíženo vadou, a případně jaký následek z této vady vyplývá.⁵⁴ Při interpretaci bychom měli mít na paměti, že jednající osoby se chovají řádně, poctivě (§ 6 ObčZ), v souladu s dobrými mravy (§ 7 ObčZ) a jsou průměrně rozumné (§ 4 odst. 1 ObčZ). *Pro výklad právního jednání je určující skutečná vůle (úmysl) jednajícího (která byla anebo musela být známa adresátovi), již je třeba upřednostnit před jejím vnějším projevem (např. objektivním významem užitých slov).*⁵⁵

V některých případech nedostatků právního jednání umožňuje občanský zákoník užít instituty, které představují možnost vadné právní jednání napravit. Jsou prostředkem sloužícím k zachování právního jednání. Patří sem konvalidace, dodatečné schválení a konverze. Možnosti jejich užití, jakož i samotné předpoklady jejich užití, působnost i účinky, se vzájemně odlišují.⁵⁶

Konvalidace neboli zhojení představuje dodatečné napravení vady, která neplatnost působí.⁵⁷ Nejedná se o nápravu samotného právního jednání, ale pouze o odstranění jeho vady. Konvalidace rozlišujeme do několika typů. Konvalidace v tom nejužším smyslu nastává samovolně ze zákona. *Zákon může stanovit, že za určitých předpokladů se právní jednání stane platným. Konstruuje konvalidaci tak, že splněním zákonem požadovaného předpokladu se dosáhne zákonem zamýšleného účelu, a tudíž jednou neplatné právní jednání „obživne.“*⁵⁸

Další případ konvalidace je zakotven v ustanovení § 582 ObčZ, kdy lze neplatnost spočívající v nedostatku formy právního jednání odstranit dodatečným zhojením, a to tak, že strany napraví vadu právního jednání vyhotovením listiny,

---

⁵³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 186.

⁵⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku.* op. cit. s. 61

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp.zn. 29 Cdo 61/2017.

⁵⁶ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva.* op. cit. s. 293.

⁵⁷ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* op. cit. s. 2125.

⁵⁸ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva.* op. cit. s. 305-306.

jež zachytí obsah dřívějšího ujednání.⁵⁹ Dají tak dodatečně právnímu jednání požadovanou formu.

Někteří autoři uvádějí, že konvalidovat lze pouze relativně neplatná právní jednání s vadnou formou, někteří naopak připouštějí možnost konvalidace pouze v případech absolutní neplatnosti. Vyloučení zhojení u relativní neplatnosti vychází z myšlenky, že relativní neplatnost závisí na tom, zda se osoba, na jejíž ochranu byla neplatnost právního jednání stanovena, neplatnosti dovolá. Je tak irelevantní odstranění vad takového jednání, jehož neplatnosti se nikdo nedovolal.⁶⁰ Zuklínová naopak uvádí, že zhojení je vyloučeno u právních jednáních, které trpí absolutní neplatností, a to z důvodu ochrany třetích osob. Napravení vady je v tomto případě možné pouze zopakováním jednání, a to již v požadované formě.⁶¹ U části doktríny ale převládá názor, že konvalidace je možná v obou případech neplatnosti.⁶²

S tím souvisí otázka, kdy nastávají účinky zhojení. Také k zodpovězení této otázky je potřeba rozlišit neplatnost na absolutní a relativní. Podle Handlara má zhojení jinak absolutně neplatného právního jednání účinky *ex nunc*, jelikož obecně platí, že absolutně neplatné právní jednání od počátku nevyvolává zamýšlené účinky.⁶³ Relativně neplatné právní jednání vyvolává naopak právní účinky již od svého učinění, a to až do doby, kdy se neplatnosti oprávnění osoba dovolá. Pokud dojde ke zhojení vady, bude jednání bezvadné *ex tunc* a již se nelze jeho neplatnosti dovolat.

Z ustanovení § 582 odst. 2 ObčZ vyplývá další způsob zhojení vady právního jednání, a tím je plnění. Platí totiž, že relativní neplatnost lze namítnout, jen nebylo-li již plněno. Poslední a zcela zvláštní možností je konvalidace rozhodnutím soudu podle ustanovení § 557 ObčZ.⁶⁴

---

⁵⁹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. op. cit. s. 365.

⁶⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 195.

⁶¹ ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.: komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. op. cit. s. 139.

⁶² TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. op. cit. s. 306.

⁶³ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 2100.

⁶⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 196.

Zhojení kromě relativní a absolutní neplatnosti odstraňuje i některé vady způsobující relativní neúčinnost.⁶⁵ Konvalidaci dokonce předpokládá ve výjimečných případech i zdánlivé právní jednání.⁶⁶

Dodatečné schválení (ratihabice) je částí odborné veřejnosti chápáno jako forma konvalidace.⁶⁷ Lze jej použít v případě, kdy právně jednala osoba, která měla mít (avšak neměla) v takovém právním jednání souhlas osoby jiné. K napravení vady dojde v okamžiku, kdy oprávněná osoba dodatečně tento souhlas osobě jednající udělí.⁶⁸

Posledním způsobem, jak napravit vadu právního jednání je konverze. Jde o výjimečný případ, kdy vadné právní jednání splňuje náležitosti jiného (bezvadného) právního jednání.⁶⁹ V tomto případě pak bude platné právě toto druhé uvedené jednání, odpovídá-li vůli jednající osoby. Konvertovat může neplatné jednání pouze na jednání platné.⁷⁰ *Jde tedy o přeměnu neplatného právního jednání do režimu jiného platného právního jednání.*⁷¹ Na rozdíl od konvalidace a ratihabice je zde plně zachován obsah právního jednání a mění se pouze jeho forma.

2.1 Zdánlivost

Za nejzávažnější následek, které může vadné právní jednání mít, je považována nicotnost. Tedy, že právní jednání vůbec neexistuje a žádné právní následky nevyvolává. Je takovým jednáním, které pouze budí dojem, že je právním jednáním. Jedná se o institut nově upravený ObčZ. Za účinnosti ObčZ 1964 se právní jednání chápána jako nicotná posuzovala dle ustanovení o absolutní neplatnosti.⁷²

O zdánlivé právní jednání se jedná tehdy, nejsou-li splněny takové náležitosti projevu vůle, které jsou podstatou každého právního jednání.⁷³ Ustanovení § 551-553 ObčZ vyjmenovává vady projevu vůle, které mají za

---

⁶⁵ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. op. cit. s. 293.

⁶⁶ Např. DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 195.

⁶⁷ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. op. cit. s. 306.

⁶⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 196.

⁶⁹ *Ibidem*. s. 197.

⁷⁰ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. op. cit. s. 360.

⁷¹ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. op. cit. s. 304.

⁷² ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. op. cit. s. 60.

⁷³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 186.

následek zdánlivost právního jednání. Jsou to vady zásadní povahy, proto také vyvolávají nezávažnější z následků.⁷⁴ I zde platí, že na právní jednání máme hledět spíše jako na existující než nicotné.⁷⁵

Zdánlivost bude mít za následek takové právní jednání, kterému bude chybět vůle jednající osoby (§ 551 ObčZ). Jak již bylo výše vysvětleno, jednající osoba postrádá řádnou vůli v případě, kdy je k jejímu projevu donucena cizí fyzickou silou, či zásadně ovlivněna vůlí jiné osoby v důsledku hrozby fyzického nebo psychického násilí, které vzbuzuje důvodné obavy. ObčZ ovšem tyto dva typy nedostatečného projevu vůle rozlišuje a každému z nich přiřazuje odlišný následek.

O zdánlivé právní jednání půjde pouze v případě donucení fyzickou silou, tedy *vis absoluta*. V tomto případě totiž jiná osoba projevuje vůli za osobu jednající, právě tímto donucením, a tak nikdy nepůjde o právní jednání jednající osoby.

V případě, kdy bude jednající osoba k právnímu jednání přinucena hrozbou tělesného nebo duševního násilí, vyvolávajícího vzhledem k okolnostem důvodné obavy, a v této důvodné obavě právně jednala (*vis compulsiva*), není její právní jednání zdánlivé.⁷⁶ Občanský zákoník zde vychází ze staré římsko-právní zásady *etsi coactus, tamen voluit*. Tuto situaci pak zákonodárce postihuje neplatností (vizte dále), přičemž se jedná o neplatnost relativní. Podle názoru zákonodárce není důvod konstruovat pro tyto případy absolutní neplatnost, nýbrž je na samotné osobě donuceného, aby sám uvážil, chce-li zachovat platné takové jednání.⁷⁷ Tato konstrukce je projevem zásady autonomie vůle, jež byla ObčZ posílena oproti staré právní úpravě.

Právní jednání je dále zdánlivé, pokud jednající osoba zjevně neměla vážnou vůli (§ 552 ObčZ). Jedná se o případ, kdy je jasné, že jednající osoba takto právně jednat nechce, ale navenek předstírá, že tak činí. Simulace musí v tomto případě být vždy vědomá.⁷⁸

---

⁷⁴ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 1967.

⁷⁵ Tento názor zcela nesdílí Milan Hulmák, který uvádí, že v těchto případech (tzn. případy zdánlivého právního jednání, které zákon označuje jako že se k nim nepřihlíží) neuplatní pravidla o částečné neplatnosti, a tedy i dopadech na celé právní jednání. (HULMÁK, M. *Právní jednání a jeho vady*. Rekodifikační novinky. 2012, 8, s. 2. In: Beck-online [online právní informační systém]. Vydavatel: Havel, Holásek & Partners [cit. 19. 9. 2020].

⁷⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 186.

⁷⁷ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

⁷⁸ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 1970.

O právní jednání nejde, nelze-li pro neurčitost nebo nesrozumitelnost zjistit jeho obsah ani výkladem (§ 553 odst. 1 ObčZ). Pouze v tomto případě lze použít fikci existence právního jednání, a to za předpokladu, že si strany dodatečně vyjasní tento neurčitý nebo nesrozumitelný obsah, který nicotnost zapříčiňuje. Účinky tohoto fiktivního právního jednání vzniknou zpětně *ex tunc*, tedy od okamžiku, kdy bylo právně jednáno. Jedná se o zvláštní případ konvalidace.⁷⁹

ObčZ se na několika místech zmiňuje o takovém právním jednání, ke kterému „se nepřihlíží“. To znamená, že k právnímu jednání, které v daném ustanovení ObčZ popisuje, se nemá přihlížet, tedy že neexistuje a je toliko zdánlivé. V tomto případě nejde tedy o projev vadného právního jednání, ale závadu v samotné povaze takového právního jednání. Zákonodárce tedy stanovil, jaká jednání nemají dle jeho vůle být vůbec činěna, a pokud tato učiněna jsou, nemají žádné právní následky.⁸⁰ Z této konstrukce lze dovodit, že právní norma, která tento výraz stanoví, je vždy kogentní povahy.

Závěrem je na místě uvést, že z dikce § 576 ObčZ vyplývá potřeba posuzovat i částečnou nicotnost právního jednání. V případě, že je část právního jednání stižena vadou, je rozhodné, zda lze tuto vadnou část oddělit od části zbývající a zda může bezvadná část obstát jako platné právní jednání. *Pokud platná část právního jednání nemůže bez vadné části samostatně obstát, pak ani nemůže samostatně vyvolávat právní následky, aniž by bylo významné, zda absenci zbývajících následků právního jednání způsobila částečná neplatnost nebo nicotnost.*⁸¹

2.2 Neplatnost

Dalším následkem, jež spočívá v nedostatku takové náležitosti, kterou stanoví zákon, případně ujednání stran, je neplatnost neboli nulita.⁸² Především v souvislosti s tímto následkem právního jednání hovoříme o zásadě *in favorem negotii*. Neplatnost je tedy zcela výjimečnou negativní vlastností právního jednání,

---

⁷⁹ Není úplně logické, proč zákonodárce umožnil konvalidaci právního jednání na tomto místě. Většinou se užití tohoto specifického jevu připouští v souvislosti s neplatností právního jednání. Zhojit totiž lze pouze vadu něčeho, co existuje a nikoliv něčeho, co je nicotné, neexistuje. (DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 187.)

⁸⁰ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

⁸¹ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 1985.

⁸² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 188.

i když pravděpodobně nejběžnější. Výjimečně nastává neplatnost právního jednání i v případech, kdy nejde o právní jednání s nedostatkem náležitostí, ale jde o právní jednání odmítané z jiného zvláštního důvodu, zpravidla pro ochranu zájmu určité osoby.⁸³

Neplatné právní jednání nemá žádné právní následky, a proto se na ně hledí jako by vůbec učiněno nebylo.⁸⁴ Dále platí, že jednání, které je neplatné (nemá žádné právní účinky), je současně i neúčinné. *Neplatnost směřuje k nápravě vady právního jednání tím způsobem, že zbavuje jednání jeho zamýšlených právních následků.*⁸⁵

Občanský zákoník uvádí jen obecně hlavní důvody neplatnosti. Jsou jimi rozpor s dobrými mravy (§ 580 odst. 1 ObčZ), rozpor se zákonem za předpokladu, že to smysl a účel zákona vyžaduje (§ 580 odst. 1 ObčZ), počáteční nemožnost plnění (§ 580 odst. 2 ObčZ), nedostatek potřebné způsobilosti k jednání (§ 581 ObčZ), nedostatek formy jednání (§ 582 odst. 1 ObčZ) a omyl (§ 583 ObčZ). Jak z nadpisu „hlavní důvody neplatnosti“ v ObčZ vyplývá, postihuje zákon neplatností i jiné závady právního jednání a výčet obsažený v ustanoveních § 580-583 ObčZ není taxativním výčtem.

Neplatnost rozlišujeme na absolutní a relativní, a to podle kritéria, v čím zájmu, resp. na čí ochranu, je neplatnost právního jednání stanovena. Zda na ochranu zájmu především (nebo pouze) určité osoby, anebo na ochranu zájmu celé společnosti nebo alespoň v zájmu širšího okruhu osob. V případě zájmu jednotlivce se jedná o neplatnost relativní a v případě zájmu všeobecného půjde o neplatnost absolutní.⁸⁶

2.2.1 Absolutní neplatnost

Právní jednání, které je absolutně neplatné, nemá *ab inito* žádné právní následky. Tato sankce nastává *ipso iure*, tj. dokonáním (perfekcí) projevu vůle, jenž je zatížen vadou, jíž zákon s takovým následkem spojuje.⁸⁷ Absolutní neplatnost

⁸³ ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.: komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. op. cit. s. 115.

⁸⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 191.

⁸⁵ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 2074.

⁸⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 189.

⁸⁷ TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. op. cit. s. 294.

postihuje vadné právní jednání bez dalšího. K vyvolání absolutní neplatnosti tedy není zapotřebí žádného právního aktu, tedy ani projevu vůle strany, ani rozhodnutí soudu. V případě, kdy by o neplatnosti rozhodoval soud, má jeho výrok konstatující absolutní neplatnost předmětného právního jednání deklaratorní povahu.⁸⁸

Z významu absolutní neplatnosti ve smyslu působení na ochranu obecného zájmu vyplývá povinnost přihlížet k ní z úřední povinnosti, a to i když se strany na ni neodvolají, resp. i proti jejich vůli.⁸⁹

Absolutní neplatnost má nastávat pouze výjimečně, a to pouze tehdy, pokud to zákon výslovně stanoví.⁹⁰ Důvodem absolutní neplatnosti právního jednání je podle ustanovení § 580 ObčZ:

- je-li právní jednání ve zjevném⁹¹ rozporu s dobrými mravy,⁹²
- je-li právní jednání v rozporu se zákonem⁹³ (ale pouze pokud to smysl a účel zákona vyžaduje)⁹⁴ a
- pokud právní jednání zakládá povinnost k plnění, které je od počátku nemožné.⁹⁵

S ustanovením § 580 ObčZ je spjato ustanovení § 588 ObčZ, podle kterého dovozujeme, že vady uvedené v ustanovení § 580 způsobují neplatnost absolutní (tj. takovou, k níž soud přihlédne i bez návrhu). Toto ustanovení dále stanoví, že právní jednání, které je v rozporu se zákonem a u něhož neplatnost smysl a účel zákona vyžaduje, není samo o sobě neplatné absolutně. K tomu, aby bylo takové

---

⁸⁸ Ibidem.

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. op. cit. s. 368.

⁹¹ Zjevný rozpor je považován za tak významný, že je objektivně zřejmý, očividný. (DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 191).

⁹² „Dobrymi mravy se rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.“ (Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 664/2003.)

⁹³ „Rozpor se zákonem neznamená toliko porušení zákonného právního předpisu, případně pouze občanského zákoníku. Znamená rozpor s objektivním právem, tedy i rozpor s veřejně závaznou vyhláškou ministerstva či jiného ústředního orgánu.“ (Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 26 Cdo 586/99.)

⁹⁴ To znamená, že je potřeba zkoumat, zda cílem zákonné ustavení je právě ochraně jednajících osoby, adresáta právního jednání, třetích osob, či veřejného pořádku. V opačném případě by se jednalo o neplatnost relativní. (PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha C. H. Beck, 2019. s. 642.)

⁹⁵ Počáteční nemožnost plnění nastává před okamžikem účinnosti právního jednání. Jejím předpokladem je objektivní a trvalá nesplnitelnost. (PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 642-643.)

jednání absolutně neplatné, stanoví ObčZ další podmínku, a tou je zjevný rozpor s veřejným pořádkem.⁹⁶

ObčZ ve svých ustanoveních § 581 a § 582 stanoví další vady způsobující neplatnost právního jednání. Je jimi jednání ne plně svéprávné osoby a nedostatek formy právního jednání.

Vada právního jednání spočívající v omezení svéprávnosti jednajících osoby má za následek absolutní neplatnost pouze v případě, jednal-li sám nezletilý, ač měl jednat jeho zákonný zástupce, ledaže zákon stanoví výjimky (srov. § 31-37 ObčZ).⁹⁷ V takovém případě jde o zřejmý rozpor se smyslem a účelem zákona (což je důvod absolutní neplatnosti dle § 580 ObčZ), které je stanoveno na ochranu nezletilých v zájmu zachování veřejného pořádku. Naopak jednání osoby, jež má svéprávnost omezenou a jež byl ustanoven opatrovník, jakož i závadné jednání způsobené momentální duševní nezpůsobilostí, je důvodem neplatnosti relativní.

Stejná konstrukce se uplatní i u posuzování neplatnosti právního jednání bez náležité formy. Absolutní neplatnost je následkem nedodržení zákonem stanovené formy pouze tehdy, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje za současného narušení veřejného pořádku.⁹⁸ Pokud se týče formy právního jednání ujednané stranami, je nedodržení takto sjednané formy sankcionováno pouze relativní neplatností.⁹⁹

2.2.2 Relativní neplatnost

Relativní neplatnost vyvolává podmíněnou platnost právního jednání. Nastává za situace, kdy nejsou naplněny taxativně vymezené podmínky absolutní neplatnosti. Relativní neplatnost má obecný charakter a ObčZ jí dává před absolutní neplatností přednost. Relativně neplatné právní jednání se považuje za platné až do doby, kdy je jeho neplatnost namítnuta oprávněnou osobou¹⁰⁰ a nastává v případech, kdy je neplatnost stanovena na ochranu zájmů konkrétní osoby.¹⁰¹

---

⁹⁶ Veřejným pořádkem je faktický stav společnosti, k němuž je zacíleno dodržování normativního systému, na němž je založeno fungování společnosti v daném čase a místě. (Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 5. 2007, sp. zn. 2 As 78/2006.)

⁹⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 193.

⁹⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 644

⁹⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 193.

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1994/2014.

¹⁰¹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 649.

Relativně neplatné je právní jednání, tak jak je zakotveno v občanském zákoníku, až v případě, kdy jeho oprávněná osoba¹⁰² namítne relativní neplatnost takového jednání. Oprávněnou osobou je myšlen ten, kdo je právním jednáním dotčen na svých právech a povinnostech. Neplatnost právního jednání ale nemůže namítat ten, kdo ji sám způsobil. Nikdo totiž nemůže těžit z vlastního protiprávního jednání.¹⁰³

Relativně neplatné právní jednání až do doby vznesení námitky vyvolává právní následky.¹⁰⁴ Poté se na něj hledí, jako by od počátku nemělo žádné účinky, přestože bylo učiněno. Pokud se oprávněná (chráněná) osoba neplatnosti nedovolá, platí fikce, že právní jednání od počátku žádné vady nemělo.¹⁰⁵

Samozřejmě i zde (zejména zde) platí zásada *in favorem negotii* a na právní jednání spíše hledíme jako na platné nežli neplatné. Pokud je právní jednání neplatné jen z části, a tato část je oddělitelná od zbytku právního jednání, oddělí se za předpokladu, že by k právnímu jednání došlo i bez vadné části právního jednání.¹⁰⁶

Pro rozlišení, jaký druh neplatnosti určitá vada způsobuje, je klíčové ustanovení § 586 ObčZ. Podle něj může neplatnost právního jednání namítnout jen osoba, k jejíž ochraně je neplatnost stanovena. To je podstatou relativní neplatnosti, jak již bylo uvedeno výše. Jestliže tedy dotčené ustanovení slouží k ochraně zájmů určité osoby, upřednostňuje občanský zákoník relativní neplatnost. Pokud je ale porušením určitého ustanovení zasahováno intenzivněji do veřejného zájmu tak, až dojde k narušení dobrých mravů či veřejného pořádku, může veřejná moc prostřednictvím soudu deklarovat (absolutní) neplatnost právního jednání podle § 588 ObčZ bez návrhu stran.¹⁰⁷

2.3 Relativní neúčinnost

Relativní neúčinnost je institutem sloužícím k ochraně věřitele. Užije se v případě, kdy má věřitel vůči dlužníkovi vymahatelnou pohledávku a tento dlužník

---

¹⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2569/2015.

¹⁰³ Toto je z projevů zásady, že nikdo nemůže těžit z vlastního protiprávního jednání. (KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. op. cit. s. 362)

¹⁰⁴ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 649.

¹⁰⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 190.

¹⁰⁶ Ibidem. s. 194.

¹⁰⁷ MELZER, F. *Neplatnost právního jednání v návaznosti na nedodržení formy*. Právní rádce. Praha: Economia, a. s., 2013, č. 7, s. 31-33.

činí pohledávku věřitele nedobytnou, jelikož právně jednal s úmyslem věřitele zkrátit a nějaká třetí osoba měla z takového právního jednání majetkový prospěch. Spočívá tedy v možnosti věřitele napadnout odpůřčí žalobou¹⁰⁸ právní jednání dlužníka, které je tzv. fraudulózní a jehož smyslem je přelstít věřitele. Takového jednání se dlužník může dopustit buď zmenšením svého majetku, opomenutím příležitosti svůj majetek zvětšit, anebo jinou změnou majetkové situace ve prospěch třetí osoby.¹⁰⁹ Právní jednání pak není vůči věřiteli účinné,¹¹⁰ a to od právní moci rozhodnutí soudu. Stará právní úprava označovala tento následek jako odporovatelnost.

Relativní neúčinnost nepostihuje právní jednání kvůli jeho vadě spočívající v nesplnění náležitostí na takové právní jednání kladených, nýbrž kvůli jeho účelu spočívajícímu v komplikaci postavení věřitele. Relativně neúčinné právní jednání musí být platné, jinak by ani nebylo možné určit, že je vůči věřiteli neúčinné.¹¹¹

Jelikož podáním odpůřčí žaloby zasahuje věřitel do majetku třetí osoby, vymezuje ObčZ taxativně vymezené případy fraudulózního jednání a současně k nim stanovuje lhůtu, v níž lze odpůřčí žalobu podat.¹¹² Rozhodným okamžikem, od něhož plyne stanovená doba, je okamžik podání odpůřčí žaloby.

Jednotlivé skutkové podstaty zkracujícího jednání jsou vymezeny v ustanoveních § 590-592 ObčZ. Jde o úplatná a bezúplatná právní jednání v úmyslu zkrátit věřitele, mrhání majetkem za použití kupní nebo směnné smlouvy, bezúplatné poskytnutí majetku a obdobně i opomenutí, které způsobilo zmenšení majetku dlužníka. Dovolat se relativní neúčinnosti lze, pokud dlužník jednal v úmyslu zkrátit věřitele, a učinil tak v posledních pěti letech, za podmínky, že byl druhé straně dlužníkův fraudulózní úmysl znám. Dále jednal-li v posledních dvou letech, přičemž musel být druhé straně dlužníkův fraudulózní úmysl znám. Třetí možností je zkracující jednání dlužníka v posledních dvou letech, pokud druhou stranou byla osoba dlužníkovi blízká nebo jiné jednání, ze kterého osoba dlužníkovi

---

¹⁰⁸ Odpůřčí žaloba ovšem nesměřuje proti dlužníkovi, nýbrž proti tomu, v jehož prospěch byl majetek dlužníka zmenšen. (KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. op. cit. s. 373)

¹⁰⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 200-201.

¹¹⁰ Majetek, s nímž jednal dlužník fraudulózně, je pak považován stále za jeho majetek a může být postihován výkonem rozhodnutí. (KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. op. cit. s. 373)

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005 sp. zn. 30 Cdo 955/2005.

¹¹² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 202.

blízká získala majetkový prospěch (ledaže této osobě nebyl a ani být nemusel úmysl dlužníka znám). Pokud právní jednání spočívá v uzavření kupní nebo směnné smlouvy a pokud musela druhá strana poznat, že se jedná o mrhání s majetkem, jež má za následek zkrácení věřitele dlužníka, je možné podat odpůrčí žalobu v jednom roce od uzavření takové smlouvy. V (jakémkoliv) případě poskytnutí majetku dlužníkem bezúplatně, je tato lhůta vymezena na dva roky.¹¹³ To podle ustanovení § 591 ObčZ neplatí, jedná-li se o plnění povinnosti uložené zákonem, obvyklé příležitostné dary, věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel nebo plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti. Jelikož lze právně jednat i omisivně, jak již bylo výše vysvětleno, poskytuje ObčZ ochranu věřiteli i v případech dlužníkovy nekonání, *kterým dlužník pozbyl majetkové právo nebo kterým jiné osobě vůči sobě vznik, zachování nebo zajištění jejího práva majetkové povahy způsobil* (§ 592 ObčZ).

Občanský zákoník zavedl prostřednictvím § 593 novou právní úpravu spočívající v možnosti věřitele vyhradit si právo podat odpůrčí žalobu, mající za následek stavění výše uvedených lhůt.¹¹⁴ Lhůta k dovolání se neúčinnosti právního jednání neběží až do okamžiku právní moci rozhodnutí soudu o věřitelově pohledávce, tedy vykonatelnosti.¹¹⁵

Od relativně neúčinného právní jednání, jak bylo definováno výše, musíme odlišit prostou neúčinnost právního jednání. Ta odepírá právnímu jednání právní účinek, aniž by směřovala k ochraně věřitele. ObčZ stanoví na některých místech právo dovolat se neúčinnosti. Takové dovolání se bude mít v tomto případě stejný smysl a cíl jako institut dovolání se neplatnosti. Takto napadené právní jednání nebude mít žádné právní účinky, a to *erga omnes*. Svou podstatou se liší od relativní neplatnosti především v tom, že jej může namítnout kdokoliv, nejen osoba chráněná, která je věřitelem s vymahatelnou pohledávkou. Tento následek můžeme proto nazvat absolutní neúčinností.¹¹⁶

Ačkoliv se může zdát, že žádné z pořízení pro případ smrti nemůže být ze své podstaty relativně neúčinné (když jej zůstavitel pořizuje až pro případ své smrti), existuje zde výjimka v souvislosti s právními jednáními, které odporují

---

¹¹³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 202-203.

¹¹⁴ *Ibidem*. s. 203.

¹¹⁵ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. op. cit. s. 377.

¹¹⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. op. cit. s. 200.

dříve uzavřené dědické smlouvě. Setkáme se i s názory, že relativní neúčinnost může být uplatněna u zřeknutí se dědického práva (vizte kapitolu 9).

3 POŘÍZENÍ PRO PŘÍPAD SMRTI A JEJICH VADY

3.1 Pořízení pro případ smrti – obecně

Jak již bylo uvedeno v kapitole 1, právní jednání lze dělit podle toho, zda jednající osoba činí právní jednání *inter vivos* (vůči živým) nebo *mortis causa* (pro případ své smrti). Pořízení pro případ smrti, nebo také poslední pořízení, je jako pojem v současné právní úpravě novinkou. ObčZ 1964 znal pouze jednu formu pořízení pro případ smrti, a tou byla závěť, případně listina o vydědění.¹¹⁷ Tento typ právního jednání představuje především možnost disponovat se svým vlastním majetkem pro případ smrti.

Poslední pořízení chápeme jako *právní jednání, kterým zůstavitel projevuje vůli uspořádat své majetkové poměry po své smrti, zejména určit okruh osob, na které přejdou aktiva a pasiva pozůstalosti, jakož i jejich rozsah.*¹¹⁸ Jedná se o právní jednání, jehož účinky nastávají až v okamžiku smrti jednající osoby (zůstavitele).

Institut pořízení pro případ smrti lze chápat v užším či širším smyslu. Pořizování pro případ smrti se v užším smyslu rozumí závěť, dědická smlouva a dovětek. K tomu dojdeme výkladem ustanovení § 1491 ObčZ, který obsahuje výčet jednotlivých forem pořízení pro případ smrti.¹¹⁹ Pokud ovšem budeme respektovat další ustanovení ObčZ, zejména § 1556, § 1594, § 1646 a § 2063, a vyjdeme z výše uvedené definice posledního pořízení, dojdeme k závěru, že pod pojem pořízení pro případ smrti (nutně) spadají veškerá právní jednání zůstavitele, jimiž uspořádává majetkové poměry po své smrti. Můžeme sem tedy řadit i listinu o vydědění,¹²⁰ povolání správce pozůstalosti či vykonavatele závěti,¹²¹ darování pro případ smrti,¹²² případně i zřeknutí se dědického práva a příkazání započtení na

¹¹⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 51.

¹¹⁸ PAULDURA, L. a kol. *Slovník právních pojmů: občanský zákoník*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 104.

¹¹⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 68.

¹²⁰ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 51.

¹²¹ ŠEŠINA, M. *Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku*. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2012, č. 3, s. 3.

¹²² Např. DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2019. s. 52-53. Autorce práce je známo, že tento názor není přijímán celou odbornou veřejností (např. CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2018. s. 26.)

dědický podíl.¹²³ Tato práce vychází ze širšího pojetí pojmu pořízení pro případ smrti a pojednává proto o všech zmíněných institutech.

S pojmem poslední pořízení úzce souvisejí dědické tituly. Rozumí se jimi nabývací titul nebo také důvod dědění dědice.¹²⁴ Nejčastějším dědickým titulem je zákon, který určuje dědickou posloupnost prostřednictvím dědických tříd, které reflektují vzorec spořádaně žijící rodiny, v němž jsou zohledněny běžné životní situace.¹²⁵ Dále sem patří dědická smlouva a závěť. Pokud zůstavitel nezanechal závěť či dědickou smlouvu, bude se dědit právě na základě zákona. Takový postup se nazývá intestátní dědická posloupnost. V opačném případě, tedy pokud závěť či dědická smlouva byla zůstavitelem pořízena, mají tyto dva dědické tituly před zákonem přednost. V případě závěti se jedná o tzv. testamentární dědickou posloupnost, v případě dědické smlouvy o smluvní dědické nástupnictví.¹²⁶

Smyslem těchto institutů je možnost zůstavitele individuálně reagovat na konkrétní okolnosti a posoudit, jak má být s jeho jměním naloženo.¹²⁷ Pro úplnost je třeba dodat, že dědická smlouva má větší právní sílu, a tedy přednost před závětí, ačkoliv ve výčtu pořízení pro případ smrti jmenuje občanský zákoník na prvním místě závěť.¹²⁸ V odborných kruzích převládá názor, že kritériem pro pořadí dědických titulů v ustanovení § 1491 ObčZ je četnost jejich využití.¹²⁹ Závěť je totiž nejpoužívanějším dědickým titulem hned po zákonu. Ustanovení § 1476 ObčZ již řadí dědické tituly dle jejich právní síly. To ale nebrání tomu, aby mohlo dojít k souběhu dědických titulů. Zákon tuto možnost výslovně dovoluje (§ 1476 ObčZ). Jeden dědic také může dědit na základě vícero dědických titulů.¹³⁰

---

¹²³ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 78.

¹²⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 10.

¹²⁵ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. op. cit. s. 284.

¹²⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 32.

¹²⁷ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. op. cit. s. 284.

¹²⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 54.

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 10.

3.2 Obecné náležitosti pořízení pro případ smrti

Pořízení pro případ smrti jsou samozřejmě rovněž právním jednáním, a i (obzvláště) pro ně platí obecná pravidla o právních jednáních popsaná v podkapitole 1.1 této práce.

Shrnuji tedy, že veškerá pořízení pro případ smrti musí pořizovat osoba mající právní osobnost, která je v dostatečné míře svéprávná. Z povahy věci je naprosto zjevné, že zůstavitelem může být pouze fyzická osoba, nikoliv právnická. Na tomto závěru, který navíc vyplývá i z ustanovení § 1479 ObčZ, se shodne i právní teorie.¹³¹

Dále musí být při činění posledního pořízení přítomna vůle zůstavitele vytvořená svobodně, myšlena vážně, prosta omylu a tísně. Projev takové vůle musí být určitý a srozumitelný. Neurčité pořízení pro případ smrti je takové, které nelze dostatečným způsobem vyložit. Bude se jednat například o případ, kdy věc, které se poslední pořízení týká, je natolik vágně označena, že není možné ji identifikovat.¹³² Co se týče požadavku srozumitelnosti, jedná se v tomto případě o nesrozumitelnost absolutní, tedy takovou, kdy nikdo není schopen seznat, co je v pořízení pojato (např. když zůstavitelův rukopis není vůbec čitelný).¹³³

Vůle zůstavitele musí dále být projevena v náležité formě. Obecně občanský zákoník stanoví pro pořízení pro případ smrti písemnou formu. V některých případech dokonce vyžaduje formu notářského zápisu, tedy formu veřejné listiny. Výjimečně ObčZ připouští i jinou formu (např. u závěti s úlevami dle § 1542 ObčZ).

Konečně musí být předmět pořízení pro případ smrti možný a dovolený. Je logické, že zůstavitel nemůže rozhodovat o majetku, který mu nepatří nebo o věcech, které jsou z majetkových právních jednání vyloučeny (např. součást lidského těla). Tato obecná pravidla dále musí reflektovat specifika jednotlivých typů pořízení.

Nejvýznačnějším rysem, který všechna pořízení pro případ mají, je, že musejí být učiněna osobně zůstavitelem. To znamená, že je zde vyloučena jakákoliv

---

¹³¹ PLAŠIL, F. *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 4, s. 3-7.

¹³² SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 51.

¹³³ *Ibidem*.

forma zastoupení.¹³⁴ Z toho lze vyvodit poněkud razantní, ale logické pravidlo, že kdo nemůže z jakéhokoli důvodu¹³⁵ osobně poslední pořízení učinit, nemůže jej pořídit vůbec.

Proti zásadě testovací svobody staví ObčZ zásadu familiarizace (zachování majetkových hodnot v rámci zůstavitelovi nejbližších osob). Tato zásada se projevuje především v institutu nepominutelného dědice, jemuž připadá z pozůstalosti povinný díl. *Pořízením pro případ smrti nelze zkrátit povinný díl nepominutelného dědice* (§ 1492 ObčZ věta první). Povinný díl představuje ¼ zákonného dědického podílu u zletilých nepominutelných dědiců a ¾ zákonného podílu u nezletilých nepominutelných dědiců.¹³⁶ Nepominutelní dědicové jsou děti zůstavitele a případně jejich potomci, jestliže nedědí děti zůstavitele. Výjimku tvoří zřeknutí se dědického práva nebo práva na povinný díl, vydědění nepominutelného dědice a dědická nezpůsobilost nepominutelného dědice.¹³⁷

Pokud tomu pořízení pro případ smrti odporuje, náleží nepominutelnému dědici povinný díl (§ 1492 věta druhá ObčZ). Podle tohoto ustanovení platí, že poslední pořízení, které zkracuje povinný díl, nebude neplatné, a to ani z části. Nepominutelný dědic má pouze právo na peněžitou částku (pohledávku) odpovídající hodnotě povinného dílu. To je rozdíl oproti minulé právní úpravě, která stanovila podle § 479 ObčZ 1964 relativní neplatnost posledního pořízení v tom rozsahu, ve kterém došlo ke krácení povinného dílu nepominutelného dědice.¹³⁸

Nutno doplnit, že zůstavitel má několik možností, jak se v souvislosti s ustanovením § 1492 ObčZ vypořádá s povinným dílem. Zůstavitel může nepominutelného dědice zcela opominout a ten pak může sám uplatnit právo na povinný díl, přičemž bude mít postavení věřitele dědiců zůstavitele s právem na zaplacení peněžité částky odpovídající povinnému dílu (jak bylo předestřeno výše). Další možností je zůstavit nepominutelnému dědici majetek stejné hodnoty jako by měl povinný díl. V tom případě bude nepominutelný dědic jednoduše dědicem

---

¹³⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 51.

¹³⁵ Důvodem neschopnosti učinit pořízení pro případ smrti osobně je například nedostatek věku či nedostatečná způsobilost k takovému právnímu jednání. (SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 51.)

¹³⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo* (§ 1475-1720). *Komentář*. op. cit. s. 83.

¹³⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 1568.

¹³⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 55.

zůstavitele. Konečně může zůstavitel pořídit nepominutelnému dědici odkaz minimálně ve výši povinného dílu a nepominutelný dědic se stane odkazovníkem.¹³⁹

Dále platí, že povinný díl zůstavený nepominutelnému dědici v podobě dědického podílu či odkazu musí zůstat nepominutelnému dědici nezátížen, resp. neomezen. Všechna nařízení zůstavitele, která by povinný díl nepominutelného dědice omezovala jsou zdánlivá.¹⁴⁰

Jak uvádí Frinta, svobodná vůle zůstavitele při posledním pořízení může být narušena osobami, na nichž je zůstavitel nějakým způsobem závislý.¹⁴¹ Abychom se vyhnuli takové situaci, upravuje ObčZ v ustanovení § 1493 případy, kdy zůstavitel zhotovil poslední pořízení v době, kdy byl v péči zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, nebo kdy jinak přijímal služby těchto zařízení a stanoví, že povolá-li zůstavitel za dědice nebo odkazovníka osobu, která takové zařízení spravuje, nebo je v něm zaměstnána nebo v něm jinak působí, je povolání těchto osob za dědice nebo odkazovníka neplatné. Následkem bude neplatnost relativní, jelikož slouží na ochranu zájmů zůstavitele. Pokud by zůstavitel opravdu chtěl povolovat takovou osobu za dědice, je možné pořídit závěť ve formě veřejné listiny.¹⁴²

Aby pořízení pro případ smrti vyvolalo účinky zamýšlené zůstavitelem, musí být platné a účinné. K tomu je potřeba, aby poslední pořízení mimo splnění výše uvedených obecných náležitostí (i specifických náležitostí jednotlivých typů pořízení), svým účelem neodporovalo zákonu či dobrým mravům a případně nebylo fraudulózním právním jednáním.

ObčZ stanoví pro výklad pořízení pro případ smrti zvláštní interpretační pravidlo spočívající v povinnosti vyložit poslední pořízení tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Jde o vyjádření zásady závaznosti vůle zůstavitele, která prostupuje celým dědickým právem a vyplývá ze základních principů dědění.

---

¹³⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha C. H. Beck, 2019. s. 1568.

¹⁴⁰ Ibidem. s. 1688.

¹⁴¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 56.

¹⁴² Notář je pak povinen zabývat se tím, zda závěť povolávající za dědice takovou osobu, není pořizována zůstavitelem pod nátlakem. (DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 56.)

Závěrem doplňuji, že platnost pořízení pro případ smrti je třeba posuzovat podle doby, kdy bylo toto právní jednání učiněno, i když při děděni se použije hmotné právo platné v den smrti zůstavitele (§ 3069 ObčZ). Přejchodná ustanovení ObčZ pak upravují situace, kdy zůstavitel zemře po dni nabytí účinnosti zákona a jeho poslední pořízení odporuje právním předpisům účinným v době jeho pořízení. Takové pořízení se považuje podle § 3070 za platné v případě, že vyhovuje podmínkám, které na něj ObčZ klade.¹⁴³

---

¹⁴³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 204.

4 ZÁVĚŤ, JEJÍ NÁLEŽITOSTI A VADY

4.1 Závěť – obecně

Závěť neboli testament je pořízením pro případ smrti, které upravuje ObčZ v ustanoveních § 1494-1581. Jedná se nejen o nejpoužívanější pořízení pro případ smrti, ale především o stěžejní institut dědického práva.¹⁴⁴ Takové postavení je dáno především tím, že chápeme jako nevyšší projev autonomie vůle možnost zůstavitele určit, kdo a případně za jakých podmínek se stane jeho univerzálním nástupcem. V podstatě je závěť institutem, prostřednictvím něhož lze rozhodnout, jak bude naloženo po zůstavitelově smrti s jeho majetkem.¹⁴⁵ Popsanou tezi lze nazvat jako zásadu testovací svobody.

Závěť je osobním, jednostranným, neadresovaným, kdykoli změnitelným a odvolatelným právním jednáním, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zanechává jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz.¹⁴⁶

Závěť může dále obsahovat i určitá opatření pro případ smrti zůstavitele odlišná od ustanovení dědiců. Jedná se o podmínku, doložení času a příkaz. Tyto vedlejší doložky závěti mohou být buď součástí závěti samé, nebo mohou být obsaženy v listině odlišné, která pouze specifikuje vůli zůstavitele, pak hovoříme o dovětku, který je dalším z pořízeních pro případ smrti uvedených v § 1491. O těchto opatřeních pojednává kapitola 6 s názvem Dovětek, jelikož tento je pro vedlejší doložky zákonem přímo určen.¹⁴⁷

4.2 Vady závěti

4.2.1 Vady subjektu

Závěť stejně jako každé jiné pořízení pro případ smrti *sensu stricto* může být učiněna pouze osobou zůstavitele (§ 1496 ObčZ). Osoba, která ještě nenabyla plné svéprávnosti, jakož i osoba, jejíž svéprávnost byla omezena, nemá způsobilost pořídit závěť. Z tohoto pravidla existují dvě výjimky. První představuje situaci, kdy zůstavitel již dovršil patnácti let věku a doposud nenabyl plné svéprávnosti. Taková

---

¹⁴⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 90.

¹⁴⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 57.

¹⁴⁶ *Ibidem.*

¹⁴⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 158.

osoba může pořizovat závěť bez souhlasu zákonného zástupce ve formě veřejné listiny. Druhou výjimku představuje možnost osob s omezenou svéprávností pořizovat závěť taktéž v přísné písemné formě.¹⁴⁸

Občanskoprávní teorie se shoduje na závěru, že pokud by závěť pořídila osoba bez pořizovací způsobilosti, bude taková závěť absolutně neplatná,¹⁴⁹ jelikož v absenci svéprávnosti spatřujeme rozpor s dobrými mravy.¹⁵⁰

Jelikož není možné, aby zůstavitel pořídil závěť (ostatně ani žádné jiné pořizení pro případ smrti *sensu stricto*) v zastoupení¹⁵¹ a tudíž osoba bez testamentární způsobilosti nemůže provést poslední pořizení vůbec,¹⁵² bude pravděpodobně závěť učiněna v zastoupení absolutně neplatná z důvodu rozporu se zákonem způsobující zjevné narušení veřejného pořádku (na základě ustanovení § 580 odst. 1 ObčZ ve spojení s ustanovením § 588 ObčZ). V úvahu připadá rovněž i následek spočívající v nicotnosti závěti. A to právě proto, že základní podstatou závěti je osobní jednání, což by v tomto případě nebylo respektováno. Tato vada závěti doposud nebyla judikaturně řešena.

Občanský zákoník dále stanoví pravidlo pro toho, kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu. Taková osoba může v rozsahu omezení pořizovat závěť sice v jakékoli předepsané formě, nejvýše však o polovině pozůstalosti.¹⁵³ Pokud pořídí závěť ve větším rozsahu, bude taková závěť v části překračující zákonné omezení relativně neplatná. Vycházíme přitom z ustanovení § 586 odst. 2 ObčZ, které stanoví, že je neplatnost závěti stanovena na ochranu zájmu určité osoby. Námitku neplatnosti závěti může pak vznést jen osoba, k ochraně jejíž zájmu je neplatnost závěti stanovena, tedy dědic ze zákona, případně jiného dědického titulu.¹⁵⁴

---

¹⁴⁸ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 54.

¹⁴⁹ Stejný závěr sdílí i Chalupa, Reiterman a Muzikář, ačkoliv uvádí odlišné důvody, a to rozpor se zákonem a veřejným pořádkem (CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. op. cit. s. 60).

¹⁵⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 62.

¹⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.

¹⁵² SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 53.

¹⁵³ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. op. cit. s. 92.

¹⁵⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. op. cit. s. 121.

4.2.2 Vady vůle

Kromě obecných náležitostí, která jsou kladena na všechna pořízení pro případ smrti, jako jsou svoboda a vážnost vůle, musí být zůstavitelova vůle při pořizování závěti prosta podstatným omylu o osobě dědice (či odkazovníka) nebo podílu či věci, které jí zůstavuje, anebo o podstatných vlastnostech věci. Vůle zůstavitele se dále nesmí zakládat na mylné pohnutce.¹⁵⁵

Jelikož obecná ustanovení o omylu nepostačují dědickému právu, stanoví ObčZ zvláštní ustanovení v části třetí. Je-li vůle zůstavitele při pořizování závěti důsledkem podstatného omylu zůstavitele v osobě dědice, nebo podílu či věci, které jí zůstavuje, anebo o podstatných vlastnostech věci, způsobuje relativní neplatnost závěti.¹⁵⁶ *Zakládá-li se vůle zůstavitele jen na mylné pohnutce, způsobuje neplatnost ustanovení závěti, kterého se týká* (§ 1531 ObčZ). Mylná pohnutka je právně relevantní pouze pokud je v závěti vyjádřena.¹⁵⁷

Zůstavitel nemusí vyjádřit svou vůli pouze v rámci jedné listiny. ObčZ umožňuje zůstaviteli poukázat na obsah listiny jiné. Tato listina, v odborných kruzích nazývána jako *relatum*, musí ovšem splňovat všechny náležitosti závěti (§ 1495 ObčZ). V opačném případě ji lze použít jen k vysvětlení zůstavitelovi vůle.

Co se týče rozsahu majetku, o kterém je pořizováno, musí zůstavitel dodržet zákonné mantinely, které právní úprava nastavuje. Předně musí být brána v potaz obecná zásada, že nikdo nemůže na druhého převést více práv, než má on sám.¹⁵⁸ Další omezení představuje povinný díl (k němu blíže v oddílu 3.1.1) a dále pořízení o majetku, který je součástí SJM.

Podle § 714 odst. 1 ObčZ platí, že v záležitostech týkajících se SJM, které nelze považovat za běžné, jedná jeden manžel se souhlasem druhého. Souhlas druhého manžela je v případě posledních pořízení udělován prakticky až v rámci pozůstalostního řízení. Pokud by druhý manžel zůstavil věc, která je součástí SJM, a druhý z manželů by s tímto nesouhlasil, může se podle uvedeného ustanovení domáhat neplatnosti závěti, avšak zpravidla pouze v rozsahu poloviny takového

---

¹⁵⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo* (§ 1475-1720). *Komentář*. op. cit. s. 91.

¹⁵⁶ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. op. cit. s. 63.

¹⁵⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. op. cit. s. 124.

¹⁵⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 1475.

majetku.¹⁵⁹ Závěť tedy není neplatná jen proto, že v ní zůstavitel bez souhlasu svého manžela pořizoval o majetku, který spadal do režimu SJM.¹⁶⁰

4.2.3 Vady projevu vůle

Závěť musí být, jako každé jiné právní jednání, dostatečně určitá a srozumitelná. Dále je při jejím pořizování nutné respektovat zvláštní zákonné požadavky kladené na její formu, podpis zůstavitele a obsah.

Zákon zdůrazňuje specifickou povahu závěti například tím, že *opakovaně stanoví, že zůstavitel musí svou vůli projevit určitě a že nestačí, aby zůstavitel jen přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn (§ 1497). Z toho vyplývá, že závěť je projevem vůle zůstavitele, který může být učiněn pouze výslovným jednáním vyjádřeným slovy.*¹⁶¹ Závěť pořizena pouhým přisvědčením návrhu (písemným, ústním či konkludentním) bude absolutně neplatným právním jednáním, a to z důvodu nedostatku určitosti spočívajícího v nedodržení požadavku výslovného osobního projevu vůle.¹⁶²

Zákon obecně vyžaduje písemnou formu závěti (§ 1532 ObčZ). Závěť představuje velmi významné právní jednání, jehož obsah nemůže zůstavitel dodatečně vysvětlit, a proto jsou na ni kladeny přísnější formální požadavky.¹⁶³

Výjimku představuje ústní typ tzv. závěti s úlevami. Závěti s úlevami rozumíme možnost zůstavitele platně pořídit závěť za benevolentnějších podmínek, a to pouze za takových mimořádných okolností, které znemožňují zůstaviteli dodržení obecných zákonných podmínek. Úlevy spočívají v nižších požadavcích kladených na formu a svědky těchto závětí. Platnost (resp. účinnost) takové závěti je pak časově omezená.¹⁶⁴ Oprávnění pořídit ústní závěť má osoba, která se ocitne z důvodu nenadálé události v patrném a bezprostředním ohrožení života. Dále také osoba, která se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události (§ 1542 ObčZ). Mezi další druhy privilegovaných závětí patří závěť pořizená před starostou obce podle § 1543 ObčZ, závěť pořizená před

¹⁵⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1475.

¹⁶⁰ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 2. 1. 1985, sp. zn. 11 Co 454/84.

¹⁶¹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 92.

¹⁶² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1476.

¹⁶³ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 173.

¹⁶⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 81.

velitelem námořního plavidla nebo letadla podle § 1544 ObčZ a závěť porízená před velitelem vojenské jednotky (tj. vojenská závěť) podle § 1545 ObčZ. Pro tyto ostatní druhy závětí s úlevami platí požadavek písemné formy, přičemž samotný projev vůle zůstavitele zaznamenává úřední osoba, před níž byla závěť učiněna. Tato úřední osoba má podle § 1546 povinnost dát bezodkladně závěť do notářské úschovy.¹⁶⁵

V některých případech je pro závěť předepsána forma veřejné listiny. Jedná se o případy, kdy závěť:

- pořizuje nespovědný, který dovršil věku patnácti let;
- pořizuje ten, jehož svéprávnost byla omezena v záležitosti, na kterou se omezení nevztahuje, a nedošlo k jeho uzdravení;
- pořizuje zůstavitel, který nemůže číst ani psát a není schopen se na listinu podepsat ani učinit znamení rukou či jinak vlastní znamení;
- pořizuje ve prospěch zaměstnance nebo správce zdravotnického nebo sociálního zařízení ten, kdo se nachází v péči takového zařízení;
- zakládá nadaci nebo ústav;
- zakládá svěřenský fond.¹⁶⁶

Nicméně i na některé závěti porízené soukromou listinou, klade zákon další zvláštní požadavky. Pro tyto účely rozlišujeme závěť holografní a alografní.¹⁶⁷

Holografní závěť je psána vlastnoručně zůstavitelem a zákon u ní vyžaduje podpis vlastní rukou zůstavitele (§ 1533 ObčZ). Právní úprava holografní závěti zůstává dlouhodobě neměnná. Na rozdíl od ostatních typů závětí se zde nevyžaduje přítomnost jiných osob. Jde o nejjednodušší a nejpoužívanější formu závěti. Podmínkou je, že vlastní rukou musí být sepsán celý obsah závěti. Obecné pravidlo o elektronických nebo jiných technických prostředcích jako písemné formě právního jednání dle § 562 ObčZ se zde neuplatní.¹⁶⁸ Z vlastnoručního podpisu pak

---

¹⁶⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. op. cit. s. 174.

¹⁶⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 79.

¹⁶⁷ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* op. cit. s. 76.

¹⁶⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 76.

musí být zřejmé, že se jedná o podpis zůstavitele, přičemž není rozhodné, zda se podepíše příjmením či například pseudonymem.¹⁶⁹ Absence podpisu závěti zůstavitelem má dle názoru autorky za následek její absolutní neplatnost. Důvodem bude rozpor se smyslem a účelem zákona s narušením veřejného pořádku.

Alografní závěť je napsána jinak než vlastnoručně (tedy např. na počítači, na stroji, či rukou jiné osoby) a rozeznáváme její dva typy – prostý a speciální. Prostá alografní závěť musí být podepsána vlastní rukou zůstavitele, který dále musí před dvěma svědky prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli, a která obsahuje podpisy těchto svědků.¹⁷⁰ Svědkem je jen taková osoba, která je předem touto funkcí pověřena a je s tímto pověřením srozuměna.¹⁷¹ Pro potřeby osob se smyslovým postižením zakotvuje ObčZ speciální alografní závěť, kterou lze pořídit za přítomnosti tří svědků, z nichž jeden přečte či zvláštním způsobem dorozumívání přetlumočí obsah závěti zůstaviteli, který za přítomnosti všech tří svědků potvrdí, že se jedná o jeho poslední vůli. Zůstavitel pak závěť podepíše (nemůže-li psát, učiní znamení rukou či jiné vlastní znamení, ke kterému pak svědek připíše zůstavitelovo jméno).¹⁷² Pisatel a předčítatel závěti podepisovat listinu nemusí,¹⁷³ za podmínky, že nejsou současně svědky.¹⁷⁴ ObčZ již nevyžaduje pro platnost závěti pořízené v jakékoliv formě uvedení dne měsíce a roku jejího podpisu (resp. pořízení), jak tomu bylo v rámci předchozích právních úprav.¹⁷⁵

Nedodržení zákonem předepsané písemné formy závěti má za následek její absolutní neplatnost z důvodu rozporu se zákonem se současným narušením veřejného pořádku.¹⁷⁶ Stejný následek má i nedodržení zákonného požadavku pořízení závěti ve formě veřejné listiny.

ObčZ počítá i se situací, kdy není dodržen zákonný požadavek svědeckví. Tato vada spočívá především v nezpůsobilosti osoby být svědkem. Nejvyšší soud uvedl, že skutečnost, že závěť nebyla podepsána dvěma svědky, kteří splňují

---

¹⁶⁹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. op. cit. s. 178.

¹⁷⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 77.

¹⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 988/96.

¹⁷² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 78.

¹⁷³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 1509.

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1765/2004.

¹⁷⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. op. cit. s. 93.

¹⁷⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 1501.

zákonné podmínky, je důvodem absolutní neplatnosti závěti.¹⁷⁷ Následek spočívající v absolutní neplatnosti závěti tedy postihuje obě možné situace. Jednou z nich je absence podpisu svědka na závěti (který jinak může splňovat zákonné podmínky způsobilosti) a druhou je případ, kdy svědek nespĺňuje na něj zákonem kladené požadavky, ačkoliv se na listinu řádně podepíše.

ObčZ přitom rozlišuje dva typy svědecké nezpůsobilosti, a to absolutní zakotvenou v § 1539 a relativní, jejíž úpravu nalezneme v § 1540. Oba tyto typy mají za následek absolutní neplatnost, jak již bylo uvedeno výše. Odlišují se pouze v tom, zda se neplatnost vztahuje k celé závěti nebo jen k dotčené části.¹⁷⁸ Zatímco absolutní svědecká nezpůsobilost spočívá ve vyloučení dané osoby být svědkem jakékoli závěti¹⁷⁹ a vztahuje se tak k celé závěti, relativní svědecká nezpůsobilost představuje nemožnost svědectví osoby v rámci konkrétní závěti, resp. konkrétního ustanovení závěti.¹⁸⁰ Absolutně svědecky nezpůsobilé jsou osoby s omezenou svéprávností, neznalostí jazyka či způsobu dorozumívání při pořizování závěti (§ 1539 odst. 2 ObčZ). Za relativně nezpůsobilé svědky jsou považovány osoby, které na základě závěti něčeho nabývají (dědic či odkazovník) a osoby, u nichž je pochybná jejich nezaopatřenosť (osoby příbuzné s dědicem či odkazovníkem či jinak s nimi spjaté).¹⁸¹ Takováto neplatnost závěti nemůže být zhojena ani tím, že dědic, který je zároveň svědkem závěti, prohlásil, že dědictví odmítá.¹⁸² Smrt svědka nezpůsobuje neplatnost závěti.¹⁸³

4.2.4 Vady předmětu

Základní a obligatorní obsahovou náležitostí závěti a současně i podstatou tohoto porřízení je povolání alespoň jednoho dědice a popřípadě určení jeho podílu na pozůstalosti.¹⁸⁴ Ustanovit dědice lze k pozůstalosti jako celku nebo k poměrné části pozůstalosti, která je určena zpravidla zlomkem či procentem. Není vyloučeno ani povolání k dědění zůstavením konkrétní věci (zvláště například tvoří-li tato věc

¹⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2017, sp.zn. 25 Cdo 3504/2017.

¹⁷⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. op. cit. s. 194.

¹⁷⁹ Výjimku představují některé případy privilegovaných závětí.

¹⁸⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. op. cit. s. 1509.

¹⁸¹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. op. cit. s. 194.

¹⁸² Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 19. 9. 1952, č.j. 17 Ok 281/52.

¹⁸³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. op. cit. s. 1509.

¹⁸⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo. op. cit. s. 60.

celou pozůstalost).¹⁸⁵ Spíše se pak ale bude jednat o odkaz. Stanoví-li zůstavitel pouze odkazy a nepovolá dědice, nepůjde o závěť, nýbrž dovětek (§ 1498 ObčZ). Zůstavitel může závětí povolat k dědění jakoukoliv fyzickou či právnickou osobu, i stát. Díky institutu svěřenského nástupnictví je možné povolat i toho, kdo zatím (v době smrti zůstavitele) neexistuje. Zákon nestanoví přesně, jak má být dědic označen. *Osoba dědice musí být v závěti identifikována dostatečně určitě, tj. tak, aby v okamžiku smrti zůstavitele nebyla zaměnitelná s jakoukoli jinou osobou.*¹⁸⁶

S určením dědiců přímo souvisí pravidlo obsažené v § 1494 odst. 2, tedy že *závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele.* Toto pravidlo se pak odráží v některých významných závěrech soudů, například v usnesení Nejvyššího soudu z roku 2001: *„závěť je neplatná pro neurčitost ve vymezení okruhu povolaných dědiců jen tehdy, není-li ani výkladem právního úkonu možné dovést, kdo se má stát dědicem zůstavitele. Obsah závěti lze za použití zákonem stanovených interpretačních pravidel vykládat, nikoliv však nahrazovat nebo doplňovat vůli, kterou zůstavitel při pořízení závěti neměl nebo kterou sice měl, ale neprojevil ji.“*¹⁸⁷

Neplatná bude taková závěť, kde zůstavitel ponechá určení osoby dědice na třetí osobě.¹⁸⁸

Pořídí-li zůstavitel více závětí, které si navzájem odporují, nebo závisí-li jinak právní účinky závěti na určení doby jejího pořízení a není-li zřejmé, kterého dne, měsíce a roku byla závěť pořízena, je neplatná (§ 1494 odst. 1 věta druhá ObčZ). Následkem je zde neplatnost relativní, tudíž se jí může dovolat dědic z jiné závěti, popřípadě ti dědicové, kteří jsou na svých právech jinak dotčeni absencí data pořízení závěti.

Nejvyšší soud dále judikoval, že *závěť sepsaná za účelem zajištění dluhu je neplatným právním úkonem, neboť svým účelem obchází zákon.*¹⁸⁹

---

¹⁸⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 94.

¹⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1859/2006.

¹⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 372/2001.

¹⁸⁸ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 54-55.

¹⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2011, sp.zn. 21 Cdo 2992/2009.

4.3 Zvláštní pravidla týkající se výkladu závěti

Na skutečnost, zda bude závěť platná a účinná či nikoliv, mají vliv i zvláštní pravidla stanovená zákonem k jejímu výkladu. Přičemž zde platí obecné pravidlo, že na právní jednání je třeba hledět jako na platné než jako na neplatné.

V ustanovení § 1494 odst. 2 ObčZ je zakotveno základní výkladové pravidlo, stanovující, že závěť má být vykládána podle jejího obsahu, a to tak, aby bylo co nejlépe vyhověno vůli zůstavitele (*in favorem testamenti*).¹⁹⁰ Tato zásada prostupuje celou právní úpravou závěti, i dědického práva samotného. Závěť tedy *nelze vykládat podle toho, jak se jeví dědicům*.¹⁹¹ Z judikatury pak vyplývá, že vůli zůstavitele lze zjistit i z okolností, za nichž byl projev vůle učiněn, než pouze ze znění listinného textu.¹⁹² Právní úprava tento závěr reflektuje a umožňuje, aby zůstavitel za účelem vyjasnění výkladu závěti odkázal na znění jiné listiny.¹⁹³ ObčZ stanoví v několika ustanoveních výkladová pravidla, která zachovávají platnost a účinnost závěti. Vůle zůstavitele má však před těmito zvláštními výkladovými pravidly vždy přednost.¹⁹⁴

Jak již bylo výše uvedeno výše, v případě, kdy není jasný obsah závěti a hrozí její neplatnost například z důvodu neurčitosti, lze doplnit vůli zůstavitele okolnostmi, které při sepisování závěti vládly, a především obsahem dalších listin, které by též mohly eliminovat nedostatky závěti.¹⁹⁵ Ustanovení § 1502 ObčZ stanoví zvláštní výkladové pravidlo (odbornou veřejností často chápáno jako nadbytečné)¹⁹⁶ pro případy početních chyb zůstavitele, a tedy že se provede dělení tak, aby byla zůstavitelova vůle naplněna co nejlépe. *Ustanovení vyjadřuje základní hledisko, že platnost závěti je třeba šetřit. Pouhá dobře seznatelná mýlka zůstavitele nemá vést k závěru o neplatnosti projevu poslední vůle*.¹⁹⁷

¹⁹⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 1475.

¹⁹¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 64.

¹⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. 3. 1983, sp. zn. 4 Cz 73/82.

¹⁹³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. op. cit. s. 77-78.

¹⁹⁴ Platí totiž, že výkladová pravidla se užijí pouze v případě, kdy zůstavitel neustanovil jinak.

¹⁹⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 65.

¹⁹⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. op. cit. s. 85.

¹⁹⁷ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

Zákon dále zakotvuje speciální výkladová pravidla sloužící k určení konkrétních dědiců v případech, kdy je jejich určení nejasné či neurčité. Pokud se jedná o osoby považované při zákonné dědické posloupnosti za jednu osobu (děti), pokládají se za jednu osobu i při dědění podle závěti. To neplatí, pokud je vůle zůstavitele zřejmě opačná. U povolání skupiny bez bližšího určení za dědice je stanovena vyvratitelná právní domněnka, že dědici jsou ti, kteří do určené skupiny patřili v době zůstavitelovy smrti. Konečně pokud jde o povolání osob chudých nebo obdobně určené skupiny osob¹⁹⁸, má se za to, že za dědice byla povolána obec, na jejímž území měl zůstavitel poslední bydliště. Obec je pak obtížena příkazem užít dědictví ve prospěch určené skupiny.¹⁹⁹

Podle dalšího specifického výkladového pravidla platí, že *vyměří-li zůstavitel závětním dědicům jen určité podíly, pak se vychází z toho, že víc jim přiřknout nechtěl, a v uvolněný podíl nastupují dědici podle zákonné posloupnosti. Vyjádří-li zůstavitel vůli, že se jen závětní dědici mají podělit o pozůstalost, pak uvolněný podíl přiroste zbylým závětním dědicům.*²⁰⁰ Judikatura dále vyvodila, že *je-li náhradnictví vysloveno pochybně, pokládá se za obecné*²⁰¹ (spíše nežli za neplatné).

V situaci, kdy zůstavitel zřídí náhradnictví pro případ, že by povolána osoba dědit nechtěla, nebo pro případ, že by dědit nemohla, platí vyvratitelná domněnka, že náhradnictví bylo zřízeno pro oba tyto případy (§ 1508 ObčZ).

Další zvláštní výkladové pravidlo upravuje situaci, kdy je zůstavitelovo nařízení toliko neurčité, že nelze zjistit, jestli povolal náhradníka či svěřenského nástupce. Takové nařízení je podle ObčZ považováno za povolání náhradníka.

Ustanovení § 1513 umožňuje pak nařízení svěřenského nástupnictví mlčky, a to těmito způsoby: povoláním dědice svému dědici; zákazem dědici, aby o zanechaném jmění pořizoval; povoláním za dědice někoho, kdo v době smrti zůstavitele ještě není a povoláním dědice s podmínkou nebo na určitou dobu. Výše nastíněné situace nezpůsobují tedy žádné právní vady a závěť si zachovává své zamýšlené právní účinky.

---

¹⁹⁸ Osoby, které potřebují humanitární pomoc (ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 87).

¹⁹⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 65.

²⁰⁰ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

²⁰¹ Sbírka soudních rozhodnutí Glasser-Unger pod č. 1541.

Další případy nedostatků závěti mohou být „odstraněny“ v důsledku aplikace zásady *in in favorem negotii*. Význačným pravidlem dovozeným judikaturou je, že i *poslednímu pořízení, postrádajícímu formálních náležitostí platnosti, lze zjednatí platnost uznáním účastněných osob.*²⁰²

Poslední výkladové pravidlo stanoví, že slova, jež jsou v závěti použita se vykládají podle jejich obvyklého významu, přičemž není vyloučeno, aby zůstavitel použil pro některé výrazy zvláštní smysl, sobě vlastní, který si navykl pro ně užívat.²⁰³

4.4 Zrušení závěti

Odrazem zásady testovací svobody zůstavitele je i možnost kdykoliv pořízenou závět' (či její jednotlivá ustanovení) zrušit, a to buď jejím odvoláním (výslovným či konkludentním), anebo pořízením závěti nové.²⁰⁴ Stejně tak je možné obnovit platnost závěti dřívější, již zrušené (§ 1580 ObčZ). I tato jednání proto můžeme považovat za pořízení pro případ smrti.

*Zrušení závěti jejím odvoláním může spočívat buď ve výslovném projevu vůle zůstavitele závět' odvolat, nebo v konkludentním jednání zůstavitele spočívajícím v úmyslném zničení listiny, na níž byla závět' zachycena.*²⁰⁵ K odvolání závěti výslovným způsobem je zapotřebí, aby toto rušení mělo právní formu zákonem požadovanou pro pořízení rušené závěti (§ 1577 ObčZ), a zároveň musí toto právní jednání splnit stejné obecné náležitosti jako při pořizování závěti,²⁰⁶ jinak je neplatné. Pro posouzení, zda se bude jednat o neplatnost relativní či absolutní, nebo dokonce o zdánlivé právní jednání, je nutno vycházet z ustanovení pojednávajících o vadách a jejich právních následcích vzniklých při pořízení závěti.

Co se týče pořízení nové závěti, platí zde pravidlo, že závět' lze kdykoliv zrušit pořízením závěti nové, ovšem pouze v případě, pokud vedle sebe obě závěti nemohou obstát. Předchozí závět' bude neplatná jen částečně, a to konkrétně jen ta její ustanovení, která se týkají majetku, o němž pojednává i nová závět', a v případě,

²⁰² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 15. 12. 1926, sp. zn. R I 1005/26.

²⁰³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 77-73.

²⁰⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. op. cit. s. 270.

²⁰⁵ Ibidem. s. 272.

²⁰⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1541.

že se bude nová závěť týkat veškerého majetku zmíněného v závěti dřívější, bude závěť neplatná celá.²⁰⁷ Novou závěť lze učinit v jakékoliv formě souladné se zákonem, nehledě na formu závěti předchozí.²⁰⁸ Ochranu testovací svobody zakotvuje v ObčZ pravidlo zabráňující samotnému zůstaviteli tuto omezit svým vlastním prohlášením. Takové prohlášení je nicotným právním jednáním (§ 1581 ObčZ).

---

²⁰⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 81.

²⁰⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 196.

5 DĚDICKÁ SMLOUVA, JEJÍ NÁLEŽITOSTI A VADY

5.1 Dědická smlouva – obecně

Dědická smlouva je dvoustranné²⁰⁹ právní jednání, kterým jedna strana (zůstavitel) povolává bezúplatně nebo za úplatu druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo její části a druhá strana své ustavení za dědice přijímá. Strany se za dědice též mohou ustavit navzájem, anebo povolat za dědice třetí osobu.²¹⁰

Tento institut byl znovu zaveden do české právní úpravy v roce 2014, odkud byl vytlačen ObčZ 1950. Hovoříme tedy o staronovém institutu, který zatím není nijak hojně využíván.²¹¹ Navrácení dědické smlouvy do platného občanského práva můžeme považovat za další z projevů posílení pořizovací svobody.²¹² Dědická smlouva představuje spojení testamentárního a kontraktuálního prvku, který zakládá její jednostrannou nezměnitelnost, a vztahují se na ni i obecná ustanovení o závazcích (§ 11 ObčZ).²¹³

ObčZ staví toto poslední pořízení ve výčtu dědických titulů na první místo, z čehož je dovozováno, že se jedná o nejsilnější dědický titul. Zůstavitel tak zřizuje svému smluvnímu dědici výsadní dědické postavení.²¹⁴ Silnou pozici může dědická smlouva zakládat i prostřednictvím povolání smluvního odkazovníka. V této situaci bude dědická smlouva spíše plnit úlohu jakéhosi „dvojstranného dovětku“, jelikož zapříčiní pouze vznik pohledávky smluvního odkazovníka vůči (zákonnému) dědici.²¹⁵

Dědická smlouva je řazena mezi smlouvy odvážné, což je způsobeno skutečností, že zůstavitel po jejím uzavření může dále se svým majetkem libovolně nakládat a smluvní dědic tak až do okamžiku smrti zůstavitele neví, jaký majetek na něj bude přecházet.²¹⁶

---

²⁰⁹ Dědická smlouva může být i jednáním vícestranným (SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 85.)

²¹⁰ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*.

²¹¹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. op. cit. s. 282.

²¹² DOBEŠOVÁ, L. *Dědická smlouva, aneb „staronový dědický titul“*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2012, č. 3, s. 292-298. [cit. 2017-01-28]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5869>

²¹³ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 85.

²¹⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. op. cit. s. 205.

²¹⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. op. cit. s. 283.

²¹⁶ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 85.

Dle počtu smluvních dědiců (či zůstavitelů) lze dědické smlouvy rozlišovat na dvoustranné a vícestranné.²¹⁷ Dědickou smlouvu lze dále uzavřít bezúplatně či za úplatu, přičemž tato může být poskytována jak v peněžité, tak nepeněžité formě.²¹⁸

5.2 Vady dědické smlouvy

Jelikož dědická smlouva zaujímá mezi dědickými tituly přední místo, jsou některé požadavky kladené na strany dědické smlouvy přísnější než na zůstavitele při pořizování závěti.²¹⁹ Naopak některá obsahová omezení dědické smlouvy jsou oproti omezením vztahujících se k závěti poněkud shovívavější, což plyne z existence smluvního prvku v tomto právním jednání. ObčZ vyžaduje pro její bezvadné pořízení, změnu i zrušení dodržení zvláštních náležitostí týkajících se subjektu, vůle, projevu vůle i předmětu.

5.2.1 Vady subjektu

Stranami smlouvy je v tomto případě zůstavitel a smluvní dědic či odkazovník.²²⁰ Zůstavitel musí být zletilý a svéprávný. Pokud je jeho svéprávnost omezena, je možné uzavřít smlouvu pouze se souhlasem opatrovníka (§ 1584 odst. 1 ObčZ). Jelikož se jedná o smlouvu, dojdeme k závěru, že obě strany musejí mít obecnou způsobilost uzavírat smlouvy.²²¹ Nelze opomenout, že dle názoru značné části občanskoprávní teorie je možné, aby zůstavitel uzavřel dědickou smlouvu s právnickou osobou, přestože je zákonem k uzavření dědické smlouvy požadováno osobní jednání, tedy se zdá, že je vyloučeno i veškeré zákonné zastoupení.²²²

ObčZ zvlášť uvádí jako smluvní strany manžele, registrované partnery a také snoubence (u nichž je účinnost dědické smlouvy podmíněna uzavřením

---

²¹⁷ Ibidem.

²¹⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 282.

²¹⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 97.

²²⁰ Ibidem.

²²¹ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* op. cit. s. 115.

²²² Např. PLAŠIL, F. *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 4, s. 3-7. shodně též ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 209.

manželství). Dále u smlouvy, kterou manželé uspořádávají majetkové poměry pro případ smrti nastává fikce dědické smlouvy, pokud splňuje její náležitosti.²²³

Při nedodržení náležitosti subjektu dědické smlouvy, tedy v případě, kdy dědickou smlouvu uzavře osoba nezletilá, či osoba s omezenou svéprávností bez souhlasu opatrovníka, bude taková dědická smlouva absolutně neplatná podle § 588 ObčZ.²²⁴ Absolutně neplatná bude dědická smlouva i v případě, kdy je jedna ze smluvních stran soudem omezena právě ve způsobilosti k uzavření dědické smlouvy.²²⁵ Pokud by zůstavitel chtěl povolát za dědice osobu nezpůsobilou, je možné dědickou smlouvu uzavřít s třetí osobou ve prospěch osoby nezpůsobilé k uzavření dědické smlouvy (beneficienta).²²⁶

5.2.2 Vady vůle

Zvláštní ustanovení o dědické smlouvě neupravují speciální náležitosti vůle. Dědická smlouva tedy v této souvislosti musí splňovat pouze obecné náležitosti vůle u právního jednání, tedy aby tato byla svobodná, vážná a prosta omylu a tísně. Dále musí splňovat náležitosti, které na dědickou smlouvu kladou obecná ustanovení o smlouvách ve čtvrté části ObčZ.

Následek konkrétní vady vůle spočívající v porušení ustanovení podle části čtvrté ObčZ, které se podle § 11 ObčZ přiměřeně aplikují na dědickou smlouvu, je třeba posuzovat individuálně.²²⁷ Kupříkladu nesplnění informační povinnosti podle ustanovení § 1728 odst. 2 ObčZ může mít za následek relativní neplatnost dědické smlouvy.²²⁸

5.2.3 Vady projevu vůle

ObčZ ve svém ustanovení § 1582 odst. 2 zakotvuje zvláštní náležitost projevu vůle spočívající ve formě dědické smlouvy. Dědickou smlouvu lze platně

---

²²³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 99.

²²⁴ Shodně též FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. op. cit. s. 303.

²²⁵ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654).* Komentář. op. cit. s. 2094.

²²⁶ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 87.

²²⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1556.

²²⁸ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054).* Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2014. s. 52.

uzavřít pouze ve formě veřejné listiny, tedy formou notářského zápisu, jak již bylo výše vysvětleno. Tato forma musí být dodržena i při změně dědické smlouvy.²²⁹

Vada spočívající v nedostatku formy dědické smlouvy může být dvojího charakteru. Buďto bude dědická smlouva pořízena přímo ve formě soukromé listiny nebo bude notářský zápis obsahovat takové vady, že o veřejnou listinu vůbec nepůjde. Obě varianty budou mít za následek absolutní neplatnost dědické smlouvy a u obou platí, že dědická smlouva může obstát jako platná závěť podle § 1591 ObčZ (vizte podkapitolu 5.3).²³⁰

5.2.4 Vady předmětu

Obsahem dědické smlouvy vždy musí být na jedné straně ustanovení dědice nebo odkazovníka a na straně druhé přijetí tohoto ustanovení (dědicem, odkazovníkem, či třetí osobou).²³¹ Smlouva nemůže být bez přijetí ustanovení uzavřena, resp. taková smlouva by trpěla nicotností.²³² To plyne z podstaty dědické smlouvy, jak je uvedena v § 1582 ObčZ, a taktéž i z ustanovení o smlouvách (srov. § 1725 ObčZ).

ObčZ zakotvuje omezení dispoziční volnosti zůstavitele spočívající v tom, že dědickou smlouvu je možné pořídit pouze o třech čtvrtinách pozůstalosti. Volná čtvrtina pozůstalosti se nazývá falcidiánská kvarta. Zvláštní omezení pak platí pro zůstavitele – osobu trpící závažnou duševní poruchou z důvodu, který je uveden v § 1585 odst. 2, ten může pořídit dědickou smlouvou pouze o třech osminách pozůstalosti a pouze se souhlasem opatrovníka.²³³ V případě, kdy by zůstavitel chtěl pořídit o celé pozůstalosti, nezbývá mu než o zbývajících jedné čtvrtině pořídit závěť.

Pokud by dědická smlouva pojednávala o větší části pozůstalosti, než zákon dovoluje, bude v části překračující zákonná omezení relativně neplatná, ovšem i zde bude považována za závěť za podmínky splnění potřebných náležitostí.²³⁴ Otázkou je, zda se v tomto případě bude jednat o neplatnost absolutní či relativní.

---

²²⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 207.

²³⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1556.

²³¹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 87.

²³² Dědická smlouva, v níž by chybělo povolání za dědice a přijetí takového povolání, nesplňuje náležitost, která je podstatou tohoto jednání. (DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* op. cit. s. 186.)

²³³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1550.

²³⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 88.

Bednář se ve svém článku přiklání k neplatnosti absolutní,²³⁵ zatímco Bílek v komentáři upřednostňuje neplatnost relativní, přičemž vychází z důvodové zprávy, která uvádí, že *zřejmým motivem omezení věcného rozsahu dědické smlouvy je ochrana zájmů zůstavitele a potažmo ostatních „nesmluvních“ dědiců.*²³⁶ V tomto směru je tedy nutné počkat, jaký postoj zaujme soudní praxe.

Povolal-li zůstavitel dříve závěti za dědice celé pozůstalosti jinou osobu, než kterou povolává později v dědické smlouvě, může se závětní dědic dovolat neplatnosti dědické smlouvy, což ale redukuje rozsah pozůstalosti zůstavené závěti na jednu čtvrtinu. Zůstanou tak vedle sebe částečně platné oba dědické tituly – dědická smlouva v rozsahu tří čtvrtin pozůstalosti a závěť v rozsahu jedné čtvrtiny pozůstalosti.²³⁷

Strany si dále mohou sjednat ve světle zásady autonomie vůle další závazky, které nesmí odporovat právním předpisům, dobrým mravům, veřejnému pořádku, nebo narušovat postavení osob (§ 1 odst. 2 ObčZ) a zároveň ustanovením čtvrté části ObčZ, především obecným ustanovením o závazcích (§ 1721-2054). V opačném případě může být dědická smlouva neplatná.²³⁸ I zde je nutné posuzovat otázku relativní a absolutní neplatnosti dědické smlouvy individuálně podle konkrétních porušených ustanovení.

Vyloučení práva smluvního dědice odmítnout dědictví je na rozdíl od závěti v tomto pořízení možné, avšak za předpokladu výslovného ujednání.²³⁹

Vznik, zánik či změna práv a povinností z dědické smlouvy může být vázána na rozvazovací či odkládací podmínku. Ustanovení § 1587 ObčZ odkazuje na úpravu podmínek v obecné části zákona, z čehož plyne, že v případě dědické smlouvy se neužijí striktnější omezení dědického práva, ale platí pro ně ustanovení § 548 a 549. Dochází k posílení kontraktuálního prvku oproti testamentárnímu. *Nesrozumitelnost podmínky v dědické smlouvě bude posuzována podle § 553 a podmínka zjevně odporující veřejnému pořádku pak bude posuzována dle*

---

²³⁵ BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* Bulletin advokacie 11/2017, s. 17.

²³⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 303.

²³⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 211.

²³⁸ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* op. cit. s. 23.

²³⁹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 88.

*ustanovení o neplatnosti právního jednání.*²⁴⁰ Vyloučenou doložkou je taková doložka, která by zůstavitele omezila v následné testovací svobodě. Pokud si strany takovou doložku sjednají, bude zdánlivá (§ 1581 ObčZ).

Zajímavý je případ relativní neúčinnosti dědické smlouvy v situaci, kdy ji zůstavitel uzavře, ačkoliv v minulosti již jednu dědickou smlouvu uzavřel, a obě tyto dědické smlouvy vedle sebe neobstojí (tzn., že povolávají k dědění totožného majetku nebo jeho části odlišné smluvní dědice). Ustanovení § 1588 odst. 2 ObčZ dává v tomto případě smluvnímu dědici možnost dovolat se relativní neúčinnosti pozdější dědické smlouvy.²⁴¹ Nicméně Dvořák k tomuto poznamenává, že je potřeba odlišit neúčinnost právního jednání zakotvenou v § 1588 odst. 2 ObčZ od obecného institutu neúčinnosti právního jednání (§ 589 a násl. ObčZ). Smluvní dědic totiž není věřitelem zůstavitele a nemůže se bránit odpůřčí žalobou. Dvořák se domnívá, že zákonodárce měl v tomto případě použít jako následek neplatnost dědické smlouvy.²⁴²

Institut dědické smlouvy může zůstavitel využít i v případě, kdy chce dědickou smlouvou povolat smluvního dědice a zároveň tuto smlouvu uzavře se zákonnými dědici, kteří se v ní dědictví zříkají. ObčZ tedy zná podtyp dědické smlouvy, a to smlouvu o zřeknutí se dědictví.²⁴³ Ustanovení § 1586 ObčZ pro tyto případy dále zakotvuje pravidlo, že zřeknutí dědictví je neúčinné za situace, kdy smluvní dědic nedědí.²⁴⁴

5.3 Konverze na závět'

Velmi významným ustanovením je § 1591 ObčZ, který umožňuje při nedodržení taxativně určených náležitostí dědické smlouvy její konverzi na závět'. Konverze na závět' je možná jen pokud splňuje neplatná dědická smlouva veškeré náležitosti závěti. Důvodem neplatnosti dědické smlouvy může být pouze nedodržení formy, nezpůsobilost uzavřít dědickou smlouvu, přesáhnutí rozsahu

---

²⁴⁰ BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* Bulletin advokacie 11/2017, s. 17.

²⁴¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 214.

²⁴² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 97.

²⁴³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 212.

²⁴⁴ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

pozůstalosti, o níž lze dědickou smlouvu pořídit, a porušení ustanovení o smlouvách podle části čtvrté ObčZ.

V rámci ustanovení § 1591 ObčZ se znovu setkáváme s projevem zásady *in favorem negotii*. Umožňuje, aby pořízení, které nesplňuje požadované náležitosti mohlo konvertovat do pořízení jiného (již bezvadného).

Ustanovení § 1591 ObčZ je ve vztahu speciality k obecnému ustanovení zakotvujícím právě zásadu *in favorem negotii* a především k ustanovení § 575 ObčZ. Toto ustanovení je tak nutné vykládat extenzivně, aby byly zachovány i účinky takových dědických smluv, které by bez dalšího jako závěť platit nemohly (např. závěť pořízena s jinou osobou podle § 1496 ObčZ).²⁴⁵

5.4 Zrušení dědické smlouvy

Zrušit (popřípadě změnit) práva a povinnosti z dědické smlouvy lze následujícími způsoby: dohodou, pořízením závěti (se souhlasem smluvního dědice ve formě veřejné listiny), vyděděním, a podle některých autorů i obecnými způsoby zániku závazků (splněním, zřízením nového závazku, nemožností plnění, splněním rozvazovací podmínky, výpovědí, odstoupením od smlouvy, smrtí smluvního dědice). Ustanovení § 5564 ObčZ ve spojení s § 1590 ObčZ stanoví, aby projevy vůle o zrušení či změnu dědické smlouvy měli formu veřejné listiny, jinak bude toto pořízení absolutně neplatné.²⁴⁶

Dědickou smlouvu je tedy možné zrušit dvoustranně a za předpokladu splnění zákonných podmínek i jednostranně, což je výjimkou z pravidla jednostranné nezměnitelnosti dědické smlouvy uvedeného výše.

---

²⁴⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 1555.

²⁴⁶ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. op. cit. s. 117.

6 DOVĚTEK, JEHO NÁLEŽITOSTI A VADY

Dalším staronovým pořízením pro případ smrti, který se po více než šedesáti letech vrací do platné právní úpravy, je dovětek.²⁴⁷ Je jednostranným, neadresným a odvolatelným právním jednáním, stejně jako závěť. Na rozdíl od závěti ovšem neobsahuje ustanovení dědice.²⁴⁸ Dovětek není dědickým titulem. ObčZ jej uvádí ve výčtu pořízeních pro případ smrti vedle dědické smlouvy a závěti (§ 1491 ObčZ). Obsahem dovětku může být podle § 1498 ObčZ nařízení odkazu, stanovení podmínky dědici či odkazovníkovi, doložení času nebo uložení příkazu. Nutno doplnit, že tyto instituty, které budou v následujících podkapitolách rozebírány, je možné učinit i v rámci jiných pořízeních pro případ smrti. Dovětek je však právním jednáním, které zákon stanoví přímo k těmto účelům, a proto jsou podřazeny právě pod tuto kapitolu.

Jak již název napovídá, jedná se o doplnění (dodatek) závěti. Autorka práce se ale přiklání k názoru, že obsahem dovětku může být kromě odkazu, podmínky, doložení času a příkazu v podstatě jakékoliv opatření zůstavitele pro případ smrti, jež nespočívá v povolání dědice či povolání náhradníka či svěřenského nástupce, jak uvádí Muzikář.²⁴⁹ Zůstavitel dále může v dovětku vyslovit pouze nezávazné přání, jehož splnění ponechá na vůli dědiců.²⁵⁰ Výčet obsažený v ustanovení § 1498 ObčZ tedy nelze chápat jako taxativní. Ke stejnému závěru lze dojít i při zkoumání zdroje tohoto ustanovení. Vychází totiž z ustanovení § 553 OZO, jež stanovilo, že obsahem dovětku jsou jiná opatření, odlišná od ustanovení dědice. Zde je třeba vycházet ze základní zásady občanského práva, která říká, že právní jednání se posuzuje podle svého obsahu (§ 555 odst. 1 ObčZ) a není tedy rozhodné, jak je listina pojmenována. Lze se setkat i s listinou, kterou nebude možné považovat ani za dovětek (například dopis, v němž zůstavitel pouze sděluje, že pořídil závěť a zřídil odkaz).²⁵¹

V některých případech nemusí být zcela jasné, zda je konkrétní listina dovětkem či závětí. Základní rozdíl mezi těmito pořízením spočívá v tom, že závěť

---

²⁴⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 80.

²⁴⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 53-54.

²⁴⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1476.

²⁵⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 80.

²⁵¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 4. 5. 1932, sp. zn. R II 156/32.

je dědický titul, tedy povolává dědice, a naopak dovětek dědickým titulem není; povolání dědice je v něm vyloučeno.²⁵² Jedna listina samozřejmě může obsahovat jak závěť, tak dovětek. Nicméně v některých případech může být obtížné určit, zda zůstavitel povolává dědice nebo pouze zřizuje odkaz. K této problematice Nejvyšší soud judikoval, že *jestliže zůstavitel nezanechal v písemné poslední vůli nikomu ani celou pozůstalost, ani určitou poměrnou část pozůstalosti, nýbrž pořídil jen o jednotlivých věcech a o jednotlivých částkách, které dohromady nevyčerpávají celé pozůstalostní jmění, jest jeho poslední pořízení pouhým dovětkem, nikoli závětí, třebaže zůstavitel v něm pojmenoval některé obmyslené osoby jako dědice.*²⁵³

Dovětek může být tedy pořízen vedle závěti, jak bylo řečeno výše. Další možností je pořízení dovětku samostatně bez závěti. Podle tohoto hlediska rozlišujeme dovětek na testamentární (vedle závěti) a intestátní (bez pořízené závěti).²⁵⁴ Intestátní dovětek představuje projev vůle zůstavitele, který se bude vztahovat k zákonným dědicům.²⁵⁵ Není vyloučeno ani pořízení dovětku vedle dědické smlouvy.²⁵⁶

Druhá věta ustanovení § 1498 ObčZ uvádí, že co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku. To znamená především, že dovětek se pořizuje ve stejných formách jako závěť. Pro dovětek bude dále platit i to, co zákon stanoví o způsobilosti k pořízení závěti, účincích omylu, výkladu závěti, zrušení závěti, o datu pořízení, odkázání na jinou listinu a dalších.²⁵⁷

Zrušit dovětek je taktéž možné jednostranně jako u závěti, a to především odvoláním či pořízením nového dovětku. Dovětek lze dále bezpochyby zrušit i pořízením závěti, pokud z ní vyplývá taková vůle zůstavitele. Vyloučena není ani možnost zrušení dovětku pořízením dědické smlouvy, a to v rozsahu, ve kterém dovětek vedle dědické smlouvy nemůže obstát.²⁵⁸ K právnímu jednání směřujícímu

---

²⁵² CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* op. cit. s. 110.

²⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. 12. 1939, sp. zn. R I 701/39.

²⁵⁴ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

²⁵⁵ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* op. cit. s. 111.

²⁵⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 103.

²⁵⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 80.

²⁵⁸ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 104.

ke zrušení dovětku je požadována stejná forma jako pro jeho pořízení. Dovětek rovněž nelze zrušit v zastoupení.

6.1 Odkaz

Odkaz neboli *legatum* je právním jednáním zůstavitele, jímž nařizuje svému dědici nebo odkazovníkovi, aby vydal odkazovníkovi určitou věc, popřípadě jednu či více věcí určitého druhu, nebo aby v jeho prospěch zřídil určité právo.²⁵⁹ Odkaz lze zřídít vedle dovětku i závětí, dědickou smlouvou či darováním pro případ smrti (§ 1594 odst. 2 ObčZ).²⁶⁰ Odkaz není dědickým titulem. Pochází již z římského práva, kde byl vnímán jako dar z dědictví, kterým zůstavitel osvědčuje legatáři svou přízeň.²⁶¹

ObčZ přináší v tomto směru velkou změnu. Předchozí právní úprava nerozlišovala mezi děděním a odkázáním. Odkaz naposledy znal OZO, který jej upravoval v ustanoveních § 647 až 649. Zákonodárce odůvodňuje navrácení odkazu do právní úpravy především jeho významnou rolí spočívající v ochraně odkazovníka před povinností uhradit zůstavitelovy dluhy.²⁶²

Stranami odkazu jsou odkazovník a dědic (popřípadě jiný odkazovník). Odkazovník není dědicem (§ 1477 odst. 2 ObčZ). Odkazovník je věřitelem, jenž má za dědicem či jiným odkazovníkem z titulu odkazu pohledávku spočívající ve vydání určité věci z pozůstalosti či zřízení určitého práva. Osobou obtíženou odkazem může být pouze ten, kdo obdrží z pozůstalosti majetkový prospěch, tedy dědic či další odkazovník. Pokud zůstavitel přikáže odkazovníkovi splnění dalšího odkazu, jedná se o pododkaz.

Odkaz je zřízen tím, že v pořízení pro případ smrti nařídí zůstavitel určité osobě, aby odkazovníkovi vydala předmět odkazu. Za zřízení odkazu se považuje i tzv. negativní určení, tj. poslední pořízení, které povolává dědice, avšak stanoví zároveň, že určitou věc dědit nemá (§ 1594 odst. 1 ObčZ). Předpokladem platnosti

---

²⁵⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 101.

²⁶⁰ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 114.

²⁶¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 225.

²⁶² VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

odkazu je pořizovací způsobilost zůstavitele, existence způsobilého předmětu odkazu a existence způsobilého odkazovníka.²⁶³

Pořizovací způsobilost má dle speciální zákonné úpravy osoba způsobilá pořídit závět' (§1595 ObčZ). Pořídit odkaz tedy může osoba plně svéprávná a v určitých případech i osoba s omezenou svéprávností. Formou veřejné listiny může odkaz zřídit osoba starší patnácti let a osoba, jejíž svéprávnost byla omezena, nikoliv však v oblasti posledního pořízení. Odkaz může pořídit i osoba omezena ve svéprávnosti pro pořízení odkazu, která se uzdravila do té míry, že je schopna projevit vlastní vůli. Osoba omezená ve svéprávnosti pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu, může v rozsahu omezení pořizovat v jakékoli předepsané formě, nejvýše však o polovině pozůstalosti. Pokud však nemá žádné zákonné dědice, může pořídit o celé pozůstalosti.²⁶⁴

Jedinou výjimku představuje odkaz malé hodnoty. Ten může pořídit i osoba bez testovací způsobilosti, avšak pouze ve formě dovětku.²⁶⁵ V každém případě musí být odkaz vždy učiněn osobním jednáním zůstavitele.

Jelikož se ustanovení o způsobilosti pořídit závět' (§ 1525 a násl. ObčZ) použijí i pro odkaz,²⁶⁶ můžeme shrnout, že odkaz pořízen osobou bez testovací způsobilosti bude narušovat dobré mravy, a proto bude absolutně neplatný (§ 588 ObčZ).

Předmětem odkazu může být vše, co lze považovat za předmět právního obchodu, pokud má pro odkazovníka určitou hodnotu. Věci *extra commercium* nemohou být zůstavitelem odkázány. Plnění musí být dále možné a dovolené. Nelze dále odkázat věci a práva, které přecházejí jiným způsobem než děděním.²⁶⁷

Podle předmětu odkazu rozlišujeme odkaz věcí určitého druhu, odkaz určité konkrétní věci a odkaz pohledávky. Pro tyto zvláštní typy stanoví zákon vlastní

---

²⁶³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 103.

²⁶⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 115.

²⁶⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1560.

²⁶⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 80.

²⁶⁷ *Ibidem.* s. 237.

speciální úpravu. První a druhý typ odkazu mají v ObčZ dokonce zvláštní úpravu vad a jejich právních následků.

Při odkazu věci určitého druhu, která však v pozůstalosti není, není odkaz platný (§ 1605 odst. 1 ObčZ). Pokud půjde o věc, kterou zůstavitel neodkázal výslovně ze svého vlastnictví, je odkaz platný a osoba jím obtížená má povinnost odkazovníkovi takovou věc opatřit. To platí i v případě, kdy zůstavitel odkáže peníze (§ 1607 ObčZ).

Co se týče individuálně určené věci, vyjmenovává ObčZ situace, kdy je takový odkaz nicotný. Jde o věc, kterou nevlastní zůstavitel, dědic ani odkazovník, který ji má vydat jinému (§ 1610 odst. 1 ObčZ), a dále o věc, kterou v době porřízení odkazu vlastnil odkazovník (§ 1609 ObčZ). Výjimku pro první situaci představuje nařízení zůstavitele, že věc má být odkazovníkovi opatřena. U druhé situace platí, že pokud nabyl odkazovník předmět odkazu později než v době porřízení, má osoba zatížená odkazem povinnost uhradit odkazovníkovi obvyklou cenu této věci. Dostal-li předmět odkazu odkazovník od zůstavitele bezplatně, platí, že byl odkaz odvolán.²⁶⁸

Způsobilým odkazovníkem je pouze osoba způsobilá dědit (§ 1594 odst. 1 ObčZ). Odkazovníkem může být vedle fyzické osoby i osoba právnická, a to i zatím neexistující, avšak pod podmínkou, že vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele. Stejně tak může být odkazovníkem i nasciturus, je-li mu nabytí odkazu ku prospěchu (§ 25 ObčZ).

ObčZ zvlášť pamatuje na dědice, skupinu osob bez bližšího určení a děti (vlastní nebo někoho jiného), v postavení odkazovníků. Na rozdíl od závěti je možné, aby zůstavitel ponechal určení odkazovníka (v tomto případě pouze skupiny osob bez bližšího určení) na osobě zatížené odkazem či na třetí osobě, tedy osobě odlišné od zůstavitele i osoby odkazem zatížené. Nemůže-li určit odkazovníka dědic, určí jej obecný soud podle § 1600 ObčZ.²⁶⁹ Nedostatečné určení osoby odkazovníka tedy nevyvolává neplatnost odkazu (na rozdíl od úpravy závěti).

---

²⁶⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 110.

²⁶⁹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 117.

Neplatnost odkazu nezpůsobuje ani povolání dědicky nezpůsobilého odkazovníka. Taková osoba se jednoduše nestane odkazovníkem, tzn. že jí nevznikne pohledávka za osobou zatíženou.

V případě některých vad dědické smlouvy, kterou byl zřízen pouze odkaz, je možná její konverze v dovětek podle § 1591 ObčZ. Jedná se o případy nedodržení formy, nezpůsobilosti uzavřít dědickou smlouvu, přesáhnutí rozsahu pozůstalosti, o němž lze dědickou smlouvu pořídít, a porušení ustanovení o smlouvách podle části čtvrté ObčZ.²⁷⁰

Otázky platnosti odkazu nebudou projednávány v rámci dědického řízení, nýbrž u obecného soudu v rámci civilního sporu. Odkazovník vůbec není účastníkem pozůstalostního řízení.²⁷¹

6.2 Vedlejší doložky v závěti

Návrat vedlejších doložek do platného dědického práva je výrazným odklonem od předchozí právní úpravy, která do značné míry omezovala rozhodování o individuálním vlastnictví, včetně rozhodování zůstavitele o svém jmění pro případ smrti. Setkáváme se tedy s dalším projevem posílení testovací svobody. Podle § 478 ObčZ 1964 neměly jakékoli podmínky připojené k závěti právní následky. Nyní může zůstavitel uvést v závěti podmínku, doložení času nebo příkaz (§ 1551 ObčZ).²⁷²

Nová právní úprava se inspiroje především z vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 a také OZO vychází ze stejné koncepce závětních doložek.

Mezi vedlejší doložky tedy podle ustanovení § 1551 ObčZ patří podmínka, doložení času a příkaz. Smyslem tohoto institutu je možnost zůstavitele omezit do určité míry právní postavení závětního dědice, a to z hlediska časového nebo povinováním k určitému konání či nekonání. K vedlejším doložkám v závěti se řadí rovněž povolání vykonavatele závěti a správce pozůstalosti, ačkoliv tyto se svou povahou od výše zmíněných doložek liší.²⁷³

---

²⁷⁰ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 299.

²⁷¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 237.

²⁷² FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 220.

²⁷³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 84.

Z dikce § 1498 ObčZ: „Co je stanoveno o závěti, platí obdobně i o dovětku.“ vyplývá, že ustanovení § 1551-1574 ObčZ je potřeba aplikovat i na dovětek. Je tudíž možné uložit podmínku, doložení času či příkaz i odkazovníkovi. Thöndel uvádí, že vedlejší doložky mohou být stanoveny krom dovětku i dědickou smlouvou.²⁷⁴

Lze uzavřít, že platnost a účinnost vedlejších doložek je odvozena od platnosti a účinnosti pořízení pro případ smrti, v rámci něhož je stanovena (závěť, dovětek či dědická smlouva). Pokud například nebude poslední pořízení platné a účinné z důvodu nedostatku formy, nebude platná ani vedlejší doložka. Pokud ale bude poslední pořízení neplatné částečně z nějakého obsahového důvodu, vedlejší doložka, jež se váže k platné a účinné části pořízení, bude rovněž platná a účinná (pokud bude splňovat všechna následující kritéria).

ObčZ zakotvuje určitá omezení zůstavitelovy testovací svobody. Podle důvodové zprávy je zapotřebí chránit dědice před podmínkami, doložkami času a příkazy, které jsou zjevně zneužívajícími.²⁷⁵ Takové případy označuje ObčZ jako zdánlivé právní jednání. Nepřihlíží se proto k doložkám, které:

- směřují jen ke zřejmému obtěžování dědice nebo odkazovníka ze zjevné zůstavitelovy svévole,
- zjevně odporují veřejnému pořádku,
- jsou nesrozumitelné,
- ukládají dědici nebo odkazovníkovi, aby uzavřel manželství, případně aby setrval v manželství, anebo aby jej zrušil.

Zřejmým obtěžováním dědice či odkazovníka může být takové *nařízení, kterému může dědic nebo odkazovník vyhovět jen s vynaložením úsilí nebo prostředků, které na něm nelze spravedlivě požadovat.*²⁷⁶ Řadit sem můžeme i nařízení, které nemůže objektivně osoba dědice či odkazovníka splnit, ačkoliv jiná osoba by mohla.²⁷⁷

---

²⁷⁴ Ibidem. s. 84.

²⁷⁵ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

²⁷⁶ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 73.

²⁷⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 73.

Doložka odporující veřejnému pořádku bude obsahovat nařízení takového jednání, které není společensky přijatelné, neboť se přičí základním principům, na kterých stojí právní řád.²⁷⁸

Nesrozumitelností se pak rozumí nesrozumitelnost objektivní, obecná. Nikoliv pouze ve vztahu k osobě dědice.

Omezení doložky, která by ukládala uzavření, zrušení manželství či setrvání v něm, se použije i na případy registrovaného partnerství podle § 3020 ObčZ a podle Šešiny a Wawerky i na partnery, kteří spolu žijí neoddaní.²⁷⁹ Zákon na druhou stranu umožňuje, aby zůstavitel někomu zřídil právo na dobu, než uzavře manželství (§ 1552 věta druhá ObčZ).

6.2.1 Podmínka

Ustanovení § 548 ObčZ stanoví, že vznik, změnu nebo zánik práv lze vázat na splnění podmínky. Rozlišuje podmínku odkládací a rozvazovací. Splnění odkládací podmínky závisí na tom, zda právní následky jednání nastanou. Splnění rozvazovací podmínky závisí na tom, zda právní následky již nastalé pominou. (§ 548 odst. 2 ObčZ). V pochybnostech, zda se jedná o podmínku odkládací či rozvazovací, stanoví ObčZ vyvratitelnou právní domněnku podmínky odkládací.²⁸⁰

Pokud je podmínka uvedena v posledním pořízení, jedná se o vedlejší doložku. Podstatou podmínky obsažené v pořízení pro případ smrti je, že jejím prostřednictvím zůstavitel podmiňuje nabytí dědictví či odkazu splněním podmínky, kterou je právní jednání nebo právní událost.²⁸¹ Obsahuje-li poslední pořízení odkládací podmínku, musí dědic vedle obecných předpokladů dědění splnit i odkládací podmínku, aby mohl dědictví nabýt. Po dobu mezi smrtí zůstavitele a splněním odkládací podmínky je dědicem tzv. přední dědic. Jestliže povolaný dědic podmínku nesplní, dědictví nenabude. Pokud zůstavitel povolá dědice s rozvazovací podmínkou, dědicovo dědické právo splněním takové podmínky zanikne. Po jejím splnění musí přední dědic rovněž jako v předchozím případě vydat dědictví následnému dědici. Ustanovený dědic se stává dědicem hned po smrti zůstavitele. Rozdíl tedy spočívá pouze v tom, zda je povolaný dědic

---

²⁷⁸ Ibidem.

²⁷⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 159.

²⁸⁰ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* op. cit. s. 1960.

²⁸¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 173.

předním či následným dědicem.²⁸² Vztah mezi těmito dědici je obdobný jako vztah mezi předním a následným dědicem u svěřenského nástupnictví.²⁸³ Právo předního dědice je omezeno jako právo poživatele (§ 1567 odst. 1 ObčZ).

Podmínku může obsahovat jak závěť, tak i dovětek. Zůstavitel tudíž může podmínit i nabytí odkazu. Rovněž dědická smlouva může podmínku bezpochyby stanovit také, použije se pro ni ovšem podle § 1587 ObčZ obecná úprava podmínky v ustanoveních § 548 a 549 ObčZ. To vyplývá z kontraktuálního prvku, který institut dědické smlouvy obsahuje.

Ustanovení § 1563 ObčZ stanoví, jaké právní důsledky má podmínka, která je nemožná. Taková podmínka nemůže způsobit zamýšlené následky. Úprava se zde liší podle toho, zda se jedná o podmínku odkládací či rozvazovací. Nemožná rozvazovací podmínka má za následek zdánlivost. Ustanovení dědice je tak nepodmíněné. Následkem nemožnosti splnění odkládací podmínky je neplatnost. V tomto případě je neplatné celé ustanovení podmíněné takovou nemožnou podmínkou a dědic dědictví vůbec nenabude. Obě uvedené možnosti platí nepochybně pro nemožnost počáteční. Ta způsobuje obecně absolutní neplatnost odkládací podmínky podle § 588 ObčZ. Pokud by splnění podmínky bylo nemožné až dodatečně jeho zmařením, výsledek bude víceméně stejný. V případě následně nemožné odkládací podmínky dědic dědit nebude z důvodu relativní neplatnosti podmínky a v případě následně nemožné rozvazovací podmínky nabude dědictví povoláný dědic nepodmíněně.²⁸⁴

6.2.2 Doložení času

Zákon zůstaviteli umožňuje dále určit, že dědic nabude dědické právo pouze na určitou dobu (přední dědic) nebo do určité doby (následný dědic). Takové omezení dědice se nazývá doložení času. Na rozdíl od podmínky je doložení času spojeno s událostí, u níž je jisté, že nastane. *Není-li jisté, zda čas nastane, platí zůstavené právo za podmíněné* (§ 1564 ObčZ).

Pokud stanovené doložení času nemůže nastat (resp. je jasné, že nenastane), je posuzováno jako nemožná podmínka. Mělo-li doložení času povahu odkládací

---

²⁸² SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 75.

²⁸³ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. op. cit. s. 101.

²⁸⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. op. cit. s. 176.

podmínky, povolání dědice k dědění bude neplatné a osoba povolána k dědění vůbec dědit nebude. V případě, kdy mělo doložení času povahu rozvazovací podmínky, se k němu nepřihlíží a osoba povolána k dědění bude dědicem bez časového omezení.²⁸⁵ Pokud je však nepochybné, že se zůstavitel při určení času jen zmýlil, stanoví se rozhodná chvíle podle jeho pravděpodobné vůle (§ 1566 ObčZ).

6.2.3 Příkaz

Mezi tradiční vedlejší doložky v závěti se řadí vedle podmínky a doložení času i příkaz (*modus*). Zůstavitel jím prikazuje, aby dědic (případně odkazovník) něco vykonal, opomenul či strpěl, nebo aby s předmětem dědictví (odkazu) naložil určitým způsobem. Příkaz se posuzuje jako rozvazovací podmínka; neprovede-li jej dědic, ztrácí právo na dědictví. Od podmínky se příkaz odlišuje svým okamžitým právním účinkem spočívajícím v tom, že pokud obtížená osoba dědictví přijme, je povinna příkaz splnit.²⁸⁶

Jak již bylo řečeno výše, příkaz může obsahovat i zákaz určitého chování obtížené osoby. Pro tento případ zákon zakotvuje určitá omezení zůstavitelovy vůle sloužící k ochraně dědice. Zákaz zcizení či zatížení určitého majetku zavazuje obtíženou osobu jen tehdy, pokud je nařízen na přiměřenou dobu a je odůvodněn vážným zájmem hodným právní ochrany, jinak může soud na návrh obtíženého rozhodnout, že se k zakazu nepřihlíží (§ 1569 odst. 2 ObčZ). Slovní spojení, které říká, že se k určitému právnímu jednání nepřihlíží, znamená tradičně nicotnost takového právního jednání. V tomto případě se ovšem autorka práce domnívá, že následkem takové vady příkazu nicotnost nebude. Tento závěr vyplývá z podmínění nicotnosti podáním návrhu k obecnému soudu. Nicotnost vzniká *ex lege* a soud o ni rozhoduje *ex officio*. Jelikož toto ustanovení bezpochyby slouží k ochraně dědice, usuzuje autorka práce, že na tomto místě měl zákonodárce v úmyslu stanovit za následek spíše relativní neplatnost.

Aby zákaz zcizení vyvolal právní účinky, vyžaduje zákon kromě dočasnosti navíc časovou přiměřenost. Tu bude soud posuzovat individuálně od případu. Stejně tak je potřeba zkoumat, zda je dán vážný zájem. Zřejmě může platit, že čím

---

²⁸⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 248.

²⁸⁶ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* op. cit. s. 104.

vážnější je zájem na zachování zákazu zcizení, tím delší dobu zákaz může trvat.²⁸⁷ Lze se setkat i s názorem, že obecný soud může dobu zachování zákazu zcizení přiměřeně zkrátit.²⁸⁸

Je-li majetek, kterého se příkaz týká, zapsán ve veřejném seznamu, může obtížený požadovat, aby soud příkaz zrušil. Soud návrhu osoby obtížené vyhoví jen pokud shledá, že zájem na zrušení zákazu zjevně převažuje nad zájmem na jeho zachování.

ObčZ dále řeší situace, kdy příkaz nelze splnit přesně, anebo vůbec. *Nelze-li příkaz splnit přesně, budiž splněn alespoň tak, aby mu bylo přibližně co možná vyhověno. Není-li možné ani to, náleží osobě obtížené příkazem, co jí bylo zůstavěno, ledaže zůstavitel projevil jinou vůli* (§ 1570 ObčZ). Ten, kdo se sám učinil neschopným splnit příkaz dědit nebude.

Zákon také rozlišuje mezi příkazem a pouhým přáním bez právní závaznosti. Jako přání se posoudí vyjádření zůstavitele o účelu, ke kterému něco někomu zanechává, kterým ale neukládá povinnost zanechaný majetek k takovému účelu použít (§ 1573 ObčZ).

6.3 Povolání správce pozůstalosti

Zůstavitel může dále v rámci svého pořízení pro případ smrti povolat správce k výkonu správy pozůstalosti. Správce dbá na to, aby majetek patřící do pozůstalosti zůstal zachován až do právní moci usnesení o potvrzení nabytí dědictví. Tím je do jisté míry zajištěna ochrana tohoto majetku a oprávněných zájmů dědiců, ale i odkazovníků a věřitelů zůstavitele.²⁸⁹ Zůstavitel může stanovit, zda má povolovaná osoba spravovat celou pozůstalost, anebo jen její určenou část (§ 1556 odst. 1 věta první ObčZ).

Na rozdíl od předchozí úpravy je povolání správce pozůstalosti jednostranným právním jednáním zůstavitele, které je platně pořízeno bez souhlasu povolaneho správce (a to i proti jeho vůli). Stále je však na vůli povolane osoby, zda správu pozůstalosti po smrti zůstavitele přijme.

---

²⁸⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1535.

²⁸⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 186.

²⁸⁹ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* op. cit. s. 147.

Povolání správce pozůstalosti vyžaduje formu veřejné listiny (§ 1556 odst. 1 věta druhá ObčZ). Podle ustanovení § 582 by sice bylo povolání správce soukromou listinou neplatné, avšak Šešina a Wawerka se domnívají, že vzhledem k zásadám občanského práva je třeba na tento případ aplikovat zásadu obsaženou v rozhodnutí Nejvyššího soudu: „*I posledního pořizení, postrádajícímu formálních náležitostí platnosti, lze zjednatí platnost uznánímúčastněných osob.*“²⁹⁰ V opačném případě bude povolání správce absolutně neplatné, jelikož odporuje účelu stanoveným zákonem.

Zůstavitel může povolat správce pozůstalosti závětí či dovětkem. Zrušit povolání správce je možné ve stejné formě, jakou zákon stanoví pro pořizení závěti. Zejména tedy odvoláním, zničením listiny, pořizení nové závěti či listiny o povolání správce (vedle které ta původní nemůže obstát), vydání závěti z úschovy či vydání listiny o povolání správce ze sbírky notářských zápisů.²⁹¹

Obsahově musí listina o povolání správce pozůstalosti obsahovat vedle samotného povolání správce údaj o tom, jakou část pozůstalosti má správce spravovat. Pokud by zůstavitel neurčil, která část pozůstalosti má být spravována, má se za to, že se povolání vztahuje k celé pozůstalosti.²⁹² Chybí-li však v listině povolání správce (např. pokud by nebyla určena žádná konkrétní osoba), půjde o nicotné právní jednání.

Problém by mohl nastat, pokud by zůstavitel povolal vícero správců pozůstalosti ke stejné části pozůstalosti. Není doposud jasné, jaký následek by takové povolání způsobilo. Někteří autoři uvádějí, že takové povolání je dle zákona nežádoucí či nepřípustné.²⁹³

Z vážného důvodu může správce pozůstalosti jmenovat pozůstalostní soud. Správu pozůstalosti může také provádět vykonavatel závěti (vizte další kapitolu).

---

²⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 15. 12. 1926, sp. zn. R I 1005/26.

²⁹¹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1535.

²⁹² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 167.

²⁹³ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* *Komentář.* op. cit. s. 231.

6.4 Povolání vykonavatele závěti

Vykonavatel závěti je osobou, kterou povolává zůstavitel, aby dbala o řádné uskutečnění jeho poslední vůle s péčí řádného hospodáře. Na rozdíl od správce pozůstalosti je vykonavatel účastníkem pozůstalostního řízení, což mu umožňuje efektivně prosazovat co nejpřesnější splnění závěti.²⁹⁴ Vykonavatel může například vymáhat splnění příkazů, hájit platnost závěti, namítat nezpůsobilost dědiců, potvrdit soudu splnění zůstavitelových prohlášení, ukládat pokyny správci pozůstalosti a další. Povinnosti vykonavatele často určuje nad rámec zákonných úkolů sám zůstavitel posledním pořízením (§1553 odst. 1 ObčZ).

Zákon stanoví, že vykonavatele lze povolat pouze závětí. Není tudíž možné ustanovit vykonavatele dědickou smlouvou ani dovětkem.²⁹⁵ Fiala s Beerovou se přiklání spíše k extenzivnímu výkladu ustanovení § 1553 odst. 1 ObčZ a připouštějí, že lze platně povolat vykonavatele závěti i testamentárním dovětkem. Tedy takovým, který se vztahuje k určité závěti a rozvíjí ji.²⁹⁶ Tuto interpretaci považuje za nejpriléhavější i autorka práce.

Ustanovil-li zůstavitel vykonavatele závěti dědickou smlouvou nebo intestátním dovětkem, bude takové povolání pravděpodobně absolutně neplatné, jelikož odporuje smyslu a účelu zákona (§ 588 ObčZ). Nařízení a pokyny k výkonu této funkce může naopak zůstavitel uložit v jakémkoli posledním pořízením či v jiných listinách.

Pokud zůstavitel nejmenoval správce pozůstalosti, náleží vykonavateli i správa pozůstalosti. Rozsah povinností a oprávnění vykonavatele rozlišujeme dle toho, zda byl povolán soukromou, anebo veřejnou listinou (§ 1554 odst. 2 ObčZ). Jestliže byl vykonavatel povolán závětí ve formě soukromé listiny, použijí se na něj ustanovení týkající se správy pozůstalosti přiměřeně. Byl-li povolán závětí ve formě veřejné listiny, použijí se ustanovení § 1556 a násl. ObčZ obdobně. Na vykonavatele povolaného veřejnou listinou hledí zákon přísněji a na výkon jeho funkce klade větší počet požadavků.²⁹⁷

---

²⁹⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 161.

²⁹⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1523.

²⁹⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. op. cit. s. 101.

²⁹⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1525.

Stejně jako v případě vedlejších doložek i zde závisí platnost a účinnost povolání vykonavatele na platnosti a účinnosti pořízení, v němž je stanoveno.²⁹⁸

Co se udělených pokynů týče, může zůstavitel samozřejmě uložit vykonavateli činit pouze to, co je možné, zákonem dovolené, a co neodporuje dobrým mravům. Takové pokyny by jinak byly neplatné (§ 580 ObčZ).

---

²⁹⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 85.

7 DAROVÁNÍ PRO PŘÍPAD SMRTI, JEHO NÁLEŽITOSTI A VADY

7.1 Darování pro případ smrti – obecně

Darování pro případ smrti je dalším znovuzavedeným institutem, který lze zařadit mezi poslední pořízení *sensu lato*. Rozumí se jím takové *darování, při kterém si chce dárce věc raději ponechat, než aby ji dal obdarovanému, zároveň ale dárce raději zanechá věc obdarovanému, než aby ji zanechal svým dědicům.*²⁹⁹ Převod vlastnického práva je zde vázán na splnění podmínky, že obdarovaný dárce přežije. Jednodušeji řečeno, dárce se zavazuje darovat určitou věc, až zemře.³⁰⁰

Zákon rozlišuje dva typy darování pro případ smrti podle toho, zda se dárce vzdal svého práva dar odvolat nebo nikoli.³⁰¹ Odvolání daru chápeme jako *oprávnění dárce domáhat se (ze stanovených důvodů) zpětného vydání předmětu daru či odstoupení od darovací smlouvy.*³⁰² Jestliže se dárce práva odvolat dar vzdá, tak půjde o (ryzí) darovací smlouvu *mortis causa* (§ 2063 ObčZ). V opačném případě se takové pořízení posoudí jako stanovení odkazu (§ 1594 odst. 2 ObčZ). Rozdíl pak spočívá především v tom, že darovací smlouvou s účinky pro případ smrti vzniká obdarovanému věcné právo (vlastnické) a stanovením odkazu vzniká odkazovníkovi obligace vůči dědicům. Předmět daru, stejně jako předmět odkazu, není součástí pozůstalosti. To se neuplatní, pokud je předmětem daru věc podléhající evidenci ve veřejném seznamu. Tyto věci se okamžikem smrti dárce (zůstavitele) stanou předmětem pozůstalosti, přičemž vznikne dědicům povinnost tyto věci vydat obdarovanému.³⁰³

ObčZ zde navazuje na tradiční úpravu v OZO. ObčZ 1950 a ObčZ 1964 naopak darování pro případ smrti výslovně zakazovaly pod sankcí neplatnosti.³⁰⁴ Úloha *donationis mortis causa* v rámci OZO byla poněkud odlišná. Tento zvláštní typ darování představoval jediné obecně použitelné dvojstranné právní jednání pro případ smrti. Dědickou smlouvu bylo možné uzavřít jen mezi manžely, a tudíž

---

²⁹⁹ Digesta 39, 6, 1 pr.

³⁰⁰ KLEIN, Š. *Dědická smlouva a darování pro případ smrti*. Ad Notam. 2013, roč. 19, č. 4, s. 14.

³⁰¹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 1559.

³⁰² FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*.

Komentář. op. cit. s. 313.

³⁰³ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*.

Komentář. op. cit. s. 12.

³⁰⁴ TALANDA, A. *Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva*. Právní rozhledy 13-14/2015, s. 474.

darování v tomto směru doplňovalo právní úpravu. V současné době lze ale uzavřít dědickou smlouvu obecně s kýmkoliv a zařazení institutu darovací smlouvy pro případ smrti se může jevit jako nadbytečné. Značná část autorů dokonce spatřuje v darování pro případ smrti možnost, jak obejít některá ustanovení dědického práva.³⁰⁵

7.2 Vady darování pro případ smrti

Vady darování pro případ smrti mohou spočívat v porušení různých náležitostí. Jelikož se *donatio mortis causa* řídí obecnými ustanoveními o darování, je třeba, aby byly splněny pro platné uzavření smlouvy obecné požadavky kladené na uzavření darovací smlouvy (*inter vivos*) podle § 2055 a násl. ObčZ. Dále zákon vyžaduje splnění specifických náležitostí v rámci § 2063 ObčZ ohledně samotného darování pro případ smrti.

Na darování pro případ smrti se nejspíše neužijí ustanovení dědického práva. Tato interpretace stále není postavena najisto. Zákon vztah institutu *donationis mortis causa* a ustanovení dědického práva neupravuje a judikatura v této oblasti nadále absentuje. Nezbyvá tedy než níže nastínit možnosti výkladu jednotlivých náležitostí a vad s přihlédnutím k názorům odborné veřejnosti.

7.2.1 Vady subjektu

Stranami darovací smlouvy pro případ smrti jsou dárce a obdarovaný. Způsobilost dárce se neposuzuje podle ustanovení o dědickém právu. Postačuje, pokud je dárce obecně způsobilý samostatně jednat.³⁰⁶ Rozdílem oproti posledním pořízením *sesnu stricto* je, že osoba omezená ve svéprávnosti či osoba nezletilá může darovací smlouvu s účinky *mortis causa* uzavřít – prostřednictvím zástupce. ObčZ totiž nevylučuje možnost zastoupení při uzavírání darovací smlouvy.

Nezletilá osoba při akceptaci daru naopak vždy zastoupena být nemusí. Způsobilost přijmout dar je odvislá od rozumové a volní vyspělosti nezletilých (§ 31 ObčZ). V případě nedostatečné rozumové a volní vyspělosti je nutné zastoupení.³⁰⁷ Vada spočívající v nezpůsobilosti dárce nebo obdarovaného má za

---

³⁰⁵ K tomu blíže KLEIN, Š. *Dědická smlouva a darování pro případ smrti*. Ad Notam. 2013, roč. 19, č. 4, s. 14.

³⁰⁶ TALANDA, A. *Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva*. Právní rozhledy 13-14/2015, s. 474.

³⁰⁷ K tomu blíže rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1005/99.

následek absolutní neplatnost darovací smlouvy *mortis causa* pro rozpor s dobrými mravy.³⁰⁸

K ochraně osoby omezené ve svéprávnosti slouží ustanovení § 2066 ObčZ, které stanoví, že taková osoba *je způsobilá darovat a přijmout dar malé hodnoty nebo dar vzhledem k okolnostem obvyklý*. Pokud by osoba omezená ve svéprávnosti sama přijala či darovala dar neobvyklý či vyšší hodnoty, je takové darování relativně neplatné. *Neplatnost takového právního jednání však nelze dovozovat v případě, kdy právní jednání nepůsobí nesvéprávnému újmu.*³⁰⁹ Je tedy potřeba v každém případě posoudit, zda darování působí osobě omezené ve svéprávnosti újmu. Domáhat se určení neplatnosti pak může opatrovník této osoby.

Obdarovaným nemůže být podle ustanovení § 2067 odst. 1 ObčZ osoba, která provozuje zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, ani osoba, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána. Darování, které by bylo uzavřeno v době, kdy je dárce v péči takového zařízení je absolutně neplatné pro o rozpor se zákonem a zjevné narušení veřejného pořádku.³¹⁰ Toto neplatí, pokud je obdarovaný osobou dárce blízkou (§ 2067 odst. 2 ObčZ). Jedná se o obdobnou ochranu, jaká je zakotvena v § 1493 ObčZ pro závěť a další poslední pořízení *sensu stricto*.

Stranou smlouvy nemůže být právnická osoba. Podstatou darovací smlouvy *mortis causa* je podmínka, že obdarovaný přežije dárce. Takovou podmínku by právnická osoba nikdy splnit nemohla, jelikož je pouze fiktivním subjektem, který „nežije“.³¹¹ Taková smlouva ovšem nebude neplatná z důvodu nezpůsobilosti subjektu či nemožnosti plnění. Nemožnost se vztahuje pouze k podmínce, že obdarovaný dárce přežije. Podle § 548 odst. 1 ObčZ je zdánlivá podmínka, jejíž splnění je od počátku nemožné. Darovací smlouva uzavřena s právnickou osobou se bude dle přesvědčení autorky vždy považovat darovací smlouvu *inter vivos*, s přihlédnutím k zásadě *in favorem negotii*.

U darovací smlouvy pro případ smrti připadá v úvahu i pluralita subjektů, a to především v případě společného jmění manželů. Určitě by bylo možné (a v některých případech i žádoucí) uzavřít darovací smlouvu pro případ smrti jen

---

³⁰⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.9.2007, sp.zn. 29 Odo 1156/2005.

³⁰⁹ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. op. cit. s. 16.

³¹⁰ *Ibidem*.

³¹¹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. op. cit. s. 33.

jedním z manželů, pokud lze takové jednání považovat za běžné (§ 714 ObčZ). V ostatních záležitostech je možné takovou smlouvu uzavřít pouze se souhlasem druhého z manželů pod hrozbou relativní neplatnosti darování.³¹²

Otázka způsobilosti a zákonného zastoupení je již zodpovězena výše. Na rozdíl od ostatních posledních pořízení ObčZ výslovně nevylučuje uzavírání darovací smlouvy pro případ smrti ani ve smluvním zastoupení. Patrně nic nebrání tomu, aby obdarovaný uzavřel *donationis mortis causa* smlouvu v zastoupení. Pro darování *inter vivos* žádná omezení stanovena nejsou. Není ale žádoucí, aby dárce mohl darovat *mortis causa* všechnen svůj majetek v zastoupení. Můžeme se ale pouze domnívat, že na takové darování by judikatura analogicky použila ustanovení dědického práva a stanovila by jeho absolutní neplatnost. Řešením by mohla být přísná forma darování pro případ smrti spolu s požadavkem ověření podpisu na plné moci, jak dovodila například rakouská judikatura.³¹³

Na ochranu dárce dále zákon stanoví nicotnost splnění podmínky, způsobí-li její splnění záměrně osoba, která není oprávněna tak učinit a které je splnění podmínky na prospěch (§ 549 odst. 1 ObčZ). V tomto případě by se jednalo o usmrcení dárce osobou obdarovaného s cílem nabytí předmětu daru.³¹⁴

7.2.2 Vady vůle

Na vůli dárce i obdarovaného se aplikují obecná ustanovení o svobodné a vážné vůli prosté omylu a tísně. Ustanovení § 1531 ObčZ o neplatnosti závěti způsobené mylnou pohnutkou zůstavitele se zde neužije. Omyl v motivu či pohnutce dárce bude irelevantní a nebude představovat žádnou vadu darovací smlouvy pro případ smrti. Analogická aplikace je vyloučena i ve vztahu k ustanovení § 1529 a 1530 ObčZ o podstatném omylu způsobujícím neplatnost závěti. Co se týče omylu, může se strana smlouvy dovolat relativní neplatnosti podle obecné úpravy obsažené v ustanovení § 583 ObčZ. Relativně neplatná bude

---

³¹² KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 187.

³¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ve Vídni ze dne 30. 1. 2001, sp. zn. 4 Ob 19/01z.: „Podle aktuální právní úpravy postačuje plná moc ověřená v souladu s § 69 odst. 1 Notářského řádu pro uzavření darovací smlouvy pro případ smrti, za předpokladu, že je právní úkon specifikován v plné moci.“

³¹⁴ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. Komentář. op. cit. s. 13.

podle tohoto ustanovení darovací smlouva, kterou uzavřela strana v omylu o podstatné skutečnosti, do něhož byla uvedena druhou stranou.³¹⁵

7.2.3 Vady projevu vůle

Právě ve formě darování *mortis causa* spatřuje většina odborné veřejnosti nekoncepčnost a do jisté míry i prolomení ochrany dárce (resp. zůstavitele).³¹⁶ ObčZ požaduje dle § 2057 odst. 2 pro (obecnou) darovací smlouvu písemnou formu, pokud nedojde současně k odevzdání předmětu daru. Jelikož dále zákon neobsahuje žádnou speciální úpravu vztahující se k darování *mortis causa*, je poměrně jasné, že pro platné uzavření darovací smlouvy pro případ smrti postačí právě písemná forma. Není možné dovozovat, že se na darovací smlouvu uplatní judikatura vztahující se k dědickému právu. Jak už bylo výše uvedeno, zákonodárce se inspiroval ustanoveními z OZO. Z určitého důvodu (kterým je nejspíše posílení autonomie vůle) ale nepřejal přísnější požadavky na formu tohoto právního jednání. Použití ustanovení dědického práva o formě posledních pořízení by tak zjevně neodpovídalo vůli zákonodárce.

ObčZ ale zachází v souvislosti s určitou mírou právní nejistoty spojené s formou darování *mortis causa* ještě dál. Pro darování umožňuje dokonce ústní formu v případě, kdy dojde při projevu vůle zároveň k odevzdání předmětu daru (§ 2057 odst. 2 ObčZ). I v tomto případě se na darování *mortis causa* užije obecná úprava, jelikož speciální úprava v ObčZ schází. Opačný výklad naprosto postrádá oporu v zákoně (i důvodové zprávě).

V případě nedodržení písemné formy tam, kde ji zákon vyžaduje, nastává relativní neplatnost darovací smlouvy. Neplatnost lze namítnout jen do okamžiku, než je ze smlouvy plněno (§ 582 odst. 2 ObčZ), což nastane zpravidla až po smrti dárce. Pokud předmět darovací smlouvy podléhá evidenci ve veřejném seznamu a smlouva postrádá požadovanou písemnou formu, bude darování absolutně neplané.³¹⁷ Smlouva uzavřena v ústní formě bez současného odevzdání předmětu

---

³¹⁵ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* op. cit. s. 2108.

³¹⁶ Např. KLEIN, Š. *Dědická smlouva a darování pro případ smrti.* Ad Notam. 2013, roč. 19, č. 4, s. 14.

³¹⁷ „Pokud písemná forma plní vedle varující také zajišťovací funkci, tak dojde-li k narušení této funkce, dojde automaticky také k narušení veřejného pořádku – ochrany třetích osob a ochrany právní jistoty –, a dojde-li k narušení veřejného pořádku, má to podle § 588 nepochybně za následek naprostou absolutní neplatnost takového právního jednání.“ (MELZER, F. *Neplatnost právního jednání v návaznosti na nedodržení formy.* Právní rádce. Praha: Economia, a. s., 2013, č. 7, s. 31-33.)

daru může být považována za slib daru (§ 2056 ObčZ) a není tudíž *ipso facto* neplatná.³¹⁸

7.2.4 Vady předmětu

Zákon umožňuje, aby předmětem darování byla všeobecně podle § 2055 odst. 1 ObčZ věc v právním smyslu, tedy *vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí* (§ 489 ObčZ). Darovat lze i věci nehmotné (např. pohledávku či obchodní podíl). Vyloučeno z darování není ani převedení vlastnického práva k závodu, ačkoliv tento zahrnuje krom věcí i dluhy.³¹⁹

Donatio mortis causa se může podle § 2058 odst. 1 věty první ObčZ vztahovat dokonce k veškerému současnému majetku dárce. Majetkem se rozumí vše, co dárce patří (§ 495 ObčZ). Rozhodným okamžikem pro určení rozsahu majetkových hodnot je okamžik uzavření darovací smlouvy. Zákon rozlišuje darování současného majetku a majetku budoucího. Jako budoucí majetek chápe to, co k současnému majetku v budoucnu přibude.³²⁰ V tomto případě je dárce při uzavírání smlouvy značně limitován, a to v rozsahu poloviny budoucího majetku. Při nedodržení tohoto omezení bude darování v části převyšující polovinu budoucího majetku absolutně neplatné. Naplnění podmínek dle § 588 ObčZ podle Kasíka a Bednáře spočívá především ve faktu, že by dárce do budoucna vyloučil možnost vlastnit majetek a svobodně o něm rozhodovat, v čemž lze spatřovat rozpor s čl. 11 Listiny.³²¹

Neplatné bude podle druhého odstavce posledně zmíněného ustanovení ObčZ rovněž darování takové věci, kterou dárce nemá. To neplatí, pokud se dárce zároveň zaváže takovou věc v budoucnu nabýt. Pokud je budoucí majetek ve smlouvě výslovně určen, neplatí pro něj ani výše zmíněná limitace ohledně poloviny majetku.³²² Klein dochází k rozdílnému závěru. Domnívá se, že taková interpretace pojmu budoucí majetek představuje v této souvislosti obcházení zákonné limitace stanovené pro dědickou smlouvu.³²³

---

³¹⁸ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář.* op. cit. s. 5.

³¹⁹ *Ibidem.* s. 2.

³²⁰ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

³²¹ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář.* op. cit. s. 6.

³²² TALANDA, A. *Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva.* Právní rozhledy 13-14/2015, s. 474.

³²³ KLEIN, Š. *Dědická smlouva a darování pro případ smrti.* Ad Notam. 2013, roč. 19, č. 4, s. 14.

Talanda zastává názor, že předmětem darování *mortis causa* může být i právo na pozůstalost nebo podíl z ní.³²⁴ Šešina naopak uvádí, že darovat lze pouze to, co může být předmětem odkazu.³²⁵ K tomu názoru se přiklání i autorka práce, bere-li v potaz, že právní jednání se posuzují podle svého obsahu a nikoliv pojmenování. Smlouva, v níž jedna strana přenechává pro případ smrti druhé straně podíl na pozůstalosti, a druhá strana toto přijímá, bude bezpochyby obsahově dědickou smlouvou (§ 1582 odst. 1 ObčZ). Podle této interpretace by *donatio mortis causa* darující dědický podíl, tedy dědická smlouva, byla absolutně neplatná, ledaže by měla formu veřejné listiny.³²⁶

7.3 Kolize s ostatními pořízenými pro případ smrti

V rámci projednávání dědictví mohou nastat různé problematické situace. Jednu z nich může představovat současné pořízení darovací smlouvy pro případ smrti spolu s nějakým dalším posledním pořízením ohledně téhož majetku.

Největší podobnosti vykazuje *donatio mortis causa* s dědickou smlouvou. Jejich kolizi ale zákon vůbec neřeší. Klein dochází k závěru, že je třeba hledět na oba instituty jako sobě rovné a v případě kolize se nabízí využít ustanovení § 1588 odst. 2 ObčZ a dovolat se neúčinnosti darovací smlouvy, která by nabyla platnosti po uzavření dědické smlouvy.³²⁷ V opačném případě však tento postup není možný a dědická smlouva bude mít přednost. V tomto závěru nás utvrzuje skutečnost, že zákonodárce udělil dědické smlouvě nejsilnější postavení mezi dědickými tituly (vizte kapitolu 5).

Vztah se závětí by neměl představovat žádnou komplikaci. Darováním pro případ smrti vzniká závazek zůstavitele, který přechází na dědice (a to jak zákonného, tak závětního).

Značné nejasnosti by způsobovala kolize darování *mortis causa* a odkazu téže konkrétně určené věci. Oba tyto instituty jsou si velmi podobné. Na jejich základě vzniká pohledávka dárce či odkazovníka vůči dědicům zůstavitele. Odkazovník, který byl povolán dědickou smlouvou podle § 1582 odst. 1 ObčZ, se

---

³²⁴ TALANDA, A. *Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva*. Právní rozhledy 13-14/2015, s. 474.

³²⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. op. cit. s. 240.

³²⁶ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. op. cit. s. 285.

³²⁷ KLEIN, Š. *Dědická smlouva a darování pro případ smrti*. Ad Notam. 2013, roč. 19, č. 4, s. 14.

může dovolat neúčinnosti darovací smlouvy pro případ smrti, což naopak obdarovanému ani „obyčejnému“ odkazovníkovi nepřísluší.³²⁸ Nejprve se zaměříme na vztah dříve pořízeného odkazu a později uzavřené kolidující darovací smlouvy. Aplikací ustanovení § 1603 ObčZ, které stanoví, že odkaz nebyl odvolán, pokud odkázanou věc nabyla jiná osoba, docházíme k závěru, že platí darovací smlouva i odkaz. Ke stejnému úsudku se dopravujeme i v případě pořízení odkazu až následně po uzavření darovací smlouvy. Zde je na místě analogická aplikace § 1608 ObčZ. Podle tohoto ustanovení nemá odkazovník při opakování odkazu určité věci právo na odkázanou věc a zároveň i na její cenu. Pokud aplikujeme na řešení výše popsaného konfliktu toto ustanovení, můžeme uzavřít, že předmět daru připadne obdarovanému, přičemž odkazovníkovi bude uhrazena cena předmětu odkazu.³²⁹

---

³²⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 241.

³²⁹ KLEIN, Š. *Dědická smlouva a darování pro případ smrti.* Ad Notam. 2013, roč. 19, č. 4, s. 14.

8 PROHLÁŠENÍ O VYDĚDĚNÍ, JEHO NÁLEŽITOSTI A VADY

Nepominutelnému dědici přiznává ObčZ právo na dědictví (dle testamentární, intestátní či smluvní posloupnosti) a dále i právo na povinný díl v případech, kdy nedědí. Právo na povinný díl nemá nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem vyděděn. Vydědění představuje buď úplné vyloučení práva nepominutelného dědice na povinný díl, anebo pouze zkrácení takového práva.³³⁰ Zůstavitel pak může platně pořídit závěť či jiné pořízení pro případ smrti, aniž by byl omezen v testovací svobodě ohledně povinného dílu. Právní teorie se shoduje, že pro platné vydědění zákon nevyžaduje krom prohlášení o vydědění žádné další pořízení pro případ smrti, kde by zůstavitel projevil vůli, aby nepominutelný dědic nedědil.³³¹

Ačkoliv právní úprava stojí na obecné zásadě, že *vydědění se nemá podporovat*, byl tento institut ve srovnatelné koncepci zakotven i v ObčZ 1964 a ObčZ 1950. Současná úprava navazuje rovněž na OZO.

Vydědění je jednostranným právním jednáním zůstavitele, které lze pořídit výslovně i mlčky, stejnou formou jako se pořizuje závěť a pouze z taxativně stanovených zákonných důvodů.

ObčZ v části pojednávající o vydědění nestanoví žádné speciální požadavky na způsobilost zůstavitele. Svoboda a Klička se domnívají, že bylo vůli zákonodárce, aby se na prohlášení o vydědění vztahovala příslušná ustanovení o závěti, která upravují formu, pořizovací způsobilosti a zakotvují osobnostní povahu posledního pořízení.³³² Vydědit svého potomka může bez omezení plně svéprávný zůstavitel. Dále může pořídit prohlášení o vydědění i ten, kdo je omezen ve svéprávnosti, a to ve formě veřejné listiny (§ 1528 odst. 1 ObčZ). V jakékoli formě může pořídit, pokud se uzdravil do té míry, že je schopen projevit vlastní vůli (§ 1527 ObčZ). Dále se ze znění § 1649 odst. 2 ObčZ dovozuje, že vydědit nepominutelného dědice nelze v zastoupení a ani společně s jinou osobou (např. s manželem), jak platí pro závěť podle § 1496 ObčZ. Nedostatek způsobilosti

---

³³⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 357.

³³¹ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. op. cit. s. 415.

³³² SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 10.

pořídít listinu o vydědění má z důvodu narušení dobrých mravů za následek absolutní neplatnost, stejně jako u pořizování závěti.

Prohlášení o vydědění lze učinit nebo je lze změnit či zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť (§ 1649 ObčZ). To znamená, že prohlášení o vydědění lze pořídít soukromou listinou bez účasti svědků podle § 1533 ObčZ nebo v allografní formě za účasti svědků dle § 1534-1536, 1539 a 1540 ObčZ, veřejnou listinou podle § 1537 ObčZ, nebo s úlevami, jestliže budou existovat podmínky, které zákon stanoví pro pořizování privilegované závěti v ustanoveních § 1542-1549 ObčZ.³³³ Forma prohlášení o vydědění bude zpravidla písemná (§ 1532 ObčZ), proto se hovoří o listině o vydědění.

Následkem nedodržení zákonem předepsané formy prohlášení o vydědění je jeho absolutní neplatnost, jelikož porušuje zákon a současně narušuje veřejný pořádek. Absolutní neplatnost způsobuje i nezpůsobilost svědků (vizte oddíl 4.2.1).

Prohlášení o vydědění může být učiněno výslovně, anebo *mlčky a po právu* (§ 1651 odst. 2 ObčZ). Jedná se o situaci, kdy zůstavitel v posledním pořízení nepominutelného dědice opomenul. ObčZ rozlišuje, zda se tak stalo nevědomě či omylem, anebo vědomě. Pokud zůstavitel vědomě nezmněl v pořízení pro případ smrti svého potomka, který naplnil důvod vydědění, jenž mu byl v pozůstalostním (případně sporném) řízení prokázán, půjde o platné vydědění tzv. mlčky a po právu. ObčZ se na tomto místě inspiroval ustanovením § 782 OZO.³³⁴

Opomenul-li zůstavitel svého nepominutelného dědice omylem nebo proto, že o něm jednoduše nevěděl, bude vydědění relativně neplatné. Podle ustanovení § 1652 ObčZ má takový dědic právo na povinný díl, jaký mu náleží podle zákona, dokáže-li, že jeho opomenutí pochází jen z toho, že zůstavitel při pořízení pro případ smrti o něm nevěděl (nebo se zmýlil).

Další z podmínek vydědění je existence zákonného důvodu. Zůstavitel může podle § 1646 ObčZ vydědit nepominutelného dědice, který:

- mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
- o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl,

---

³³³ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. Občanský zákoník IV. *Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. op. cit. s. 426.

³³⁴ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 17.

- byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo
- vede trvale nezřízený život.

ObčZ k výše uvedeným přidal v ustanovení § 1647 další důvod: „*Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl.*“

Tento zákonný výčet vydělovacích důvodů je taxativní. Pokud by zůstavitel pořídil listinu o vydědění z jiného, byť i stejně závažného důvodu, bylo by takové porřízení zdánlivé.³³⁵ Zákon nově dává zůstaviteli možnost platně a účinně vydědit svého potomka i bez výslovného uvedení důvodu vydědění v listině. To je zásadní rozdíl oproti předchozí právní úpravě. ObčZ 1964 vyžadoval, aby zůstavitel důvod vydědění uvedl výslovně v listině o vydědění, a to pod hrozbou neplatnosti. Současná právní úprava nespatřuje v neuvedení důvodu vydědění žádnou vadu. Důsledkem je pouze přesun důkazního břemene. Pokud je důvod uveden, nemusí se dokazovat. V případě, kdy uveden není, musí se v rámci řízení prokázat proti vyděděnému.³³⁶ K platnému vydědění je podle ObčZ potřeba prokázat důvod vydědění ke dni smrti zůstavitele, což je rovněž změnou oproti předchozí úpravě, podle které se posuzoval rozhodný stav v době porřízení listiny o vydědění.³³⁷

Kittel uvádí, že na prohlášení o vydědění se aplikují i ustanovení § 1529-1531 ObčZ pojednávající o omylu. Pokud projevuje zůstavitel vůli v podstatném omylu, který se týká vydělované osoby, bude vydědění neplatné. Jestliže je v listině vyjádřena mylná pohnutka, na jejímž základě zůstavitel vyděloval, bude vydědění rovněž neplatné. V obou případech jde o relativní neplatnost.³³⁸

Pokud by zůstavitel nepominutelného dědice nevydělil platně, bude mít tato osoba podle § 1650 ObčZ právo na povinný díl. Podle Kittella neplatnost vydědění v souvislosti s tímto ustanovením způsobuje pouze vada ve vydělovacím důvodu.³³⁹ S tím nesouhlasí Bednář, který uvádí, že neplatným vyděděním podle

³³⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 135.

³³⁶ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* op. cit. s. 136.

³³⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 11.

³³⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* op. cit. s. 1595.

³³⁹ *Ibidem.*

§ 1650 ObčZ je projev vůle zůstavitele, který nebyl učiněn v předepsané formě, nebo byl učiněn v duševní poruše či v omylu.³⁴⁰

Otázkou je, zda se neplatnost vztahuje pouze k vydědění v užším smyslu, tj. ztráty práva na povinný díl, anebo zda se má neplatnost vztáhnout i na zbavení dědice dědického práva, a dědic tak získá povinný díl i dědické právo dle intestátní dědické posloupnosti. Právní teoretici se domnívají, že nejpriléhavějším výkladem bude ten, který vztáhne neplatnost pouze na ztrátu práva na povinný díl, nikoliv už k subjektivnímu dědickému právu, založenému závětí, dědickou smlouvou nebo zákonem.³⁴¹

---

³⁴⁰ BEDNÁŘ, V. *Několik poznámek k vydědění*. In: bulletin-advokacie.cz [online] 6. 11. 2018 [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nekolik-poznamek-k-vydedeni>

³⁴¹ Např. CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* op. cit. s. 134.

9 ZŘEKnutí SE DĚDICKÉHO PRÁVA, JEHO NÁLEŽITOSTI A VADY

9.1 Zřeknutí se dědického práva – obecně

Ustanovení § 1580 ObčZ zakazuje nakládat s dědickým podílem. Výjimku představuje zřeknutí se dědického práva (renunciace). Úpravu nalezneme v ustanovení § 1484 ObčZ, který vrací tento institut zpět do právní úpravy, přičemž se nechal inspirovat především rakouskou, německou a švýcarskou právní úpravou.³⁴² Zřeknutí se dědického práva spolu s darováním pro případ smrti prolomují zákaz uzavírání smluv pro případ smrti.³⁴³

Renunciace se opírá o zásadu, že je na vůli dědice, zda dědictví přijme či nikoli.³⁴⁴ Zřeknutí je možností potencionálního (putativního) dědice, jak se vyloučit z dědění ještě za života zůstavitele. Putativní dědic se může zříct dědického práva pouze dvoustranným právním jednáním – smlouvou uzavřenou se zůstavitelem. Renunciační smlouvou se budoucí dědic zřiká svého potenciálního dědického práva, které mu má v budoucnu vzniknout buď abstraktně (bez určení oprávněné osoby), nebo konkrétně (ve prospěch třetí osoby).³⁴⁵

Podnětem pro znovuzavedení tohoto institutu je podle důvodové zprávy jeho potenciál v odstranění případných konfliktů vznikajících v dědickém řízení: „Z praktického hlediska je navržena úprava účelná zejména v těch případech, kdy se presumptivnímu dědici dostane od zůstavitele nějakého plnění, jež by jinak muselo být v dědickém řízení na jeho povinný díl nebo na dědický podíl započítáváno (§ 1658 a násl.). Zkušenost učí, že v těchto případech dochází k zbytečným rozepřím a konfliktům, jejichž zdroje lze pomocí institutu renuciace předem odklidit.“³⁴⁶ Fiala spatřuje přínos zřeknutí se dědictví i ve vyšší právní jistotě mezi potencionálními dědici.³⁴⁷

---

³⁴² VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

³⁴³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 53.

³⁴⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 48.

³⁴⁵ *Ibidem.*

³⁴⁶ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

³⁴⁷ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* op. cit. s. 48.

9.2 Vady zřeknutí se dědického práva

9.2.1 Vady subjektu

Stranami smlouvy může být pouze putativní dědic a zůstavitel. Putativním dědicem bude nejčastěji potomek zůstavitele, či jiná osoba, která by mohla dědit dle zákonné dědické posloupnosti. Zříct se dědického práva může teoreticky jakákoli osoba, nicméně s renunciací závětního či smluvního dědice se pravděpodobně nesetkáme, jelikož zákon zná pro zrušení práv z dědické smlouvy a závěti jiné postupy, které budou upřednostňovány.³⁴⁸ Šešina v této souvislosti uvádí, že lze přesto smlouvu o zřeknutí se dědického práva považovat za zrušení či odvolání dříve pořízeného posledního pořízení.³⁴⁹

Renunciační smlouva musí být uzavřena s osobou zůstavitele. Smlouva uzavřena pouze mezi dvěma putativními dědici by byla nicotná. K právnímu jednání učiněnému za života zůstavitele, kterým se dědictví zcizuje, se podle § 1714 ObčZ nepřihlíží. Bez právních účinků by zůstalo i zřeknutí se dědického práva uzavřené s více než jen jedním zůstavitelem.³⁵⁰

Zákon nevyžaduje od smluvních stran žádnou zvláštní pořizovací způsobilost ani osobní jednání. Postačuje tedy, aby byly strany dostatečně způsobilé k uzavření smlouvy. U osob omezených ve svéprávnosti není vyloučeno zastoupení opatrovníkem. Zákon připouští, aby smlouvu o zřeknutí se dědického práva uzavřela i osoba nezletilá, a to prostřednictvím zákonného zástupce. Takové právní jednání pak podléhá souhlasu opatrovnického soudu.³⁵¹ Vadnou nebude ani renunciační smlouva uzavřena ve smluvním zastoupení.

Pokud by smlouva uzavřena nezletilým postrádala souhlas opatrovnického soudu či jinak nesplňovala potřebné náležitosti subjektu, bude absolutně neplatná podle obecné právní úpravy obsažené v § 581 ObčZ.³⁵²

Otázkou je, jakou ochranu poskytuje zákon věřiteli v případě, že jeho dlužník uzavře smlouvu o zřeknutí se dědického práva. Důvodová zpráva uvádí, že:

---

³⁴⁸ HOLÍKOVÁ, L. *Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem*. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 3, s. 18-23.

³⁴⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 40.

³⁵⁰ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 46.

³⁵¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 39.

³⁵² LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. op. cit. s. 2094.

„Zřeknutí se dědictví není darováním ani jiným majetkovým převodem (zůstavitel totiž účinností smlouvy nenabývá žádné obohacení a presumptivní dědic se žádného majetku nezbavuje, protože jeho dědické právo v době uzavření smlouvy ještě neexistuje). Proto se věřitelé presumptivního dědice nemohou dovolávat její neúčinnosti cestou odpůrčího práva.“³⁵³ S čímž souhlasí i Šešina.³⁵⁴ Fiala s Beerovou naopak tento názor nesdílejí s odůvodněním, že motivem k uzavření renunciační smlouvy může být právě zkrácení věřitele putativního dědice. Zkracující jednání zde spočívá ve zmaření možnosti věřitele uspokojit se z majetku zůstavitele, který by dědic jinak po jeho smrti nabyt. Nelze činit rozdíl mezi jednáním, které převádí majetek již k okamžiku uzavření smlouvy a tím, kde je transfer majetkových hodnot odsunut do budoucna (nemusí to být totiž nijak vzdálená budoucnost).³⁵⁵

9.2.2 Vady vůle

Občanský zákoník nestanoví žádné zvláštní náležitosti vůle, které musí strany smlouvy o zřeknutí se dědického práva splňovat. Ustanovení dědického práva týkající se jiných pořízení pro případ smrti se zde neaplikují.

9.2.3 Vady projevu vůle

Krom určitosti a srozumitelnosti musí mít zřeknutí se dědického práva i formu stanovenou zákonem. Podle ustanovení § 1484 ObčZ je vyžadována forma veřejné listiny, tedy notářského zápisu. Smlouva se pak podle § 35b odst. 1 písm. e) NotŘ zanesse do Evidence právních jednání pro případ smrti. Přísná forma tohoto právního jednání má preventivní a ochranný význam.³⁵⁶

Není-li u smlouvy o zřeknutí se dědického práva dodržena forma veřejné listiny stanovená zákonem, pak bude právní jednání absolutně neplatné podle § 582 odst. 1 ObčZ. Fiala a Beerová připouštějí možnost konvalidace tohoto právního jednání.³⁵⁷

---

³⁵³ VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*

³⁵⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 41.

³⁵⁵ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. op. cit. s. 51.

³⁵⁶ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi.* op. cit. s. 47.

³⁵⁷ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. op. cit. s. 53.

9.2.4 Vady předmětu

Ohledně renunciační smlouvy se užijí obecná ustanovení o uzavírání smluv. Smlouva je podle § 1725 uzavřena, jakmile si strany ujednaly její obsah, přičemž je ponecháno na vůli stran, jaký obsah si smlouvou sjednají (pokud to bude v mezích právního řádu). Smlouva o zřeknutí se dědického práva tak může obsahovat příkaz, podmínku, i doložení času. Smlouvy si dále mohou sjednat i podmínky odstoupení od smlouvy či změny práv a povinností podle § 1901 a násl. ObčZ.³⁵⁸

Stejně jako u jiných smluv platí zde, že pokud se strana vzdá práva k vznášení námitek ohledně platnosti smlouvy, je takové ustanovení smlouvy nicotné (§ 1755 ObčZ).

Putativní dědic se ve smlouvě zřiká svého dědického práva obecně (pro všechny dědické tituly). Pokud se zřiká dědického práva nepominutelný dědic, zřiká se tím zároveň práva na povinný díl (§ 1484 ObčZ). Zákon dále připouští, aby se nepominutelný dědic zřekl pouze práva na povinný díl, přičemž mu dědické právo zůstane zachováno. Dědického práva i práva na povinný díl se lze zřít zcela, anebo jen z části.³⁵⁹

Nejasnosti mohou vyvstávat v případě zřeknutí se dědického práva pouze k určité věci. Podle důvodové zprávy je taková možnost přípustná s ohledem na volnost smluvních stran. K tomuto názoru se přiklání i Fiala s Beerovou, kteří k tomuto dále vyzdvihují nutnost náležitého a konkrétního označení věci, které se zřeknutí týká, ve smlouvě.³⁶⁰ Opačný názor zastává Holíková ve svém článku, kde konstatuje, že taková interpretace by mohla přinášet komplikace. Uvádí k tomu příklad, kdy se jediný dědic zůstavitele zřekne těch věcí, které nejsou perspektivní (např. je nutné do nich investovat kvůli opravě), a tyto případnou jako odúmrť státu. Holíková připouští, že takové jednání by mohlo narušovat dobré mravy a představovat rozpor s veřejným pořádkem.³⁶¹ Zřeknutí se dědického práva ke konkrétně určené věci by tedy v některých případech mohlo vyvolávat dokonce

³⁵⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* op. cit. s. 44.

³⁵⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 37.

³⁶⁰ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. op. cit. s. 47.

³⁶¹ HOLÍKOVÁ, L. *Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem.* Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 3, s. 18-23.

jeho neplatnost (§ 580 ObčZ). V tomto směru je ale nutné počkat, jak se k dané problematice postaví soudní praxe.

10 PŘIKÁZÁNÍ ZAPOČTENÍ NA DĚDICKÝ PODÍL, JEHO NÁLEŽITOSTI A VADY

Zákon nezná mnoho způsobů, jakými lze ovlivnit průběh pozůstalostního řízení nakládáním s majetkem ještě za života zůstavitele, avšak zápočet je právě jedním z nich. Započtení neboli kolace má hlavní význam v tom, aby se při výpočtu dědických podílů zohlednilo vše, co dědic obdržel od zůstavitele již za jeho života, a nedošlo tak ke znevýhodnění jednoho dědice na úkor jiných.³⁶² Účelem tohoto institutu je dosažení určité spravedlnosti při stanovování výše dědických podílů.

Zápočet v dědickém právu je zvláštním druhem započtení (institutu závazkového práva v ObčZ).³⁶³ Rozlišujeme jej podle toho, zda se započítává na dědický podíl či povinný díl. Oba druhy zápočtu se značně liší. Započtení na povinný díl se týká pouze nepominutelných dědiců a je obligatorní. Soud k němu přihlíží *ex officio*. Započtení na dědický podíl se naopak může týkat všech dědiců, včetně jejich potomků, ale pouze za předpokladu, že tak zůstavitel nařídí příkazem (nebo jsou splněny podmínky uvedené v ustanovení § 1664 ObčZ).³⁶⁴ Jelikož započtení na povinný díl nemůže být z povahy věci považováno za pořízení pro případ smrti, bude se dále tato práce zabývat pouze zůstavitelovým příkazem k započtení na dědický podíl, které mezi poslední pořízení *sensu lato* spadá, jakož i jeho náležitostmi, vadami a případnými následky těchto vad.

Úprava příkazu k zápočtu se nachází v ustanovení § 1663 ObčZ. Příkaz může pořídit pouze zůstavitel. Podle zmíněného ustanovení tak může učinit pouze (jednostranným) *projevem vůle učiněným ve formě předepsané pro pořízení závěti*. Forma příkazu se tak řídí ustanovením § 1532 a násl. ObčZ. Příkaz k započtení může zůstavitel učinit písemně soukromou listinou v holografní (§ 1533 ObčZ) nebo alografní formě (§ 1534 a násl. ObčZ), veřejnou listinou (§ 1537 ObčZ), nebo také s úlevami, pokud jsou splněny zákonné podmínky (§ 1542–1550 ObčZ). Všechny náležitosti související s formou závěti musí splňovat i příkaz k započtení. Odkazují tedy na oddíl 4.2.3 této práce.

---

³⁶² CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* op. cit. s. 136.

³⁶³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo.* op. cit. s. 139.

³⁶⁴ FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* *Komentář.* op. cit. s. 455.

Nedodržení požadavků kladených na formu závěti (příkazu) má za následek absolutní neplatnost příkazu k započtení pro rozpor se zákonem a pro narušení veřejného pořádku.³⁶⁵ Stejný následek má i nezpůsobilost svědků tam, kde je jejich součinnost zákonem požadována.³⁶⁶

Autorka této práce se domnívá, že se na příkaz k zápočtu, stejně jako na dovětek a prohlášení o vydědění, budou vztahovat ustanovení upravující vedle formy závěti i pořizovací způsobilost a osobnostní povahu jednání zůstavitele.³⁶⁷ Příkaz tedy může pořádit pouze zůstavitel, nikoliv jeho zástupce (§ 1496 ObčZ). Osoba s omezenou svéprávností či osoba nezletilá starší patnácti let může příkaz učinit ve formě veřejné listiny (§ 1526–1528 ObčZ). Případné nedodržení těchto omezení způsobuje rovněž absolutní neplatnost. Absence svéprávnosti představuje rozpor s dobrými mravy.³⁶⁸

Příkaz k započtení na dědický podíl může být obsažen v závěti či dědické smlouvě, nebo může být učiněn samostatně dovětkem (testamentárním i intestátním). V případě intestátního dovětku příkazuje zůstavitel zápočet v rámci dědění ze zákona, v ostatních případech se příkaz vztahuje k dědicům povolaným zůstavitelem.³⁶⁹

Zákon vyžaduje k provedení započtení dědického podílu výslovný projev vůle zůstavitele, že má k započtení dojít (§ 1663 ObčZ). Právní teorie se shoduje, že krom takového projevu vůle může zůstavitel nařídit i to, aby se naopak k započtení vůbec nepřistupovalo, nebo aby se zápočet týkal plnění v kratší či delší době, než jaká je stanovena zákonem. Zůstavitel také může přikázat, aby se započtení týkalo jen určitých druhů plnění (širšího či užšího okruhu plnění, než jaké stanoví zákon).³⁷⁰ Kdyby například zůstavitel v posledním pořízení pouze konstatoval, že za svého života daroval svůj dům jinému dědici, než kterého v pořízení povolává, nebude to dle názoru autorky práce považováno za příkaz k započtení, jelikož chybí samotný projev vůle zůstavitele k provedení zápočtu.

---

³⁶⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. op. cit. s. 1501.

³⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3504/2017.

³⁶⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 10.

³⁶⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. op. cit. s. 62.

³⁶⁹ *Ibidem*. s. 141.

³⁷⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. op. cit. s. 44. shodně též SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. op. cit. s. 41-42.

Zůstavitel by musel použít slovní obrat jako „necht' se přihlédne k darování“ nebo ideálně „necht' je darování započteno.“

Pokud zůstavitel přikáže, aby se zápočet provedl, a neuvede další podrobnosti k předmětu zápočtu, bude se postupovat podle úpravy týkající se zápočtu na povinný díl. Ten je upraven v ustanoveních § 1660 a 1661 ObčZ. Podle nich se započítává:

- vše, co dědic z pozůstalosti skutečně nabyl odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením (§ 1660 odst. 1 ObčZ);
- vše, co dědic bezplatně obdržel od zůstavitele v posledních třech letech před jeho smrtí, krom obvyklých darů (§ 1660 odst. 2 ObčZ);
- vše, co zůstavitel dědici dal za svého života na úlevu v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti, se založením manželského či obdobného soužití nebo s nástupem povolání či se započtím podnikání, dále i to, co zůstavitel použil na úhradu dluhů zletilého potomka (§ 1661 odst. 1 ObčZ).

ZÁVĚR

Hlavním motivem práce byl asi nejdůležitější institut dědického práva v současné době – porízení pro případ smrti. Cílem práce ovšem nebyl podrobný rozbor jednotlivých posledních porízení, nýbrž spíše rozbor jejich náležitostí – tedy podmínek, které musí takové právní jednání splňovat, aby vyvolávalo zamýšlené právní účinky. Významná část práce je zaměřena na zkoumání toho, jaké právní následky mohou způsobit konkrétní vady porízení *mortis causa*. Pro správné pochopení náležitostí a vad porízení bylo nutné vysvětlit stručně podstatu každého jednotlivého posledního porízení.

V první části práce se setkáme s institutem právních jednání v obecné rovině. Autorka tento institut charakterizuje a následně podrobně popisuje náležitosti, které jsou kladeny na veškerá právní jednání skrz celý právní řád. Následující podkapitoly rozdělují náležitosti právních jednání do čtyř základních kategorií. Jde o náležitosti subjektu, vůle, projevu vůle a předmětu. Při nedodržení některé z náležitostí právních jednání vznikají nežádoucí vady. To, co takové vady způsobují za následky v právní sféře jednajících osob, popisuje druhá kapitola.

Třetí kapitola pojednává o porízeních pro případ smrti. Nabízí jejich definici, užší i širší. Následně je vysvětleno, že se autorka přiklání k definici širší, a proto se práce věnuje těmto institutům dědického práva; závěti, dědické smlouvě, dovětku, odkazu, závětním doložkám, povolání správce pozůstalosti, povolání vykonavatele závěti, darování pro případ smrti, prohlášení o vydědění, zřeknutí se dědického práva a prikázání započtení na dědický podíl. Byla zde snaha o seřazení jednotlivých posledních porízení podle hojnosti využití či významnosti, takové uspořádání však není dost dobře uskutečnitelné, a proto jej čtenář může chápat spíše jako nahodilé.

Podstatou této práce bylo prozkoumat v ucelené podobě, jaké náležitosti musí splňovat každé jednotlivé poslední porízení, což čtenář nalezne ve zbylých kapitolách. Vady (resp. náležitosti) konkrétních posledních porízení jsou zpravidla členěny dle výše uvedené kategorizace na vady subjektu, vady vůle, vady projevu vůle a vady předmětu. V případě některých náležitostí se užije pouze obecná úprava popsána v kapitole 1, ale u většiny porízení zákon stanoví v rámci dědického (či závazkového) práva zvláštní podmínky, které musí toto jednání splňovat. Za popsanými náležitostmi vždy následuje shrnutí toho, jaké vady mohou být

způsobeny a především, zda takové jednání bude neplatné, zdánlivé či neúčinné. Na některých místech zákon s určitými nedostatky přímo počítá a nestanovuje pro vadné pořízení žádný právní následek, nýbrž takové chyby „omluví“ a stanoví, jak v daných případech dále postupovat. Současná právní úprava právních jednání přeci jen stojí na elementární zásadě *in favorem negotii*.

Postupným získáváním nových informací v průběhu psaní této práce došlo k drobným změnám osnovy, oproti shora uvedenému zadání práce. Byly přidány kapitoly o dovětku, zřeknutí se dědického práva a příkázání započtení na dědický podíl. Kapitola pojednávající o odkazu byla nakonec včleněna spolu s kapitolou o závětních doložkách, o povolání správce pozůstalosti a vykonavatelé závěti do kapitoly s názvem dovětek, který představuje mimo jiné zvláštní formu, v níž mohou být tato pořízení učiněna.

Určitou výhodou tohoto tématu diplomové práce bylo, že poskytuje možnost hloubkové analýzy některých náležitostí, které často ani nevyplývají přímo ze zákona či z judikatury, jelikož ta je pouhých pár let po zavedení některých (staro)nových institutů poněkud skoupá. Je tak potřeba nahlédnout do nejrůznějších publikací a zamyslet se spolu s jejich autory nad smyslem konkrétních dědických institutů. V některých případech se jen těžko hledala odpověď na otázku, zda určitá vada pořízení způsobuje jeho neplatnost (absolutní či relativní), zdánlivost, neúčinnost, anebo zda nezpůsobuje žádný takový následek. U těchto nejednoznačných bodů nezbyvá než počkat na vývoj soudní praxe, což může trvat i několik desetiletí. U pořízení *mortis causa*, která se již v minulosti v naší (či zahraniční) právní úpravě objevila, lze předpokládat, že judikatura současná naváže na judikaturu vztahující se k minulé úpravě stejného institutu či judikatuře zahraničních soudů. Jelikož ale nebyly všechny instituty z historických či cizích úprav převzaty v identické podobě, lze očekávat určité odklony. Přesto se tato práce snaží o co nejucelenější pohled na vady pořízení pro případ smrti a jejich právní následky, alespoň skrze upozornění na některé sporné či nevyjasněné otázky.

RESUMÉ

The main theme of this thesis is probably the most important institute of inheritance law – disposition of property upon death. However, the aim of the thesis was not a detailed analysis of individual dispositions of property upon death, but an analysis of their requirements. A significant part of the thesis is focused on examining which legal consequences can be caused by specific defects. To proper understanding of the requirements and defects of this disposition, it was necessary to briefly explain the essence of each individual disposition of property upon death.

In the first part, the thesis deals with the institute of legal acts in general. The author characterizes this institute and then describes in detail the requirements that are placed on all legal acts throughout the legal system. The following subchapters divide the requirements of legal acts into four basic categories. It is the requirements of the subject, the will, the expression of the will and the object. Failure to comply with any of the requirements of legal acts will result in undesirable defects. The second chapter describes consequences that can be caused by these defects in the legal sphere of acting persons.

The third chapter deals with disposition of property upon death. It offers their definition, narrower and broader. Then it is explained that the author leans towards a broader definition, and therefore the thesis deals with these institutes of inheritance law; a last will, an inheritance contract, a postscript, a legacy, testamentary clauses, an appointment of the estate administrator, an appointment of the executor of the will, a donation *mortis causa*, a statement of disinheritance, a waiver of inheritance and an ordering set-off against inheritance. There has been an attempt to rank the disposition of property upon death according to the abundance of use or significance, but such an arrangement is not quite feasible, and therefore the reader may perceive it as rather random.

The essence of this thesis is to examine what requirements must be met by each individual disposition of property upon death, which the reader will find in the remaining chapters. Defects (or requirements) of specific disposition of property upon death are usually divided according to the above categorization into defects of the subject, defects of will, defects of expression of will and defects of the subject. For some requirements, only the general legislation described in Chapter 1 applies, but for most of disposition of property upon death the inheritance (or

obligation) law provides for special conditions. The requirements are always followed by a summary of what defects may be caused and, above all, whether such legal act would be invalid, apparent or ineffective. In some cases, the law directly provides for certain shortcomings and does not stipulate any legal consequence for defective acts, but "excuses" such mistakes and stipulates how to proceed in these cases. After all, the current legal regulation of legal acts is based on the elementary principle *in favorem negotii*.

The advantage of this theme of the diploma thesis was that it provides an in-depth analysis of some essentials, which often do not even follow directly from the code of law or case law. It is thus necessary to investigate various publications and think together with their authors about the meaning of specific inheritance institutes. In some cases, it was difficult to find an answer to the question of whether a certain defect causes invalidity (absolute or relative), appearances, ineffectiveness, or whether it does not cause any of these consequences. On these ambiguous points, we can only wait for the development of case law, which can take several decades. Nevertheless, this thesis seeks the most comprehensive view of the defects of disposition of property upon death and their legal consequences, at least by drawing attention to some unclear or unresolved issues.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOGRAFIE

1. DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 436 s. ISBN: 978-80-7552-187-3.
2. DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý. Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2019, 196 s. ISBN: 978-80-7478-939-7.
3. ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 315 s. ISBN: 978-80-7478-013-4.
4. ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, 2 sv., 1391 s. ISBN: 978-80-7201-687-71-2.
5. FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s. ISBN: 978-80-7400-570-1.
6. HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1335 s. ISBN: 978-80-7400-535-0 IV.
7. CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 180. s. ISBN: 978-7400-684-5.
8. KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 991 s. ISBN: 978-80-7380-742-9.
9. KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 s. ISBN: 978-80-7400-795-8
10. LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN: 978-80-7400-529-9.

11. PAULDURA, L. a kol. *Slovník právních pojmů: občanský zákoník*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014., 231 s. ISBN: 978-80-7478-660-0.
12. PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha C. H. Beck, 2019. 3276 s. ISBN: 978-80-7400-747-7.
13. SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s. ISBN: 978-80-7400-266-3.
14. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 459 s. ISBN 978-80-7357-466-0.
15. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 732 s. ISBN: 978-80-7478-579-5.
16. TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 390 s. ISBN: 978-80-7400-483-4
17. ZUKLÍNOVÁ, M. *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.: komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. 2. Vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2013, 192 s. ISBN: 978-80-7201-918-2.

ODBORNÉ ČLÁNKY

1. BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 OZ*. In: bulletin-advokacie.cz [online], 19. 12. 2017 [cit. 15. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z?browser=mobi>
2. BEDNÁŘ, V. *Několik poznámek k vydědění*. In: bulletin-advokacie.cz [online] 6. 11. 2018 [cit. 3. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nekolik-poznamek-k-vydedeni>
3. DOBEŠOVÁ, L. *Dědická smlouva, aneb „staronový dědický titul“*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2012, č. 3, s. 292-298. [cit. 15. 10. 2020]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5869>

4. HOLÍKOVÁ, L. *Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem*. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 3, s. 18-23. ISSN: 1211-0558.
5. HULMÁK, M. *Právní jednání a jeho vady*. Rekodifikační novinky. 2012, 8, s. 2. In: Beck-online [online právní informační systém]. Vydavatel: Havel, Holásek & Partners [cit. 19. 9. 2020].
6. KLEIN, Š. *Dědická smlouva a darování pro případ smrti*. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2013, č. 4, s. 14. ISSN: 1211-0558.
7. MELZER, F. *Neplatnost právního jednání v návaznosti na nedodržení formy*. Právní rádce. Praha: Economia, a. s., 2013, č. 7, s. 31-33. ISSN: 1210-4817.
8. PLAŠIL, F. *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, č. 4, s. 3-7. ISSN: 1211-0558.
9. RUBAN, R., KUKAL, P. *Několik poznámek k otázce nicotnosti v občanském právu*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 23, s. 860. ISSN: 1210-6410.
10. ŠEŠINA, M. *Pořízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku*. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2012, č. 3, s. 3. ISSN: 1211-0558.
11. TALANDA, A. *Darování pro případ smrti – trojský kůň dědického práva*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2015, č. 13-14, s. 474. ISSN: 1210-6410.

JUDIKATURA

a) Tuzemská

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 15. 12. 1926, sp. zn. R I 1005/26.
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 4. 5. 1932, sp. zn. R II 156/32.

3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. 12. 1939, sp. zn. R I 701/39.
4. Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. 3. 1983, sp. zn. 4 Cz 73/82.
5. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 988/96.
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2001, sp. zn. 26 Cdo 586/99.
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 9. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1005/99.
8. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 372/2001.
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 664/2003.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1765/2004.
11. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005 sp. zn. 30 Cdo 955/2005.
12. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.
13. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1859/2006.
14. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.9.2007, sp.zn. 29 Odo 1156/2005.
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009., sp. zn. 30 Cdo 2585/2007.
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2011, sp.zn. 21 Cdo 2992/2009.
17. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 9. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1994/2014.
18. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2569/2015.
19. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 61/2017.
20. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3504/2017.
21. Nález Ústavního soudu ze dne 14. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 28/96.
22. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 5. 2007, sp. zn. 2 As 78/2006.
23. Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 19. 9. 1952, č.j. 17 Ok 281/52.
24. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 2. 1. 1985, sp. zn. 11 Co 454/84.

b) Zahraniční

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ve Vídni ze dne 14.5.1969, sp. zn. č. 5 Ob 60/69.
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudního dvora ve Vídni ze dne 30. 1. 2001, sp. zn. 4 Ob 19/01z.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

1. Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský.
2. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

OSTATNÍ ZDROJE

1. VLÁDA. *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.*
2. Sbíрка soudních rozhodnutí Glasser-Unger.
3. Digesta Iustiniani (Pandectae).